

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

KOMAS

ALTERNATIVNI IZVEŠTAJ
o položaju i potrebama mladih
u Republici Srbiji
2024

KROVNA ORGANIZACIJA MLADIH SRBIJE

**ALTERNATIVNI IZVEŠTAJ O
POLOŽAJU I POTREBAMA MLADIH
U REPUBLICI SRBIJI - 2024.**

Beograd
2024

Alternativni izveštaj o položaju i potrebama mladih
u Republici Srbiji – 2024.

Izdavač:
Krovna organizacija mladih Srbije – KOMS

Za izdavača:
Miljana Pejić

Autori:
Dr Boban Stojanović
Aleksandar Ivković, MA
Boris Kalićanin

Saradnici:
Miljana Pejić, Milica Borjanić, Nikola Ristić, Gordana Adamov, Anđela
Gajić, Vanja Rakić, Aleksandra Mihajlović, Katarina Trnjaković

Lektura: Bojana Stefanović
Dizajn: Dunja Vasiljević

Tiraž: 300

Štampa: Dosije studio

ISBN:

Izrada ovog izveštaja omogućena je uz podršku američkog naroda
putem Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID). Sadržaj
izveštaja isključivo je odgovornost Krovne organizacije mladih Srbije
(KOMS) i Trag fondacije i ne predstavlja nužno stavove USAID-a ili
vlade SAD.

SADRŽAJ

01	Uvod	1
----	------	---

02	Metodologija istraživanja	9
----	---------------------------	---

03	Normativni okvir	19
----	------------------	----

04	Institucionalni okvir	43
----	-----------------------	----

05	Učešće u političkom i društvenom životu	83
----	---	----

06	Vrednosti mladih	127
----	------------------	-----

07	Zapošljavanje, obrazovanje i mobilnost	153
----	--	-----

08	Bezbednost i zdravlje mladih	187
----	------------------------------	-----

09	Bibliografija	203
----	---------------	-----

Uvod

01

Pred vama je Alternativni izveštaj o položaju i potrebama mladih u Republici Srbiji za 2024. godinu. Svi pojmovi u ovoj publikaciji upotrebljeni u muškom rodu važe i za ženski rod.

S obzirom na to da se Alternativni izveštaj objavljuje od 2017. godine, a radi lakše preglednosti podataka, na pojedinim mestima smo radi komparacije koristili samo podatke iz izveštaja iz 2019. godine i poredili ga sa 2024. godinom – period od šest godina. Negde smo prikazali sve podatke (od 2017. godine), a negde samo od perioda od kada postavljamo određena pitanja u kvantitativnom delu istraživanja (upitniku).

Izveštaj je namenjen svim subjektima omladinske politike, pre svega donosiocima odluka, kako na nacionalnom, tako i na lokalnom nivou, kako bi se upoznali sa položajem mladih i svoje politike mogli da kreiraju tako da one unapređuju njihov položaj. Osim toga, namenjen je i svim organizacijama civilnog društva kao izvor informacija u različitim oblastima koje se mogu koristiti za različite potrebe u zavisnosti od primarnih oblasti delovanja organizacija i radi usmeravanja njihovih aktivnosti i uticanja na dešavanja u društvu.

KOMS je 2016. godine razvio **Matricu za praćenje podsticajnog okruženja za unapređenje položaja mladih**, koja sadrži indikatore za praćenje i vrednovanje: institucionalnog okvira, zakonodavnog okvira, ekonomskog i socijalnog okvira, društvenog aktivizma i političke participacije, stavova i vrednosti. Poseban akcenat stavljen je na pitanja aktivnog učešća mladih u procesima donošenja odluka i njihovoj ulozi u pristupanju Srbije Evropskoj uniji. Matrica je okvir koji je korišćen i u ovom istraživanju, a koji je pomogao da se odgovori na sve prioritetne oblasti mladih ljudi u Srbiji.

Na osnovu matrice, izrađeno je prvih sedam Alternativnih izveštaja o položaju i potrebama mladih u Republici Srbiji, izdatih 2017. godine¹, 2018. godine², 2019. godine³, 2020. godine⁴, 2021⁵, 2022. godine⁶ i 2023. godine⁷.

U Republici Srbiji se iz godine u godinu sve više objavljuju istraživanja o mladima.

Resorno ministarstvo omladine sprovodi istraživanje o mladima od 2009. godine (u periodu od 2017. do 2019. godine nisu objavljivali rezultate istraživanja, a izveštaji su ponovo objavljeni u periodu 2019–2022), prošle, 2023. godine nije rađeno istraživanje, ali je objavljeno istraživanje u februaru 2024. godine (terensko istraživanje decembar 2023 – februar 2024).⁸

¹ Boban Stojanović. „Alternativni izveštaj o položaju i potrebama mladih u Republici Srbiji“. KOMS, Beograd, 2017. <http://koms.rs/wp-content/uploads/2017/08/Alternativni-izves%CC%8Ctaj-o-polo%C%8Caju-i-potrebama-mladih-u-Republici-Srbiji-Boban-Stojanovic%CC%81.pdf>

² Boban Stojanović. „Alternativni izveštaj o položaju i potrebama mladih u Republici Srbiji – 2018. godina“. KOMS, Beograd, 2018. <http://koms.rs/wp-content/uploads/2018/08/Alternativni-izves%CC%8Ctaj-o-polo%C%8Caju-i-potrebama-mladih-2018..pdf>

³ Boban Stojanović. „Alternativni izveštaj o položaju i potrebama mladih u Republici Srbiji – 2019. godina“. KOMS, Beograd, 2019. <https://koms.rs/wp-content/uploads/2019/09/Alternativni-izves%CC%8Ctaj-o-polo%C%8Caju-i-potrebama-mladih-2019-1.pdf>

⁴ Boban Stojanović i Aleksandar Ivković. „Alternativni izveštaj o položaju i potrebama mladih u Republici Srbiji 2020“. KOMS, Beograd, 2020. <https://koms.rs/wp-content/uploads/2020/09/Alternativni-izves%CC%8Ctaj-o-polo%C%8Caju-i-potrebama-mladih-u-RS-2020.pdf>

⁵ Boban Stojanović i Aleksandar Ivković. „Alternativni izveštaj o položaju i potrebama mladih u Republici Srbiji 2021“. KOMS, Beograd, 2021. <https://koms.rs/wp-content/uploads/2021/08/Alternativni-izvestaj-o-polo%C%8Caju-i-potrebama-mladih-2021-4.pdf>

⁶ Boban Stojanović i Aleksandar Ivković. „Alternativni izveštaj o položaju i potrebama mladih u Republici Srbiji 2022“. KOMS, Beograd, 2022. <https://koms.rs/wp-content/uploads/2022/08/Alternativni-izves%CC%8Ctaj-o-polo%C%8Caju-i-potrebama-mladih-za-2022-godinu.pdf>

⁷ Boban Stojanović, Aleksandar Ivković i Boris Kaličanin. „Alternativni izveštaj o položaju i potrebama mladih u Republici Srbiji 2023“. KOMS, Beograd, 2023. <https://koms.rs/wp-content/uploads/2023/08/Alternativni-Izvestaj-2023-Finalna-verzija-Avg7.pdf>

⁸ Ministarstvo turizma i omladine i Ninamedia Research. „Istraživanje položaja i potreba mladih u Republici Srbiji – terensko istraživanje“, 2024, <https://mto.gov.rs/extfile/sr/4341/Istrazivanje.pdf>

Pojedine organizacije, fondacije i istraživački centri objavljuju povremena i pojedinačna istraživanja sa različitim temama o mladima.

Od avgusta 2023. godine pa do zaključenja ovog izveštaja objavljeno je nekoliko istraživanja o mladima.

Fondacija „Ana i Vlade Divac“ u klasteru organizacija izradila je Youth Participation Index – Monitoring Report of Political, Social and Economic participation of Youth 2022.⁹

Centar za slobodne izbore i demokratiju objavio je izveštaj iz istraživanja o nasilnom ekstremizmu i mladima,¹⁰ a Inicijativa mladih za ljudska prava objavila je istraživački izveštaj o stavovima mladih o ratovima devedesetih.¹¹ Centar za građansko delovanje objavio je analizu o lokalnim savetima za mlade.¹²

Krovna organizacija mladih Srbije tokom prethodne i ove godine nastavila je da radi istraživanja, ali i priručnike u vezi sa mladima. KOMS je objavio priručnik – Kako koristiti UN mehanizme u zagovaranju za bolji položaj mladih,¹³ uradio je analizu UN Agende Mladi, mir i

⁹ Mirjana Mirosavljević Bobić. „Participation Indeks – Monitoring Report of Political, Social and Economic participation of Youth 2022“. Fondacija Ana i Vlade Divac, Beograd, 2023.

¹⁰ CeSID. „Nasilni ekstremizam i mladi: Od dezinformacije do radikalizacije – Izveštaj iz istraživanja sa mladima“. Beograd, 2024. <https://www.cesid.rs/wp-content/uploads/2024/01/Izvestaj-iz-istra%C5%BEivanja-javnog-mnjenja.pdf>

¹¹ Rodoljub Jovanović. „Stavovi mladih u Srbiji o ratovima devedesetih. Inicijativa mladih za ljudska prava“. Beograd, 2023. https://yih.rs/wp-content/uploads/2023/11/231110-YIHR-Istrazivacki-izvestaj-Stavovi-mladih-u-Srbiji-o-ratovima-devedesetih_web-verzija.pdf

¹² Centar za građansko delovanje. „Analiza stanja lokalnih Saveta za mlade u Republici Srbiji“. Beograd, 2024. <https://savetzamlade.youth.rs/wp-content/uploads/2024/05/Saveti-za-mlade-Analiza-2642024.pdf>

¹³ Boban Stojanović, Ana Šljukić i Tamara Jovanović. „Priručnik – Kako koristiti UN mehanizme u zagovaranju za bolji položaj mladih“. KOMS, Beograd, 2023. <https://koms.rs/wp-content/uploads/2023/08/Prirucnik-KOMS.pdf>

bezbednost¹⁴, kao i veliko komparativno evropsko istraživanje i analizu nacionalnih politika za mlade i strategije za mlade i 11 ciljeva za mlade.¹⁵ Dodatno, KOMS je pratio izbornu kampanju u Republici Srbiji tokom 2023. godine i objavio je nalaze monitoringa kampanje o tome ko se i koliko obraćao mladima.¹⁶ Osim toga, KOMS je objavio i priručnik „Koraci ka aktivnoj studentskoj zajednici”¹⁷ i Priručnik za etičko izveštavanje medija o mentalnom zdravlju.¹⁸ KOMS je takođe za interne potrebe uradio istraživanje o mladima u političkim partijama i načinu komunikacije političkih partija ka mladima.¹⁹

Cilj ovog istraživanja je da dugoročno, kroz različite metode i tehnike prikupljanja podataka, objedini sve zvanične podatke o mladima koji govore o njihovom položaju, ali i da ustanovi njihove navike, stavove i probleme sa kojima se suočavaju kroz različite metode istraživanja. Drugi cilj jeste da se svake godine realizuje istraživanje i objavljuje izveštaj sa svrhom praćenja stanja i eventualnih promena, analizira da li određene politike daju rezultate i da se na taj način objedine podaci koji će s jedne strane predstavljati vid praćenja i ocenjivanja politika za mlade, a s druge strane činiti bazu za predlaganje i kreiranje javnih politika zasnovanih na dokazima (evidence-based policy princip).

¹⁴Boban Stojanović, Ana Šljukić i Tamara Jovanović. „Mladi, mir i bezbednost: Analiza UN Agende u kontekstu Srbije”. KOMS, Beograd, 2023. <https://koms.rs/wp-content/uploads/2023/12/Mladi-za-mir-i-bezbednost-Analiza-UN-Agende-u-kontekstu-Srbije-1.pdf>

¹⁵Aleksandar Ivković, Boban Stojanović i Boris Kaličanin. „Glas mladih Evrope: Komparativna analiza nacionalnih politika za mlade u kontekstu Strategije za mlade EU i pregled 11 ciljeva za mlade, European Youth Voices”. KOM018, Beograd, 2023. <https://koms.rs/wp-content/uploads/2023/12/Glas-mladih-Evrope-Komparativna-analiza.pdf>

¹⁶KOMS. „Mladi u kampanji 2023. Finalni monitoring izveštaj – Ko se i koliko obraćao mladima”. Beograd, 2024. <https://koms.rs/wp-content/uploads/2024/02/Monitoring-izborne-kampanje-2023.-finaln.pdf>

¹⁷Elena Čavlin i Natalija Ristić. „Koraci ka aktivnoj studentskoj zajednici”. KOMS, Beograd, 2024. <https://koms.rs/wp-content/uploads/2024/03/Koraci-ka-aktivnoj-studentskoj-zajednici.pdf>

¹⁸Darija Stjepić i Ivan Subotić. „Priručnik za etičko izveštavanje medija o mentalnom zdravlju mladih”. KOMS, Beograd, 2024. <https://koms.rs/wp-content/uploads/2024/04/Prirucnik-za-eticko-izvestavanje-medija-o-mentalnom-zdravlju-mladih.pdf>

¹⁹Boban Stojanović, Aleksandar Ivković i Boris Kaličanin. „Političke partije i mladi”. KOMS, Beograd, 2023.

O Krovnoj organizaciji mladih Srbije:

Krovna organizacija mladih Srbije²⁰ (KOMS) savez je udruženja mladih i za mlade, osnovan 12. marta 2011. godine. Trenutno je u njegovom članstvu 109 organizacija (udruženja mladih i za mlade). KOMS predstavlja najviše nezavisno predstavničko telo mladih u Srbiji, čija je misija da razvija nacionalnu omladinsku politiku, kroz zastupanje interesa mladih, razvijajući partnerski odnos sa institucijama, međusektorsku i međunarodnu saradnju, kao i da podstiče aktivno učešće mladih i organizacijski razvoj svojih članica.

U skladu sa članom 14. Zakona o mladima, 21. jula 2020. godine Krovnoj organizaciji mladih Srbije priznat je status krovnog saveza, čime je ovaj savez udruženja stekao zakonski status kojim predstavlja i zastupa interese svojih članova, predlaže kandidate za Savet za mlade i učestvuje u procesu izrade i sprovođenja Strategije i drugih dokumenata iz oblasti omladinske politike.

Svoju misiju KOMS sprovodi kroz zagovaranje razvoja mehanizama za učešće mladih u procesima donošenja odluka i kreiranje predloga praktičnih politika u oblastima od značaja za mlade, ali i kroz podsticanje, podršku i promociju participacije mladih, omladinskog organizovanja i umrežavanja, kao i jačanja kapaciteta i organizacione održivosti udruženja mladih i za mlade. KOMS je punopravna članica Evropskog foruma mladih (EYF).²¹

²⁰ Krovna organizacija mladih Srbije. <http://koms.rs/>. Pristupljeno 24. juna 2024.

²¹ Evropski forum mladih. <https://www.youthforum.org/>. Pristupljeno 24. juna 2024.

Uloge KOMS-a su da:

- Prepoznaje potrebe i zastupa interese mladih,
- Predstavlja platformu za dijalog i saradnju, forum za razmenu informacija, iskustava i stavova organizacija članica,
- Promoviše, podstiče i podržava omladinsko organizovanje,
- Podstiče saradnju institucija sa mladima i učestvuje u institucionalnim procesima donošenja odluka koje su od značaja za mlade, po principu kolenadžmenta,
- Analizira javne politike (zakone, strategije, budžete...) i daje amandmane na njih,
- Saraduje sa srodnim inostranim organizacijama i zastupa mlade ljude iz Srbije na polju međunarodne saradnje,
- Bavi se javnim zagovaranjem na nacionalnom nivou,
- Doprinosi izgradnji organizacionih kapaciteta organizacija-članica.

Misija Krovne organizacije mladih Srbije (KOMS):

KOMS je zagovaračka platforma koja zastupa interese mladih, osigurava aktivno učešće i razvija sistemska rešenja u cilju unapređenja položaja mladih, kroz razvijanje strateških partnerstava, međusektorsku i međunarodnu saradnju, kao i jačanje kapaciteta organizacija članica i drugih subjekata omladinske politike.

Vizija Krovne organizacije mladih Srbije (KOMS):

Podsticajno okruženje u kojem mladi zastupaju svoje interese i aktivno učestvuju u razvoju društva.

Više o KOMS-u, aktuelnim projektima i aktivnostima možete čitati na zvaničnoj internet strani KOMS-a, www.koms.rs.

Krovna organizacija mladih Srbije rad zasniva na ciljevima koji su definisani kroz Strateški plan organizacije za period od 2021. do 2024. godine. Ovim dokumentom definisano je strateško usmerenje

KOMS-a ka realizaciji aktivnosti i programa kroz rad sa udruženjima, organizacijama-članicama i kroz direktan rad sa mladima, kao i proaktivna uloga u definisanju političke agende u vezi sa mladima i izgradnji pozitivnijeg javnog narativa. Godišnjim planom rada za 2023/2024. KOMS je definisao tri cilja:

1. Unapređenje sistema omladinske politike i mehanizama aktivnog učešća mladih;
2. Unapređenje i poštovanje prava mladih;
3. Doprinos izgradnji kapaciteta omladinskog sektora i obezbeđivanje podsticajnih uslova za jačanje udruženja mladih i za mlade.

Metodologija istraživanja

02

Istraživanje je sprovedeno u periodu april-maj 2024. godine. Prema metodološkom pristupu i načinu prikupljanja podataka, istraživanje je kvalitativno i kvantitativno, odnosno korišćene su obe metode istraživanja i prikupljanja podataka.

Istraživanje je obuhvatilo nekoliko tehnika prikupljanja podataka:

1. Analiza dokumenta (desk analiza), pomoću koje je analiziran institucionalni i normativni okvir i sve tematske oblasti koje određuju položaj mladih a da je podatke moguće prikupiti kroz desk istraživanje. Uz analizu institucionalnog i normativnog okvira, istraživanje je obuhvatilo dostupne podatke i izveštaje institucija, podatke koje prikupljaju i objavljuju Republički zavod za statistiku i druge institucije, poput Nacionalne službe za zapošljavanje, nestrukturirane podatke, ali i analizu dostupnih i do sada objavljenih istraživanja u vezi sa mladima koja su važna za određene teme. Na mestima gde su korišćena posredna/sekundarna istraživanja, to je naglašeno u tekstu. Baza desk analize nalazi se u prethodnim Alternativnim izveštajima od 2017. do 2023. godine. U pojedinim oblastima su ponovo prikazani najvažniji podaci, koji su dopunjeni novim podacima. Za sve koji žele da se upoznaju i sa oblastima obrađenim u prethodnim izveštajima, ranije izveštaje mogu preuzeti na sajtu KOMS-a (www.koms.rs).

Desk istraživanje je ove godine obuhvatilo dopunu podacima u nekim oblastima za drugu polovinu 2023. i prvu polovinu 2024. godine.

2. Intervjui kao metoda kvalitativnog istraživanja sa ciljem produbljivanja saznanja o nekoliko posebnih tema važnih za istraživanje. Ove godine, fokus kroz intervju nam je bio da detaljnije ispitamo program „Garancija za mlade” sa predstavnicima Nacionalne službe za zapošljavanje i održan je intervju sa Jasminom Šantić, načelnicom odeljenja za razvoj odnosa sa poslodavcima, i Biljanom Jelenković Pastor, načelnicom odeljenja za posredovanje, zapošljavanje i planiranje karijere.

3. Onlajn upitnik za mlade uzrasta od 15 do 30 godina na teritoriji Republike Srbije. Tip uzorka je namerni/ciljani na populaciju mladih kao dela opšte populacije u odnosu na godine (od 15 do 30 godina), a u okviru tog (osnovnog) skupa, uzorak je slučajni, stratifikovan na osnovu godina, pola i regiona stanovanja. Upitnik se sastojao iz pet grupa pitanja: 1. Osnovni podaci (12 pitanja); 2. Učešće u društvenom i političkom životu (20); 3. Vrednosti mladih (20); 4. Obrazovanje, zapošljavanje i mobilnost (28); 5. Bezbednost i zdravlje mladih (12); Korišćena su zatvorena pitanja (ponuđeni odgovori, višestruki odgovori i skale) kao i poluotvorena, a upitnik se sastojao od ukupno 92 pitanja. Nijedno pitanje nije bilo obavezno za ispitanike/ce. Upitnik je popunilo ukupno 1.210 mladih ispitanika sa teritorije Republike Srbije.

U analizi dobijenih podataka rađena su testiranja razlika u odgovorima prema polu, godinama i regionu prebivališta. U pojedinim segmentima istraživanja rađena su dodatna testiranja i to je posebno naglašeno u tekstu. U analizi su korišćene klasične deskriptivne analize: frekvencije i ukrštanja, kao i testovi (Independent Samples t Test, One-Way ANOVA itd.) na nivoima značajnosti *** = $p < 0,001$; ** = $p < 0,01$ i * = $p < 0,05$.

Tabela 1. Metodologija istraživanja

Istraživački instrument: upitnik	Veličina uzorka: 1.210
Istraživačka tehnika - tehnika prikupljanja podataka: onlajn anketa	Period realizacije istraživanja: 10. april - 17. april 2024. godine
Ciljana populacija: mladi od 15 do 30 godina	Margina greške sa 95% verovatnoće: Za incidencu 5% je +/- 1,227; Za incidencu 10% je +/- 1,689; Za incidencu 50% je +/- 2,816
Tip uzorka: slučajni, stratifikovan na osnovu godina, pola i mesta stanovanja	Program obrade podataka: Statistical Package for the Social Sciences (SPSS)

Margina greške predstavlja odstupanje, odnosno procentualni raspon unutar kog se nalazi odgovor koji bismo dobili da smo u mogućnosti da ispitamo celokupnu populaciju, a ne samo uzorak. Margina greške pri ovom uzorku je minimalna.

Opis uzorka:

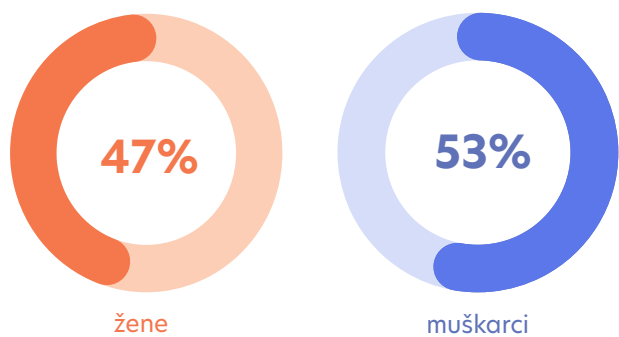
Prema godinama, odnosno starosti ispitanika, upitnik su popunili mladi svih starosnih uzrasta. Radi lakšeg prikaza, mlade smo, prema starosti, podelili u tri grupe, a procenti ispitanika odgovaraju procentima u populaciji.

Tabela 2. Uzorak u odnosu na godine starosti

Grupe:	Opseg godina	Procentat ispitanika/ca (%)
Grupa 1.	Mladi od 15 do 19 godina	33,3
Grupa 2.	Mladi od 20 do 24 godine	33,6
Grupa 3.	Mladi od 25 do 30 godina	33,1

Upitnik je popunilo 47% mladih žena i 53% mladih muškaraca.

Grafikon 1. Uzorak u odnosu na pol ispitanika

Prema tipu naselja u kom žive ispitanici, uzorak je sledeći:

Tabela 3. Uzorak u odnosu na tip naselja ispitanika

Tip naselja:	Procenat ispitanika (%):
Grad sa više od 100.000 stanovnika	51,4
Naselje od 30.000 do 100.000 stanovnika	25,4
Naselje do 30.000 stanovnika	23,2

U odnosu na region u kome žive, ispitanici su iz:

Tabela 4. Uzorak u odnosu na region u kome žive ispitanici

Region	Procenat ispitanika (%):
Beogradski region	29,7
Region Vojvodine	26,4
Zapadna i Centralna Srbija	21,4
Istočna i Južna Srbija	22,5

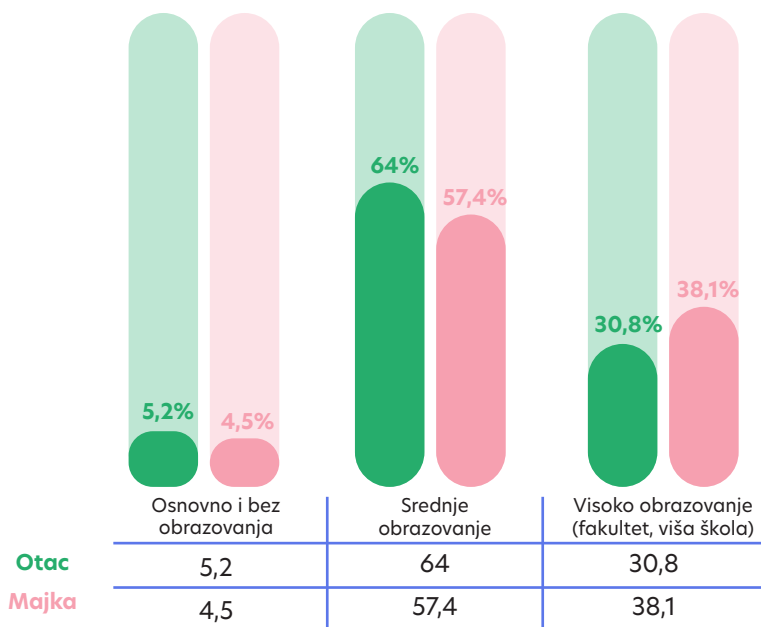
Prema nivou stečenog obrazovanja, ispitanici su podeljeni u sledeće kategorije:

Grafikon 2. Uzorak u odnosu na stečeno obrazovanje

Obrazovanje roditelja ispitanika je sledeće:

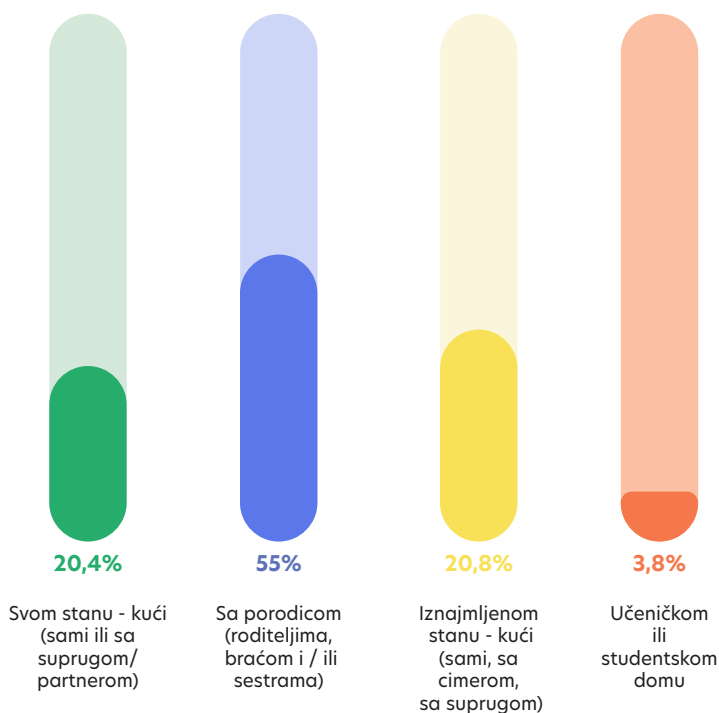
Grafikon 3. Uzorak u odnosu na stečeno obrazovanje roditelja

Prema tipu stanovanja, ispitanici žive u:

Grafikon 4. Uzorak u odnosu na tip stanovanja

Ispitanici žive u:

Istraživanje pokazuje da tek 20,4% mladih stanuje u svom stanu, a da većina mladih, njih 55%, živi u porodičnom, dok 20,8% živi u iznajmljenom stanu. Ova činjenica svakako utiče na stvaranje okruženja u kojem će se mladi kasnije osamostaljavati i odrastati, stvarati porodice, kao i da pitanje stanovanja mladih mora da bude jedan od prioriteta omladinske politike, ali i jedno važno državno pitanje. Ovo je svakako od direktnog uticaja i na fenomen odlaska mladih iz zemlje, što je, sigurno, jedan od najvećih problema sa kojima

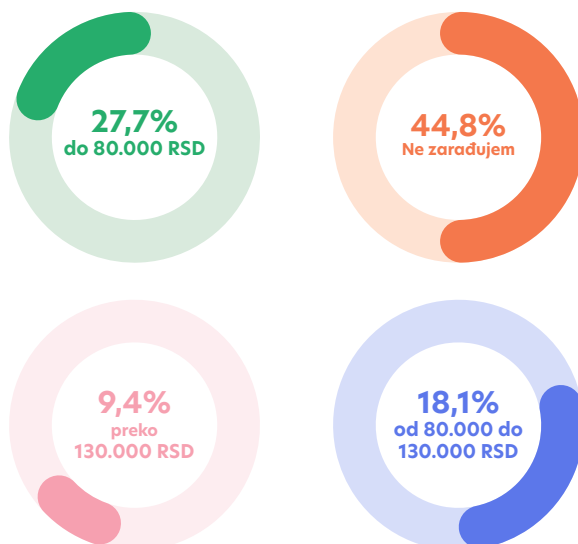
se Srbija kao društvo suočava. Politike koje bi išle u smeru podsticanja ranijeg osamostaljivanja svakako bi uticale na smanjivanje motivacije mladih da napuštaju zemlju.

Među mladima koji žive sa roditeljima, više od polovine njih (51,3%) još je u procesu obrazovanja (u školi ili na fakultetu i/ili su i maloletni), a skoro četvrtina (22,3%) njih i dalje živi sa roditeljima jer nema novca za samostalni stan (za kupovinu ili iznajmljivanje). Nešto manje od petine (17,2%) dalo je odgovor da i dalje živi sa roditeljima jer im je tako jednostavnije i lakše i da nemaju preke potrebe da se osamostale. Preostali deo mladih (9,2%) naveo je neke od drugih razloga.

U pogledu mesečne zarade, ispitanici su podeljeni u sledeće kategorije:

Grafikon 5. Uzorak u odnosu na mesečne zarade u procentima

Mesečna zarada ispitanika

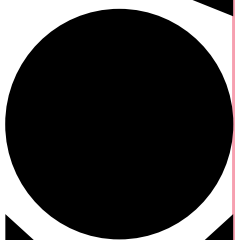
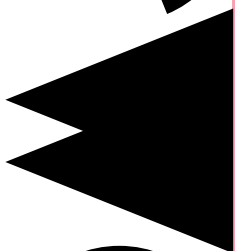
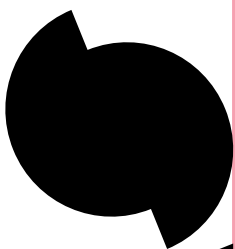

Do 80.000 dinara zarađuje 27,7% mladih, između 80.000 i 130.000 dinara zarađuje 18,1% mladih, a 9,4% zarađuje više od 130.000 dinara. Pored toga, 44,9% mladih ne zarađuje (oni koji su u sistemu obrazovanja ili nezaposleni). Niske zarade ili njihovo odsustvo utiču na kasno osamostaljivanje mladih od roditelja, što direktno utiče na kvalitet života mladih ljudi u Srbiji.

U odnosu na postojanje određene vrste invaliditeta, istraživanje pokazuje da 1,7% mladih ima određenu vrstu invaliditeta.

Tabela 5. Uzorak u odnosu na postojanje invaliditeta

Invaliditet	Procenat ispitanika (%):
Da	1,7
Ne	98,3

Normativni okvir

03

U ovom delu Alternativnog izveštaja predstavljen je normativni okvir koji reguliše pitanja mladih – zakoni, strategije i akcioni planovi koji se direktno odnose na ovu populaciju. Tokom 2023. godine usvojeni su nova Strategija za mlade u Republici Srbiji, Akcioni plan za njeno sprovođenje, kao i Plan implementacije Garancije za mlade.

S druge strane, proces usvajanja novih zakona relevantnih za mlade, pre svega Zakona o mladima, traje već nekoliko godina i još nije završen. Dok je ekspozicija Vlade izabrane 2022. godine usvajanje ovih zakona (što nije ostvareno) naveo kao prioritet, ekspozicija Vlade izabrane 2024. godine ih ne spominje.

Ustav Republike Srbije, nažalost, ne prepoznaje mlade kao izdvojenu kategoriju stanovništva. Mladi su snaga i pogon zdrave i jake države i ekonomije, posebna i osetljiva kategorija, te je neophodno u narednom periodu to prepoznati i u Ustavu kako bi pitanja mladih postala državna i nacionalna pitanja.

3.1. Zakon o mladima

Zakon o mladima²² usvojen je 2011. godine. Ovaj zakon uređuje mere i aktivnosti koje preduzimaju Republika Srbija, autonomna pokrajina i jedinice lokalne samouprave u cilju unapređenja društvenog položaja mladih i stvaranja uslova za ostvarivanje potreba i interesa mladih u svim oblastima koje su od interesa za mlade. Zakon o mladima ima za cilj stvaranje uslova za podršku mladima u organizovanju, društvenom delovanju, razvoju i ostvarivanju potencijala, na dobrobit pojedinca i društva. Zakon precizira specifičnosti omladinske politike i omladinskog sektora i definiše uloge aktera u oblasti omladinske politike. Neki od osnovnih principa na kojima se zasniva ovaj zakon jesu sistematska podrška mladima, jednake šanse, jačanje mladih i njihove pozicije u društvu, aktivno učešće mladih i društvena odgovornost, itd. Za sprovođenje Zakona o mladima odgovorni su pre svega Vlada RS, odnosno resorno ministarstvo za mlade RS, u

²² Zakon o mladima, Sl. glasnik RS, br. 50/2011, http://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_mladima.html

saradnji sa drugim ministarstvima i institucijama na republičkom nivou, a na pokrajinskom, odnosno lokalnom nivou odgovornost za realizaciju počiva na AP Vojvodini, odnosno na JLS.²³

Zakon o mladima uglavnom daje deklarativnu podršku stvaranju sistema odgovorne brige o mladima, a odredbe nisu obavezujuće za lokalne donosioce odluka. Ne postoje mere praćenja, pa ni kažnjavanja za nepridržavanje ovog zakona, te je neophodno da se zakon revidira i unapredi.

Proces izmena Zakona o mladima više puta je započinjan, ali i dalje nije uspešno završen. Prva radna grupa za izradu Nacrta zakona o izmenama i dopunama Zakona o mladima bila je aktivna od 2015. do 2017, dok je druga takva radna grupa bila aktivna od 2021. do 2022. u okviru tadašnjeg ministarstva omladine i sporta. Međutim, ni u jednoj ni u drugoj proceduri nije se došlo do faze slanja nacrta zakona u skupštinsku proceduru.

Novo ministarstvo turizma i omladine (MTO) objavilo je 27. februara 2023. početak izrade novog nacrta Zakona o mladima.²⁴ Kao razlozi za donošenje novog zakona navedeni su njegovo usklađivanje sa izmenjenim pravnim sistemom Republike Srbije, prestanak razloga za postojanje pojedinih zakonskih rešenja i potreba za stvaranjem pravnog okvira za dalji dinamični razvoj usmeren na poboljšanje i unapređenje položaja mladih.

Osnovne izmene zakona navedene u objavi ministarstva tiču se sledećih pitanja: 1) unapređenje sistema finansiranja i sufinansiranja programa u oblasti omladinskog sektora; 2) unapređenje koordinacije nosilaca omladinske politike; 3) unapređenje Jedinstvene evidencije udruženja mladih, udruženja za mlade i njihovih saveza; 4) stvaranje uslova za

²³ Kosta Čavoški i Radmila Vasić prema: Ivana Andrašević et al., „Rečnik omladinske politike“. KOMS, Beograd, 2017, str. 20.

²⁴ „Održan prvi sastanak radne grupe za izradu Nacrta zakona o mladima“. Ministarstvo turizma i omladine, <https://mto.gov.rs/vest/1907/odrzan-prvi-sastanak-radne-grupe-za-izradu-nacrta-zakona-o-mladima-.php>, Pristupljeno 1. jula 2023.

profesionalizaciju i standardizaciju omladinskog rada, kancelarija za mlade, saveta za mlade i prostora za mlade.

Radna grupa za izradu novog zakona o mladima formirana je 13. februara, sa rokom za izvršenje zadatka do 1. decembra 2023. godine. MTO je 6. aprila 2023. godine objavio Izveštaj o sprovedenoj e-konsultaciji o početku rada na pripremi Nacrta zakona o mladima,²⁵ navodeći da je upredviđenom roku 12 organizacija i institucija dostavilo svoje predloge, komentare i sugestije.²⁶

U okviru opštih predloga, KOMS je naveo da je potrebno uskladiti Zakon o mladima sa drugim važnim dokumentima za mlade, precizirati ulogu Saveta za mlade na nacionalnom, pokrajinskom i lokalnom nivou, propisati da bi mehanizmi lokalne omladinske politike trebalo da budu obavezujući za sve, kao i posvetiti pažnju finansiranju i sufinansiranju programa i projekata omladinske politike, održivosti i ulozi krovnog saveza mladih i održivosti i uticaju udruženja mladih i za mlade.

Nakon održavanja konsultacija, bilo je planirano da se zakon pošalje u parlament u septembru 2023. godine.²⁷ Od završetka e-konsultacija u aprilu 2023, ovaj proces nije nastavljen. U međuvremenu je parlament bio raspušten od novembra 2023. do februara 2024. zbog održavanja vanrednih izbora. U Planu implementacije Garancije za mlade za period od 2023. do 2026. godine (odjeljak 4.5) usvajanje novog zakona o mladima predviđa se kao jedna od mera sa rokom ispunjenja do 2025. godine.

²⁵ Ministarstvo turizma i omladine. Izveštaj o sprovedenoj e-konsultaciji. 2023, <https://mto.gov.rs/vest/2115/izvestaj-o-sprovedenoj-ekonsultaciji.php>. Pristupljeno 1. jula 2023.

²⁶ U pitanju su bili Ministarstvo za državnu upravu i lokalnu samoupravu, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog, Ministarstvo rada, zapošljavanja, boračkih i socijalnih pitanja, Kancelarija za mlade Grada Novog Sada, Kancelarija za mlade Grada Zrenjanina, Novosadski omladinski forum, Centar za omladinski rad, Savez izviđača Srbije, OPENS, KOMS, UG osveženje i Institut za medijaciju, pregovaranje i javne politike

²⁷ „Novi zakon o mladima: Dokle smo stigli i šta nas čeka?” Krovna organizacija mladih Srbije, 1. jun 2023. <https://koms.rs/2023/06/01/novi-zakon-o-mladima-dokle-smo-stigli-i-shta-nas-ceka/>. Pristupljeno 1. jula 2023.

3.2. Strategija za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine

Vlada Republike Srbije je 26. januara 2023. godine usvojila Strategiju za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine.²⁸

U julu 2021. ministar omladine i sporta doneo je rešenje o osnivanju Posebne radne grupe za izradu Predloga nacionalne strategije za mlade, sa 27 članova. Javna rasprava o Predlogu strategije sprovedena je u periodu od 29. jula do 19. avgusta 2022. godine. Prema izveštaju o sprovedenoj javnoj raspravi, tadašnje ministarstvo omladine i sporta u avgustu 2022. godine održalo je šest okruglih stolova, u šest gradova Srbije, kojima su prisustvovala ukupno 182 učesnika.

Strategija za mlade nabraja šest principa u radu sa mladima i za njih:

- Poštovanje ljudskih i manjinskih prava, ravnopravnost i zabrana diskriminacije
- Podrška ličnom i društvenom osnaživanju mladih
- Jednake šanse za sve
- Međusektorska saradnja i koordinacija na svim nivoima donošenja odluka
- Aktivno učešće mladih i saradnja
- Društvena odgovornost i solidarnost

Kao **opšti cilj** Strategije navedeno je **povećanje kvaliteta života mladih**. Strategija navodi **pet posebnih ciljeva** i veći broj mera za njihovo ostvarivanje, koji su prikazani u tabeli u nastavku. Za svaki poseban cilj predviđen je poseban set pokazatelja ispunjenosti.

²⁸ 28. sednica Vlade Republike Srbije, 26. januar 2023. godine. Vlada Republike Srbije, <https://www.srbija.gov.rs/prikaz/680130>. Pristupljeno 1. jula 2023

Tabela 6. Posebni ciljevi i mere u Strategiji za mlade za period od 2023. do 2030. godine

Poseban cilj 1: Omladinski rad je standardizovan u sistemu neformalnog obrazovanja i kontinuirano se sprovodi

Mera 1.1 Razvijen sistem profesionalnog razvoja omladinskih radnika i radnica

Mera 1.2 Uspostavljen sistem osiguranja kvaliteta programa omladinskog rada i neformalnog obrazovanja mladih

Mera 1.3 Programi omladinskog rada sprovode se kontinuirano u saradnji sa lokalnim partnerima

Mera 1.4 Omladinski rad je prepoznat u sistemu formalnog i neformalnog obrazovanja i među mladima

Mera 1.5 Kontinuirano se sprovode istraživanja i upravlja znanjem u oblasti omladinskog rada i neformalnog obrazovanja mladih

Mera 1.6 Harmonizacija omladinskog rada sa međunarodnim standardima

Poseban cilj 2: Prostorni kapaciteti i usluge za sprovođenje omladinske politike su unapređeni i funkcionalni u svim JLS

Mera 2.1 Omladinski prostori su uspostavljeni i funkcionišu u skladu sa definisanim standardima

Mera 2.2 Unapređen kvalitet rada KzM

Mera 2.3 Unapređen sistem prikupljanja, obrade podataka i izveštavanja o mladima, na svim nivoima, sa posebnim fokusom na mlade iz osetljivih grupa

Mera 2.4 Unapređeni mehanizmi delovanja i kapaciteta subjekata omladinske politike u oblasti kreiranja, sprovođenja i praćenja razvoja omladinske politike

Poseban cilj 3: Mladi su aktivni učesnici društva na svim nivoima

Mera 3.1 Kreiranje uslova za uključivanje mladih u procese donošenja odluka i politika koje utiču na njih, kao i njihovog razvoja, primene, praćenja sprovođenja i vrednovanja

Mera 3.2 Podsticanje volontiranja i aktivizma kod mladih

Mera 3.3 Unapređenje međunarodne saradnje, razmene iskustva i praksi mladih i ostalih subjekata omladinske politike i učešće u razvoju, praćenju i evaluaciji međunarodnih dokumenata omladinske politike

Mera 3.4 Razvijeni mehanizmi u funkciji obezbeđivanja optimalnog iznosa opredeljenih sredstava za mlade na svim nivoima

Mera 3.5 Osnaživanje i sistemska podrška udruženjima i kancelarijama za mlade u kreiranju, implementaciji i praćenju javnih politika kroz međusektorsku saradnju i dijalog svih relevantnih aktera

Poseban cilj 4: Mladi imaju ravnopravne mogućnosti i podsticaje da razvijaju svoje potencijale i kompetencije koje dovode do socijalnog i ekonomskog osamostaljivanja

Mera 4.1 Podrška razvoju mladih talenata

Mera 4.2 Podrška razvoju estetičkih kompetencija i stvaralaštva mladih

Mera 4.3 Podrška preduzetništvu/ socijalnom preduzetništvu i zapošljivosti mladih

Mera 4.4 Podrška postojećim i inovativnim programima za razvoj veština upravljanja karijerom mladih

Mera 4.5 Podrška programima za razvoj digitalnih kompetencija i digitalnog građanstva

Mera 4.6 Podrška programima mobilnosti mladih

Poseban cilj 5: Stvoreni uslovi za zdravo i bezbedno okruženje i socijalno blagostanje mladih

Mera 5.1 Podrška programima koji doprinose razvoju zdravih stilova života, seksualnom, reproduktivnom i mentalnom zdravlju mladih

Mera 5.2 Podrška postojećim i novim programima unapređenja bezbednosti mladih

Mera 5.3 Podrška razvoju programa mladih i za mlade u oblasti zaštite životne sredine

Mera 5.4 Podrška stambenom osamostaljivanju mladih

Mera 5.5 Podrška programima koji doprinose unapređenju socijalne uključenosti mladih

U poređenju sa Nacionalnom strategijom 2015–2025, Strategija 2023–2030. pridaje veću pažnju omladinskom radu i sprovođenju omladinske politike na nivou jedinica lokalne samouprave. Oblasti na koje se obe strategije fokusiraju su aktivno učešće mladih, sticanje kvalifikacija, bezbednost i zdravlje, dok nova strategija ne uključuje oblasti informisanja i učešća mladih u kreiranju kulturnih sadržaja, koje se navode u prethodnoj.

MTO izveštava Vladu preko organa državne uprave nadležnog za koordinaciju javnih politika o rezultatima sprovođenja akcionog plana Strategije najkasnije u roku od 120 dana po isteku svake kalendarske godine od dana njegovog usvajanja. Takođe, MTO izveštava o rezultatima sprovođenja Strategije u roku od 120 dana po isteku svake treće kalendarske godine od dana njenog usvajanja i dostaviće finalni izveštaj najkasnije šest meseci nakon isteka perioda primene Strategije.

3.3. Akcioni plan za period od 2023. do 2025. godine za sprovođenje Strategije za mlade za period od 2023. do 2030. godine

Akcioni planovi za prethodnu nacionalnu strategiju za mlade doneti su za period 2015–2017. i 2018–2020. godine. Naredne tri godine nije postojao važeći akcioni plan za primenu Strategije.

Nakon usvajanja nove strategije za mlade za period od 2023. do 2030. godine, Ministarstvo turizma i omladine formiralo je Radnu grupu za izradu Nacrta akcionog plana za njeno sprovođenje u periodu od 2023. do 2025. godine.²⁹ Prvi sastanak Radne grupe održan je 17. marta, a javne konsultacije povodom izrade Akcionog plana trajale su od 31. marta do 10. aprila. Akcioni plan donet je sa zakašnjenjem u odnosu na rok od 90 dana od usvajanja Strategije, na sednici Vlade Republike Srbije 6. jula 2023.

Krovna organizacija mladih Srbije tražila je da, u skladu sa zaključkom sa sprovedene javne rasprave za Strategiju za mlade u Beogradu 2022. godine, bude održana javna rasprava povodom izrade Akcionog plana, međutim, ovaj događaj nije realizovan. Zbog toga je KOMS održao „Alternativnu javnu raspravu“ onlajn, 7. aprila.³⁰ Za praćenje sprovođenja Akcionog plana zaduženo je Ministarstvo turizma i omladine. Takođe, praćenje sprovođenja Akcionog plana omogućiće i Jedinstveni informacioni sistem za planiranje, praćenje sprovođenja, koordinaciju javnih politika i izveštavanje, u koji će biti unet sadržaj Akcionog plana i kroz koji će se pratiti njegovo

²⁹ „Obaveštenje o početku izrade Nacrta akcionog plana za sprovođenje Strategije za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine, u periodu od 2023. do 2025. godine“. Ministarstvo turizma i omladine, 20. mart 2023, <https://mto.gov.rs/vest/1949/obaveštenje-o-pocetku-izrade-nacrta-akcionog-plana-za-sprovođenje-strategije-za-mlade-u-republici-srbiji-za-period-od-2023-do-2030-godine-u-periodu-od-2023-do-2025-godine.php>. Pristupljeno 1. jula 2023.

³⁰ „Održali smo Alternativnu javnu raspravu!“ Krovna organizacija mladih Srbije, 12. april 2023, <https://koms.rs/2023/04/12/odrzali-smo-alternativnu-javnu-raspravu/>. Pristupljeno 1. jula 2023.

Informacije dostavilo Ministarstvo turizma i omladine po osnovu Zahteva o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja 27. maja 2024.

spровоđenje, te izveštavati o učincima sprovođenja Akcionog plana, shodno članu 47. Zakona o planskom sistemu Republike Srbije. O rezultatima sprovođenja Akcionog plana izveštavaće se u roku od 120 dana po isteku svake kalendarske godine od dana usvajanja.

U trenutku pisanja ovog izveštaja, započeta je izrada Godišnjeg izveštaja o sprovođenju Akcionog plana za 2023. godinu, angažovan je ekspert za potrebe njegovog pisanja i predstavljena preliminarana analiza podataka.³¹

Takođe, Ministarstvo turizma i omladine formiralo je Radnu grupu za praćenje i sprovođenje Strategije za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine. Do sada, Radna grupa se sastala jednom.

Tokom 2023. godine formirana je i Radna grupa za izradu složenog Indeksa blagostanja mladih Ministarstva turizma i omladine. Ovaj indeks omogućiće sveobuhvatno godišnje praćenje napretka u realizaciji ciljeva i mera Strategije za mlade 2023-2030. na svim nivoima. Razvoj Indeksa započeo je u saradnji sa Populacionim fondom UN i Fondacijom Ana i Vlade Divac, koja sa svojim ekspertima podržava ceo proces. Tokom 16. i 17. maja 2024. godine, realizovan je dvodnevni radni skup sa predstavnicima jedinica lokalne samouprave i kancelarija za mlade u kojima se pilotira merenje lokalnog Indeksa blagostanja mladih. Objavljivanje Indeksa blagostanja mladih planirano je za decembar 2024. godine.³²

³¹ „Informacije dostavilo Ministarstvo turizma i omladine po osnovu Zahteva o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja 27. maja 2024.

³² „Razvijanje Indeksa blagostanja mladih na lokalnom nivou”. Fondacija „Ana i Vlade Divac”, 17. maj 2024, <https://www.divac.com/Vesti/3601/Razvijanje-Indeksa-blagostanja-mladih-na-lokalnom-shtml>. Pristupljeno 24. juna 2024.

3.4. Strategija o ekonomskim migracijama Republike Srbije za period 2021-2027. i Akcioni plan za period 2021-2023.

Strategiju o ekonomskim migracijama Republike Srbije za period 2021-2027. Vlada je usvojila početkom 2020. godine. Opšti cilj strategije, kako se navodi u ovom dokumentu, jeste stvaranje privrednog i društvenog ambijenta za usporavanje odlaska radno sposobnog stanovništva, jačanje veza sa dijasporom, podsticanje povratnih i cirkularnih migracija, kao i privlačenje stranaca različitih obrazovnih profila.

Pored opšteg cilja, strategija navodi i šest posebnih ciljeva:

- • Izgradnja i jačanje institucionalnih kapaciteta za praćenje i unapređenje kvaliteta podataka o ekonomskim migracijama.
- • Unapređenje uslova života i rada u privrednom i društvenom sektoru.
- • Usklađivanje sistema obrazovanja sa potrebama privrede, sa akcentom na praćenje inovacija koje nosi sa sobom četvrta industrijska revolucija, posebno u sferi razvijanja novih zanimanja i stručnih profila, i stvaranje uslova za privlačenje stranih studenata.
- • Unapređenje saradnje dijaspore i matice i podsticanje transnacionalnog preduzetništva.
- • Stvaranje uslova za praćenje, podsticanje i podršku cirkularnim i povratnim migracijama.
- • Stvaranje uslova za efikasnije upravljanje unutrašnjim migracionim tokovima.

Vlada je usvojila Akcioni plan za period 2021-2023. 9. septembra 2021. godine.³³ Za koordinaciju sprovođenja i izveštavanje nadležno je Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja. U okviru gorenavedenih šest ciljeva, predviđeno je 20 mera za period

³³ 78. sednica Vlade Republike Srbije, 9. septembar 2021. godine. Vlada Republike Srbije, <https://www.srbija.gov.rs/prikaz/573550>. Pristupljeno 1. jula 2023.

2021-2023. Godišnji izveštaj o sprovođenju Akcionog plana za 2021. godinu objavljen je na sajtu Ministarstva,³⁴ mada se u njemu ne navode kumulativni podaci o ostvarenosti pojedinačnih ciljeva, već samo pojedinačnih aktivnosti. Prema ovom izveštaju, 2019. godine bilo je 950.485 lica rođenih u Srbiji sa prebivalištem u inostranstvu.

3.5. Plan implementacije Garancije za mlade

Garancija za mlade je program kojim se na nezaposlenost mladih odgovara kroz saradnju različitih sektora i socijalnih partnera i podrazumeva da mladi do 30 godina starosti dobijaju kvalitetnu ponudu za posao, nastavak obrazovanja ili praksu u roku od četiri meseca od ulaska u status nezaposlenosti ili napuštanja, odnosno završetka formalnog obrazovanja.

Plan implementacije Garancije za mlade Vlada Republike Srbije usvojila je u decembru 2023, a pokrenut je od januara 2024. godine na teritoriji ukupno 28 lokalnih samouprava (obuhvaćenih filijalama Nacionalne službe za zapošljavanje u Nišu, Kragujevcu i Sremskoj Mitrovici). Plan implementacije na nivou „pilotiranja“ obuhvata vremenski period od 2023. do 2026. godine.

Planirane reforme i intervencije grupisane su u okviru četiri faze Garancije za mlade: I) mapiranje i rana intervencija; II) dosezanje do neaktivnih mladih; III) priprema; i IV) ponuda (za nastavak obrazovanja, za zapošljavanje i za radnu praksu).³⁵

Pod „transverzalnim pokretačima“ potrebnim za delotvorno sprovođenje Garancije za mlade podrazumeva se mobilisanje partnerstava, unapređenje prikupljanja podataka, praćenja i

³⁴ Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja. Godišnji izveštaj o sprovođenju Akcionog plana za sprovođenje Strategije o ekonomskim migracijama Republike Srbije za 2021. godinu, <https://www.minrzs.gov.rs/sr/dokumenti/ostalo/sektor-za-rad-i-zaposljavanje>. Pristupljeno 1. jula 2023.

³⁵ Plan implementacije Garancije za mlade za period od 2023. do 2026. godine, Službeni glasnik RS, broj 120/23.

vrednovanja, optimalno korišćenje finansijskih sredstava i izgradnja snažnih mehanizama isporuke.

U vezi sa Garancijom za mlade, uradili smo intervju sa Jasminom Šantić, načelnicom odeljenja za razvoj odnosa sa poslodavcima, i Biljanom Jelenković Pastor, načelnicom odeljenja za posredovanje, zapošljavanje i planiranje karijere.³⁶ U narednim pasusima nalaze se sistematizovani odgovori dobijeni u razgovoru sa ciljem da bliže predstavimo program Garancija za mlade i njegovu implementaciju.

Program Garancija za mlade predstavlja novinu u odnosu na pristup mladim nezaposlenim osobama, zamišljen da se implementira na nacionalnom nivou u Republici Srbiji. Podrazumeva integrisanu podršku različitih institucija mladima u procesu zapošljavanja, prvenstveno Nacionalne službe za zapošljavanje, ali i drugih institucija, kroz njihovo umrežavanje i koordinaciju. Uloga Nacionalne službe za zapošljavanje jeste pružanje podrške tražiocima zaposlenja (bilo da je reč o mladim ili starijim osobama), ali u slučaju ovog programa, novina je pojačana institucionalna saradnja, kao i modifikovanje mera koje se upotrebljavaju radi njihovog prilagođavanja mladima.

Prema podacima Nacionalne službe za zapošljavanje, a i prema iskustvu, mlada lica ne vide benefite od ulaska na tržište rada, učenja o sebi i poslu ili generalno zarađivanja. Svakako, to zavisi i od ličnih interesovanja i porodičnih okolnosti, s obzirom na to da postoje mladi koji imaju mogućnost da ne rade, dok su neki podstaknuti da se zaposle zbog finansijske situacije. Kao pozitivan ishod, ovaj program vidi da **mladi u roku od četiri meseca od završetka obrazovanja ili sticanja statusa nezaposlenosti, ostvare neke od sledećih rezultata:**

- Kvalitetnu ponudu za posao koja podrazumeva zasnivanje radnog odnosa;

³⁶ Intervju: Jasmina Šantić, načelnica odeljenja za razvoj odnosa sa poslodavcima, i Biljana Jelenković Pastor, načelnica odeljenja za posredovanje, zapošljavanje i planiranje karijere, 5. 6. 2024. godine.

- Uključivanje u stručnu praksu koja ne podrazumeva zasnivanje radnog odnosa;
- Nastavak formalnog obrazovanja ili obuke

Funkcionisanje Nacionalne službe za zapošljavanje

NSZ pruža podršku nezaposlenom licu u skladu sa njegovim potrebama. Prvenstveno, lice koje se prijavi na evidenciju dobija savetnika koji utvrđuje njegove potrebe, mogućnosti, želje, vrstu neophodne podrške i šta bi to lice moglo da radi na tržištu. U skladu sa tim formira se plan zapošljavanja i savetnik vodi lice do zaposlenja - ako je nekom potrebna manja podrška i skoro da je spreman za tržište, savetnik će samo posredovati, a lice će samoinicijativno pratiti oglase i pronaći posao. Ipak, ako lice nije motivisano, nema dovoljno informacija, ne može samostalno da konkuriše, upućuje se na mere, odnosno aktivnosti koje NSZ sprovodi, kao što su:

- **Motivacione i aktivacione radionice (grupni rad kroz obuke)** - reč je o informativnom savetovanju i dodatnom obrazovanju:
 - Osposobljavanje za rad u struci
 - Osposobljavanje za obavljanje konkretnih poslova
 - Obuka za tržište rada...
- **Programi stručne prakse; program „Moja prva plata”** - ne podrazumevaju zasnivanje radnog odnosa, ali lice prima određenu naknadu
- **Podrška psihologa, grupna ili individualna** - za lica kojima je potrebna intenzivnija pomoć
- **Subvencijske finansijske mere** - namenjene licima koja ne mogu da se zaposle bez finansijske podrške:
 - Jednokratne isplata poslodavcu ukoliko zaposli lice koje je barem godinu dana u radnom odnosu, pri čemu NSZ sve to vreme prati njegov status
 - Subvencije za osobe sa invaliditetom
 - Subvencije za samozapošljavanje.

Kompletan set usluga koje nudi Nacionalna služba za zapošljavanje uključen je u program Garancija za mlade. Reč je o merama koje postoje godinama unazad, aktuelne su na evropskom tržištu, a nezaposlena lica imaju zakonsko pravo na njih.

Koje su novine programa Garancija za mlade u odnosu na funkcionisanje Nacionalne službe za zapošljavanje

Program podrazumeva mere aktivnih politika zapošljavanja koje NSZ koristi dugi niz godina, a za potrebe prilagođavanja mladima one su korigovane i implementirane su novine. Koncept rada je poslednjih godina doveden do nivoa koji nije daleko od aktivnosti koje sprovode druge zemlje, kako one u okolini, tako i u celoj Evropi. I pre samog programa, NSZ je imala prilično dobru politiku zapošljavanja prema mladima, kao što je program „Moja prva plata”.

- **Intenzivniji rad sa mladima i pristup mladima**, što podrazumeva i outreach, odnosno širenje svesti u društvu da je nezaposlenost problem celokupne zajednice, a ne samo nezaposlenih mladih.
- **Institucionalna saradnja**, odnosno multidisciplinarni pristup, što podrazumeva da različiti akteri budu uključeni u program: pored NSZ, prosveta (obrazovne institucije), organizacije civilnog društva, Privredna komora Srbije, regionalne privredne komore, Unija poslodavaca Srbije, lokalne samouprave itd.
- **Modifikacija mera NSZ**, odnosno formiranje modaliteta tih mera. Primera radi, u okviru programa Garancija za mlade spojena je obuka za rad na poslovima kod poslodavaca, tj. spojen je vid podrške da poslodavac dobije sredstva za sprovođenje te obuke i da, ako zaposli lice, dobije određenu subvenciju. Reč je o postojećim merama koje se ne menjaju, niti se kreiraju nove, već se one kao takve kombinuju, zadržavajući suštinu koju su imale ranije.

- **Priprema zaposlenih na rad sa mladima.** NSZ pojačava svoj sistem internih obuka zaposlenih, kako za jačanje savetodavnih veština savetnika, tako i za rad sa kompanijama odnosno poslodavcima.
- **Novčani dodatak za brigu o deci,** odnosno mogućnost da nezaposleni mladi roditelji dece do sedam godina koji su učesnici programa dobiju nadoknadu troškova, tj. finansijsku podršku za plaćanje privatnog ili državnog vrtića. Na evropskom nivou je veoma istaknuto da žene, pa i muškarci, imaju mnogo porodičnih obaveza i zbog toga ne mogu da se uključe u tržište rada, što je velika prepreka. Iskustvo u Srbiji je nešto drugačije, pogotovo jer su takve usluge u inostranstvu skuplje, ali je usluga implementirana kako bi se testirala njena relevantnost i u Srbiji i utvrdilo koliko mladih će je iskoristiti.
- **Onlajn registracija novih lica.** Ranija praksa je podrazumevala da lice mejlom pošalje prijavu i dokumentaciju i onda čeka da ga neko pozove, a sada ima mogućnost da uđe na portal i samostalno popuni podatke.

Akteri koji, osim NSZ, učestvuju u programu Garancija za mlade

Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja je koordinator čitavog programa.

Sledeći akter su obrazovne institucije, koje imaju ulogu da informišu i karijerno savetuju mlade. One imaju preventivnu ulogu, da spreče da mladi koji završe srednju školu ili fakultet ne znaju šta dalje treba da rade, odnosno da spreče da uopšte postoje nezaposleni mladi. Reč je o vaspitno-obrazovnoj ulozi, koja mladoj osobi treba da pruži usmerenje, u smislu da, nakon stečenog nivoa obrazovanja, bude svesna kako da se nadalje ponaša.

Takođe, ukoliko je mladima ipak potrebna podrška nakon pohađanja obrazovne institucije, **organizacije civilnog društva** treba da ih upute na Nacionalnu službu za zapošljavanje, ostvarujući tako funkciju

dosezanja do mladih. Njihova uloga je da nezaposlene mlade usmere ka NSZ, da im ukažu na njenu funkciju i postojanje. Ministarstvo je već upoznalo organizacije sa njihovom obavezom u ovom procesu, naručilo je mapiranje onih koje mogu da dođu do mladih i one su vrlo aktivno učestvovala u konsultativnim sastancima koji su doveli do plana implementacije Garancije za mlade. One će iz granta NSZ, kada ona raspiše tender na koji će se prijaviti, a zatim pružati uslugu, biti obučene i plaćene za svoju ulogu. Ipak, plan implementacije kaže i da bi one samostalno trebalo da se bave programom. Dok u pilotiranju uloga plaćanja organizacija pripada NSZ, ideja je da **Ministarstvo turizma i omladine** preuzme i bavi se načinima njihovog finansiranja u okviru Garancije.

Važni akteri su i gorepomenute institucije, pri čemu je dobra saradnja postignuta sa **Privrednom komorom Srbije i Unijom poslodavaca Srbije**, koji su inicirali sastanak na temu Garancije za mlade, postajući svesni da su važni u programu. Takođe, lokalne samouprave su pokazale aktivnost, podržale su kampanju programa, delile su priču o njemu na svojim mrežama i komunikacionim kanalima. One su jako važan faktor jer na tržištu mogu da povezuju bitne aktere, ali bi i njihova uloga mogla da bude još veća, iako i same imaju problem sa kapacitetima i kadrom. Uloga civilnog društva takođe bi mogla biti usmerena ka zagovaranju da se opštine još više aktiviraju.

NSZ radi i sa **poslodavcima**, jer je veoma važno podići svest među njima da na tržištu rada postoje nezaposlena lica, pogotovo mladi, kojima treba pružiti šansu i motivaciju. Ponuda treba da bude kvalitetna, uslovi rada dobri, a zaposlenje dugoročno.

Implementacija programa Garancija za mlade

Plan implementacije programa, koji predviđa sve obaveze, procese, uključene aktere i njihove uloge, donet je **u decembru 2023. godine**. Ipak, kako je grant IPA fonda, koji svojim delom pokriva program, dobijen u maju iste godine, Nacionalna služba za zapošljavanje je neke aktivnosti u skladu sa aplikacijom počela da sprovodi već tada,

bez krovnog dokumenta. Reč je bila o pripremnoj fazi, koju je kočilo nepostojanje plana, a konkretna implementacija programa usledila je **u januaru 2024. godine.**

Trenutno je fokusiran na tri „filijale“ NSZ, u **Nišu, Kruševcu i Sremskoj Mitrovici**, a u planu je da se proširi na celu Srbiju. U skladu sa kapacitetima, odlučeno je da se **u program mogu uključiti ona mlada lica koja se na evidenciju prijavljuju od 1. januara 2024. godine, što znači da Garancija za mlade ne pokriva sve nezaposlene osobe u navedenim okruzima.** U toku implementacije, kadar NSZ pojačan je sa sedam novozaposlenih savetnika, koji su u okviru sistematizacije i imenovani kao savetnici za zapošljavanje u okviru podrške za mlade. Primera radi, na teritoriji Niša zaposlena su tri savetnika, a svi novozaposleni su prošli adekvatne obuke.

Plan implementacije, koji se odnosi na period od januara 2024. do maja 2026. godine, predviđa da **3.500 lica** treba da prođe kroz neku od mera programa, odnosno da im je pružena barem jedna usluga, pri čemu se očekuje da će taj broj biti dosta veći. Takođe, barem 1.220 lica trebalo bi da bude uključeno u mere koje podrazumevaju finansijsku podršku. Presek iz 24. maja ove godine pokazuje da se preko **2.000** mladih prijavilo na program, **1.500** njih je na evidenciji, a preko **600** ima pozitivan ishod. Ideja je da se od 2027. godine inicijativa implementira na **teritoriju cele Srbije.**

Nacionalna služba za zapošljavanje glavna je institucija koja prati program i ima adekvatan sistem praćenja onoga što preduzima sa svakim licem, dakle, sve što se sa njim radi, upisuje se (da li se negde upućuje, da li se odaziva ili ne i slično). Na osnovu toga, lice se prati i u svakom trenutku se zna njegov status. Čim se zaposli, ta informacija postaje dostupna u bazi centralnog registra za obavezno socijalno osiguranje. Pokazalo se da je teško ispratiti da li je došlo do nastavka formalnog obrazovanja usled nepostojanja povezanosti sa obrazovnim institucijama, ali je u planu da se ta prepreka prevaziđe.

Finansijski aspekt programa Garancija za mlade

Program je većinski finansiran od strane **IPA fonda** i delom iz budžeta Republike Srbije. Podrška IPA omogućila je da finansijske mere programa budu dostupne tokom cele godine, što ranije nije bio slučaj u NSZ usled ograničenih sredstava. Generalno gledano, finansijska sredstva kojima se raspolaže izuzetno su mala u odnosu na broj lica koja se nalaze na evidenciji i mali procenat tih lica dobija podršku kroz finansijske mere. To je jedna od najvećih razlika u odnosu na Evropu, koja ima veće kadrovske kapacitete, manji broj korisnika i veću podršku evropskih fondova.

Na sajtu Nacionalne službe za zapošljavanje postoje javni pozivi iz IPA fondova i redovni javni pozivi NSZ, a licima koja su deo programa oni su dostupni i mogu se odazvati na svaki poziv.³⁷

Šta je potrebno unaprediti u narednom periodu u okviru programa Garancija za mlade

- Jedan od ciljeva je da se implementira statistički model za profilisanje koji će objektivnije procenjivati nova lica na evidenciji i davati objektivniju procenu rizika od ulaska u dugoročnu nezaposlenost na osnovu jasnih varijabli. To podrazumeva da savetniku bude olakšana procena kandidata i smanjivanje njegove subjektivnosti, jer bi imao orijentir. Takva novina je podržana iz sredstava, ali još uvek nije implementirana.
- Unapređivanje kadrovskih i finansijskih kapaciteta, kako bi se što više ljudi bavilo problemom nezaposlenosti (sadašnji standard je jedan savetnik na 50-100 lica).
- Prevazilaženje administrativnih i tehničkih prepreka (organizacije civilnog društva još uvek nisu uključene u program jer postoje smetnje prilikom raspisivanja tendera)

³⁷ Dokumenti. Nacionalna služba za zapošljavanje, <https://www.nsz.gov.rs/sadrzaj/finansije/4049>. Pristupljeno 24. juna 2024. Plan implementacije Garancije za mlade za period od 2023. do 2026. godine. Nacionalna služba za zapošljavanje, <https://www.nsz.gov.rs/sadrzaj/plan-implementacije-garancije-za-mlade/11248>. Pristupljeno 24. juna 2024.

- Podsticanje partnera u programu da bolje razumeju svoju ulogu, imaju pokretačku inicijativu i postanu zainteresovaniji. Poenta je da više aktera u državi pruži ono što može i obezbedi uslove da se mladi zaposle, čime dobijaju njihovo poverenje. Promotivni materijal koji NSZ koristi fokusiran je na približavanje korisniku, kao i na to da mladi ne doživljavaju program samo kao „birokratsku priču“, već kao inicijativu da uđu u društvene tokove, rade, nastave obrazovanje i grade se kao ličnosti.

3.6. Izrada zakona o volontiranju i zakona o radnoj praksi

Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja zaduženo je za izradu zakona o volontiranju i zakona o radnoj praksi. Javne rasprave o nacrtima ovih zakona sprovedene su tokom prethodnih izveštajnih perioda, ali od tada ovi zakonski predlozi nisu upućeni u skupštinsku proceduru.

Rasprava o zakonu o volontiranju održana je krajem decembra 2021. i početkom januara 2022, a posle formiranja Vlade u oktobru 2022, on je vraćen Radnoj grupi na diskusiju, nakon čega je usledio niz sastanaka povodom usaglašavanja sa pristiglim komentarima. Poslednji sastanak Radne grupe održan je 18. maja 2023. godine u Vladi Republike Srbije, nakon čega nije bilo više sastajanja, niti je Nacrt zakona o volontiranju upućen u dalju skupštinsku proceduru.

Poslednji sastanak Radne grupe za izradu zakona o radnim praksama održan je 16. maja 2023. godine u Vladi Republike Srbije. Javna rasprava održana je od 18. avgusta do 17. septembra 2023. godine i u njoj je učestvovalo sedam organizacija.³⁸ To je poslednja dostupna informacija o statusu pripreme ovog zakona.

³⁸ „Počela javna rasprava o Nacrtu zakona o radnoj praksi“. Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, 17. avgust 2023, <https://www.minrzs.gov.rs/sr/aktuelnosti/vesti/pocela-javna-rasprava-o-nacrtu-zakona-radnoj-praksi>. Pristupljeno 24. juna 2024.

3.7. Ekspoze mandatarata

Ekspoze mandatarata za sastav nove vlade Miloša Vučevića predstavljen je u Narodnoj skupštini 1. maja 2024. godine. Vlada je izabrana i zakletvu je položila 2. maja.

Ekspoze je sadržao poseban odeljak namenjen mladima, a mandatar Vučević je kao ciljeve svoje vlade u oblasti omladinske politike naveo implementaciju Garancije za mlade, zatim ulaganje u renoviranje, opremanje i podršku programima omladinskih centara, klubova i kancelarija za mlade, u šta će biti uloženo 200 miliona dinara u 2024. godini. Takođe je najavljen dalji rad na standardizovanju zanimanja omladinski radnik i rada kancelarija za mlade.

Mandatar Vučević je kao uspehe prethodnih vlada naveo smanjenje stope nezaposlenosti mladih (što je navedeno na više mesta u ekspozeu) i rast Srbije na Indeksu napretka mladih Evropskog omladinskog foruma.

Miloš Vučević je takođe najavio da će „otvoriti dijalog sa mladima kako bismo zajednički pronašli najbolja rešenja za njihovu budućnost u našoj zemlji”. Prethodna premijerka Ana Brnabić održala je četiri dijaloga sa mladima tokom svog mandata.

U odeljku ekspozea koji se takođe tiče mladih i obrazovanja, kao glavni ciljevi navedeni su nastavak razvoja sistema dualnog obrazovanja, nastavak učešća u programima razmene poput Erasmus plusa, razvoj univerzitetske infrastrukture i uvođenje obaveznosti završetka srednje škole. Najavljen je i fokus na kurikulum iz društvenih predmeta u osnovnim i srednjim školama „u cilju očuvanja identitetske socijalizacije”.

Ono što predstavlja kontinuitet ekspozea Ane Brnabić iz 2022. godine i Miloša Vučevića iz 2024. godine jeste fokus na Garanciju za mlade, kao i uspostavljanje omladinskih centara. Međutim, u Vučevićevom ekspozeu izostali su ciljevi vezani za usvajanje zakona iz oblasti u vezi sa mladima – novi zakon o mladima, zakon o radnoj praksi i zakon o volontiranju.

3.8. Mladi u izveštaju Evropske komisije o napretku Srbije

Izveštaj Evropske komisije o Srbiji³⁹, objavljen u novembru 2023. godine, ponovo je obradio položaj mladih, prvenstveno kroz analizu stanja u pregovaračkom poglavlju 19: Socijalna politika i zapošljavanje, i u Poglavlju 26: Obrazovanje i kultura. Izveštaj je i ove godine konstatovao da se trend emigracije mladih i kvalifikovanih radnika nastavlja, a da su stope nezaposlenosti i neaktivnosti među mladima, iako manje nego prošle godine, i dalje visoke.

U okviru Poglavlja 19, Evropska komisija ponovila je, kao jednu od prioritarnih preporuka, da treba da se obezbede sistematičnije politike zapošljavanja i socijalne politike usmerene ka mladima, a posebno da se preduzmu koraci za uspostavljanje i sprovođenje programa Garancija za mlade kroz izradu plana sprovođenja Garancije za mlade.

U ovom poglavlju se konstatovalo da se broj neaktivnih mladih smanjio sa 18,8% na 15,1% u 2022. godini. Uvođenje šeme Garancije za mlade u Srbiji, kako se navodi, ima za cilj da reši ove izazove, podrži integraciju u tržište rada i da osigura da nijedna mlada osoba ne bude zanemarena. U toku izveštajnog perioda rečeno je da je nedostajao koordinator programa Garancija za mlade i da je neophodno usvajanje plana sprovođenja ovog programa.

Kada je reč o Poglavlju 26: Obrazovanje i kultura, Izveštaj Evropske komisije konstatovao je da je u 2022. godini Srbija nastavila aktivno da učestvuje u programu Erasmus+ kao pridružena članica za period 2021-2027. i da su institucije Republike Srbije učestvovalе u oko 800 projekata (decentralizovane akcije), u kojima je učešće imalo oko 430 organizacija iz zemlje. Srbija je uspešno učestvovalа u programu

³⁹ „Serbia Report 2023”. European Commission: European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations (DG NEAR), 8. novembar 2023, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/serbia-report-2023_en. Pristupljeno 24. juna 2024.

DiscoverEU, raspisan je prvi poziv u oblasti sporta, a takođe država učestvuje u radnim grupama Evropskog obrazovnog prostora za period 2021–2025. godine.

Izveštaj je konstatovao da je usvojena Strategija za mlade do 2030. godine, zajedno sa akcionim planom za njeno sprovođenje, kao i da je ponovo uspostavljen Savet za mlade na nacionalnom nivou.

Kao i prethodne dve godine, ponovljena je ocena da su politika za mlade i mehanizmi podrške neravnomerno razvijeni na lokalnom nivou i da ih je potrebno dodatno ojačati. Potrebno je, takođe, ubrzati reviziju i/ili pripremu lokalnih akcionih planova za mlade u skladu sa odredbama Zakona o planskom sistemu.

U delu izveštaja koji se odnosi na osnovna prava kao deo političkih kriterijuma za članstvo u EU, navedeno je da je prelazak sa obrazovanja na tržište rada u Srbiji naročito izazovan za mlade Rome.

Zaključak i preporuke

Izveštajni period obeležilo je usvajanje Plana implementacije Garancije za mlade za period od 2023. do 2026. godine. Sprovođenje ovog plana jedan je od glavnih ciljeva nove vlade, izabrane u maju 2024. godine. Do zaključivanja rada na Alternativnom izveštaju, nije objavljen prvi godišnji izveštaj o sprovođenju aktuelnog akcionog plana za Strategiju za mlade Republike Srbije. Najveći problemi u ovoj oblasti trenutno se nalaze u zastoju rada na novim zakonima od značaja za položaj mladih, prvenstveno Zakonu o mladima.

U narednom periodu trebalo bi:

- Izmeniti i dopuniti ili usvojiti novi zakon o mladima uz najširi konsultativni proces i u skladu sa evropskim standardima i preporukama Saveta Evrope za osiguravanje stvarne participacije mladih.

Akteri: Vlada Republike Srbije, Narodna skupština, MTO, Savet za mlade, KOMS, udruženja mladih i za mlade.

- Uspostaviti mehanizme omladinske politike kao obavezujuće u lokalnim samoupravama i uspostaviti omladinsko odgovorno i participativno budžetiranje za mlade
- Unaprediti sastav, ulogu i uticaj saveta za mlade na nacionalnom, pokrajinskom i lokalnom nivou
- Unaprediti finansiranje i sufinansiranje programa i projekata udruženja
- Osigurati održivost i uticaj udruženja mladih i za mlade i njihovih saveza
- Definirati ulogu i reprezentativnost krovnog saveza mladih i osigurati održivost i uticaj
- Uskladiti Zakon o mladima sa drugim važnim dokumentima za mlade
- Izmeniti i dopuniti ili usvojiti novi zakon o volontiranju uz najširi konsultativni proces.
- Uspostaviti normativni okvir za kvalitetne radne prakse uz najširi konsultativni proces.

Akteri: Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, Savet za mlade, KOMS

- Unaprediti praćenje i evaluaciju sprovođenja Strategije za mlade i njenih pratećih akcionih planova, kao i drugih sektorskih politika koje imaju za cilj unapređenje položaja mladih.

Akteri: Vlada RS, MTO Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, udruženja mladih i za mlade.

Institucionalni okvir

04

U ovom poglavlju Alternativnog izveštaja deskriptivno se predstavljaju ključne institucije i subjekti omladinske politike. Navode se osnovne informacije o ministarstvu zaduženom za omladinsku politiku, Savetu za mlade, Pokrajinskom sekretarijatu za sport i omladinu, lokalnoj omladinskoj politici, organizacijama mladih i za mlade.

Ovo poglavlje predstavlja uvod u institucionalne okvire omladinske politike.

4.1. Ministarstvo turizma i omladine (MTO)

Prvi put posle dugog niza parlamentarnih izbora, prilikom izbora nove vlade Republike Srbije početkom maja 2024. godine, nije izmenjen Zakon o ministarstvima, čija je poslednja verzija usvojena u oktobru 2022. godine. Omladina je ostala u nadležnosti Ministarstva turizma i omladine, na čijem čelu je i u Vladi Miloša Vučevića ostao Husein Memić.

Nakon što je u julu 2023. istekao šestomesečni mandat vršiteljki dužnosti pomoćnice ministra turizma i omladine u sektoru za omladinu Ivani Antonijević, Vlada Republike Srbije ju je tri puta uzastopno postavila na ovu funkciju na rok od tri meseca, poslednji put 29. marta 2024. godine.⁴⁰ Ponovo je propuštena prilika da se uvaži preporuka KOMS-a, prema kojoj pomoćnik ministra za omladinu treba da bude izabran u punom kapacitetu, kako bi se prevazišla ograničenja statusa vršioca dužnosti.

U Ministarstvo turizma i omladine trenutno su imenovana dvojica državnih sekretara: Uroš Kandić, čije su aktivnosti primarno vezane za oblast turizma, i Enes Buhić, koji je na ovu funkciju stupio u maju 2024. godine.

⁴⁰113. sednica Vlade Republike Srbije, 29. mart 2024. godine. Vlada Republike Srbije, <https://www.srbija.gov.rs/prikaz/774060>. Pristupljeno 24. juna 2024.

Ministarstvo turizma i omladine sadrži Sektor za omladinu, Sektor za turizam, Sektor turističke inspekcije i Sektor za međunarodnu saradnju i evropske integracije.⁴¹

Sektor za omladinu obavlja poslove koji se odnose na sistem, razvoj i unapređenje omladinske politike i sprovođenje nacionalne politike i pripremu i sprovođenje nacionalne strategije za mlade, kao i na akcione planove i programe i izradu nacrtu zakona, podzakonskih akata i drugih akata koji se odnose na omladinu.

Sektor je takođe zadužen za podsticanje mladih da se organizuju i udružuju i da učestvuju u društvenim tokovima; zaštitu interesa mladih i pomoć mladima da ostvare te interese; pružanje podrške mladima vezano za zapošljavanje i volonterski rad, kao i vođenje jedinstvene evidencije udruženja mladih, udruženja za mlade i njihovih saveza; podsticanje neformalnog obrazovanja mladih.

Sektor za omladinu, osim toga, učestvuje u pripremi materijala iz delokruga Sektora vezanih za međunarodnu saradnju u oblasti omladinske politike u koordinaciji sa Sektorom za međunarodnu saradnju i evropske integracije; sarađuje sa omladinskim organizacijama i udruženjima pri organizovanju međunarodnih omladinskih manifestacija i skupova u Republici Srbiji; pruža pomoć i saradnju sa omladinskim organizacijama i udruženjima u njihovom radu i promoviše omladinske politike i omladinske organizacije i udruženja; omogućava omladinskim organizacijama i udruženjima iz Republike Srbije da učestvuju na skupovima i manifestacijama za mlade u inostranstvu;

Konačno, Sektor je zadužen i za praćenje i procenu mesta i uloge mladih u Republici Srbiji; stvaranje uslova za osnivanje i rad kancelarija za mlade; podsticanje razvoja omladinske politike i rada nacionalne i regionalnih kancelarija za mlade; podsticanje razvoja omladinske

⁴¹ Ministarstvo turizma i omladine. Informator o radu, 9. maj 2024, <https://informator.poverenik.rs/informator?org=4piCkfbB4eadwajKs>. Pristupljeno 24. juna 2024.

politike i rada kancelarija za mlade na lokalnom nivou; davanje predloga za izradu Plana javnih nabavki iz delokruga Sektora, učešće u procesima koji su u vezi sa stručnim usavršavanjem državnih službenika u Sektoru, kao i druge poslove iz delokruga Sektora.

U Sektoru za omladinu postoje uže unutrašnje jedinice:

- Odeljenje za strateške, normativne, pravne i operativno-analiitičke poslove
- Odsek za saradnju sa udruženjima i kancelarijama za mlade.

Broj zaposlenih u Sektoru za omladinu i njihova struktura:

Prema informacijama Ministarstva turizma i omladine iz juna 2024. godine⁴², u Sektoru za omladinu je u tom trenutku radilo **12 zaposlenih od ukupno 17 predviđenih radnih mesta** – v. d. pomoćnica ministra i 11 državnih službenika u radnom odnosu na neodređeno vreme. KOMS je u više izveštaja preporučivao povećanje kapaciteta Sektora za omladinu, što je tokom godina delimično ispunjeno. U odnosu na ukupan broj predviđenih radnih mesta u ministarstvu (227), u Sektoru za omladinu predviđeno je tek oko 7,5%.

Podaci o zaradama zaposlenih u ministarstvu uneti su u tabelu koja sledi, i to su podaci: u neto iznosu bez minulog rada, po određenim kategorijama zaposlenih (zvanja i platni razredi) i prema stanju u mesecu pre meseca za koji je Informator o radu MTO ažuriran.

Podaci o isplaćenim platama za postavljena i lica na položaju za maj 2024. godine⁴³ pokazuju nepromenjen iznos u odnosu na prethodnu godinu, što je prvi put posle nekoliko godina trenda povećanja plata:

⁴² Upit KOMS-a Ministarstvu turizma i omladine, 12. jun 2024. godine\

⁴³ Ministarstvo turizma i omladine. Informator o radu, 9. maj 2024, <https://informatorministarturizma.rs/informator?org=4piCkfbB4eadwajKS>. Pristupljeno 24. juna 2024.

Tabela 7. Uzorak u odnosu na postojanje invaliditeta

Radno mesto	januar 2022. (MOS)	april 2023. (MTO)	maj 2024. (MTO)
Državni sekretari	114.856,31	114.856,31	114.856
Pomoćnik ministra	165.755,58	167.744,62	167.744,62
Sekretar ministarstva	165.755,58	167.744,62	167.744,62

Podaci o isplaćenim platama za zaposlene za mesece april 2023. godine i maj 2024. godine:

Tabela 8. Plate zaposlenih u MOS / MTO

Zvanje	Najniža isplaćena neto plata - april 2023.	Najniža isplaćena neto plata - maj 2024.	Najviša isplaćena neto plata - april 2023.	Najviša isplaćena neto plata - maj 2024.
Viši savetnik	102.864,49	102.864,49	145.955,34	145.955,34
Samostalni savetnik	73.669,13	73.669,13	116.192,08	116.192,08
Savetnik	65.738,05	65.738,05	83.772,98	83.772,98
Mlađi savetnik	47.325,42	47.325,42	47.325,42	47.325,42
Referent	48.757,91	48.757,91	48.757,91	48.757,91
Nameštenici	50.260,12	50.260,12	57.989,22	57.989,22

Ministarstvo finansira programe i projekte od javnog interesa u oblastima omladinskog sektora koje sprovode udruženja mladih, udruženja za mlade i njihovi savezi, objavljivanjem javnih godišnjih konkursa, na osnovu Zakona o mladima i Pravilnika o finansiranju i sufinansiranju programa i projekata od javnog interesa u oblastima omladinskog sektora. Jedan od uslova za dodelu sredstava udruženjima mladih, udruženjima za mlade i njihovim savezima jeste da su upisana u Jedinственu evidenciju udruženja mladih, udruženja za mlade i njihovih saveza, koju vodi Ministarstvo turizma i omladine, u skladu sa Pravilnikom o sadržini i načinu vođenja Jedinственe evidencije udruženja mladih, udruženja za mlade i njihovih saveza.

U Informatoru o radu dostupnom na sajtu Ministarstva turizma i omladine, poslednji put ažuriranom u maju 2024, prikazana su finansijska sredstva namenjena omladinskoj politici. Vidimo uglavnom ravnomerno povećanje odobrenih sredstava u gotovo svim oblastima.

Tabela 9. Tabelarni prikaz prihoda za omladinsku politiku u 2022, 2023. i 2024. godini

Progr.	Proj.	Opis	Odobrena sredstva 2022.	Odobrena sredstva 2023.	Odobrena sredstva 2024.
1302	0002	Podrška JLS u sprovođenju omladinske politike	32.005.000	221.000.000	250.000.000
	0004	Razvoj i sprovođenje omladinske politike	59.866.000	65.195.000	76.504.000
	0005	Programi i projekti podrške mladima u obrazovanju, vaspitanju, bezbednosti, zdravlju i participaciji	85.000.000	105.000.000	123.000.000
	0006	Programi i projekti podrške mladima u zapošljavanju	85.250.000	114.000.000	120.000.000
	0008	Međunarodna saradnja u oblasti omladine	61.100.000	71.450.000	94.440.000
	7024	IPA 2014 – Sektor podrške zapošljavanju		26.386.000	1.875.000

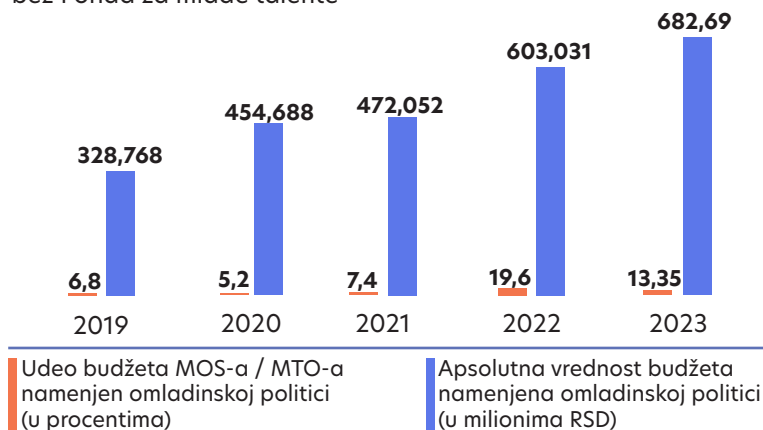
Prema podacima iz Informatora iz maja 2024. godine, do tog trenutka je u tekućoj godini bili realizovano 9% odobrenih sredstava.

Ukupan budžet za omladinsku politiku predviđen Zakonom o budžetu za 2024. godinu iznosio je 682.690.000 dinara, što je povećanje u odnosu na 2023. godinu, kada je iznosio 603.031.000.

Ukoliko pogledamo celokupan budžet MTO-a, koji iznosi 5.110.288.741 dinara, procenat budžeta koji odlazi na mlade je 13,35%. To je, zapravo, smanjenje u odnosu na prošlu godinu, kada je bilo 19,06%. Budžet MTO je znatno povećan, mada nije došlo do značajnijeg povećanja budžeta namenjenog za omladinu, zbog čega dolazi do smanjenja relativnog udela.

Na grafikonu ispod vidimo da je apsolutna vrednost budžetskih sredstava namenjena omladinskoj politici rasla tokom godina (bez Fonda za mlade talente, u vreme kada je on bio u nadležnosti Ministarstva omladine i sporta), a njen udeo u okviru ministarstava varirao je bez naročitih pravilnosti.

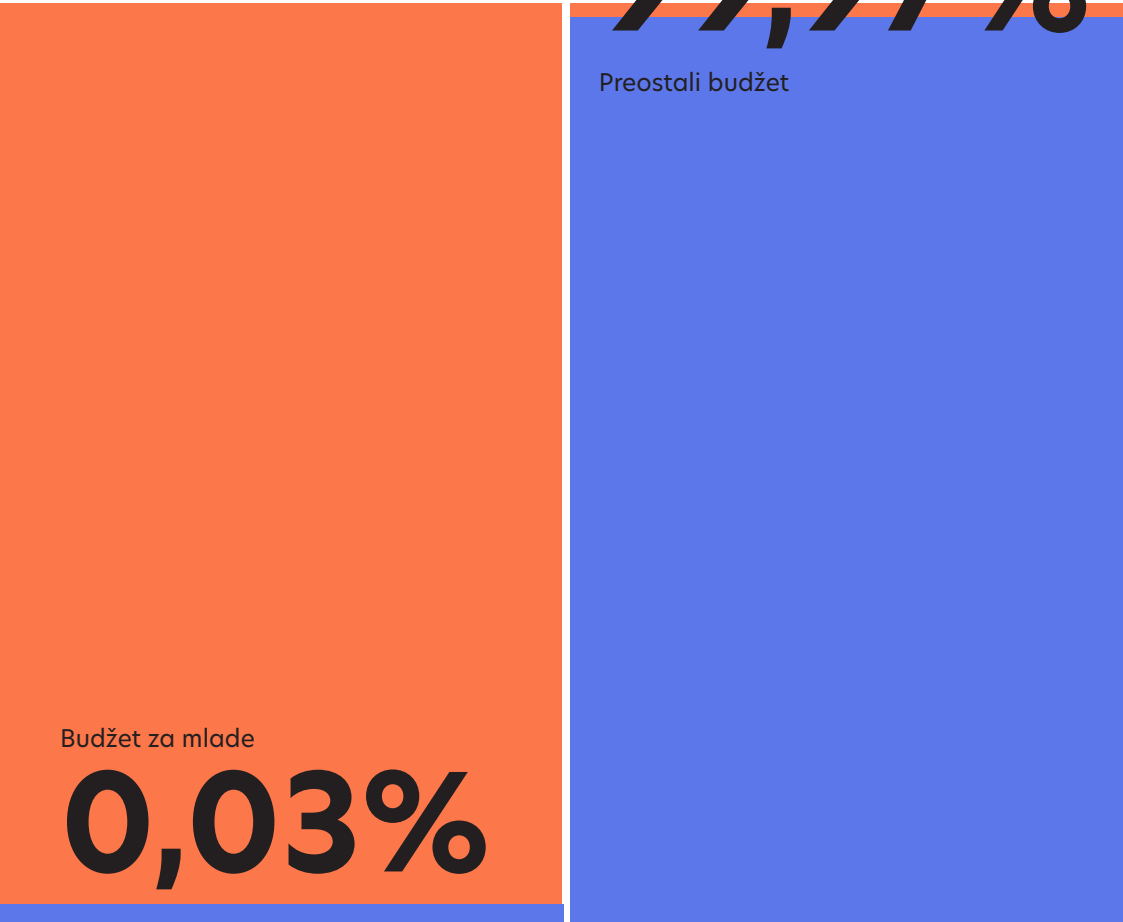
Grafikon 6. Udeo budžeta Ministarstva omladine i sporta / Ministarstva turizma i omladine namenjen omladinskoj politici, bez Fonda za mlade talente

⁴⁴ Zakon o budžetu Republike Srbije za 2024. godinu, Sl. glasnik RS, br. 92/2023.

Ako pogledamo ukupan budžet Republike Srbije, procenat budžeta koji se odvaja za mlade kroz MTO ostao je nepromenjen i iznosi 0,03% godišnjeg republičkog budžeta⁴⁴. **Ovi nalazi su nepromenjeni u odnosu na prethodne tri godine uprkos povećanju apsolutne vrednosti iznosa koji se odvaja za mlade i predstavljaju najbolji indikator odsustva značajnije promene.**

Grafikon 7. Budžet za mlade u okviru budžeta Republike Srbije za 2024. godinu (u %)

99,97%

Preostali budžet

Budžet za mlade

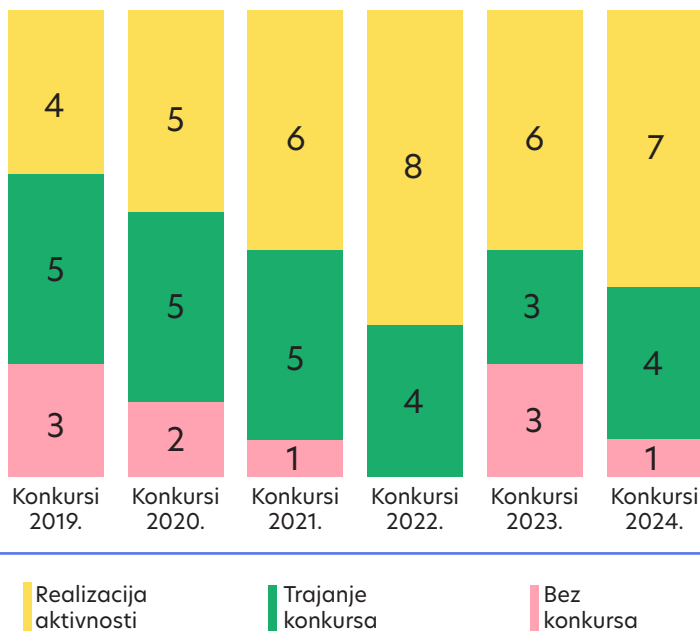
0,03%

Prethodna izdanja Alternativnog izveštaja istakla su problem u dinamici objavljivanja javnih konkursa iz oblasti omladinske politike ministarstva. Glavni problem glasio je da ministarstvo ne raspolaže kapacitetima da na vreme raspiše i realizuje javne konkurse, da veliki period godine odlazi na proces raspisivanja i čekanja rezultata konkursa, dok vrlo mali period vremena preostaje za samu realizaciju projekata.

Situacija se u ovom aspektu blago popravila 2021. godine, a pozitivan trend je nastavljen i 2022. godine, da bi se onda 2023. godine konkursi ponovo objavili znatno kasnije. Ove, 2024. godine, konkursi su objavljeni već krajem januara, što je poboljšanje dinamike. Jedini izuzetak je Javni konkurs za razvoj i sprovođenje omladinske politike, koji je objavljen tek krajem aprila. Rezultati konkursa, ne računajući pomenuti konkurs za razvoj i sprovođenje omladinske politike, objavljeni su do sredine juna.

Tabela 10. Projekti MTO u 2024. godini

Konkurs	Datum objave konkursa	Datum objave rezultata konkursa	Planirana sredstva (RSD)	Završetak projekta.
Javni konkurs za finansiranje i sufinansiranje programa i projekata za sprovođenje ciljeva Strategije za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine i programa „Mladi su zakon“	29. 1. 2024.	12. 6. 2024.	123.000.000,00	10. 12. 2024.
Javni konkurs za stimulisanje različitih oblika zapošljavanja, samozapošljavanja i preduzetništva mladih;	29. 1. 2024.	12. 6. 2024.	98.000.000,00	10. 12. 2024.
Javni konkurs za razvoj i sprovođenje omladinske politike;	29. 1. 2024.	/	28.500.000,00	10. 12. 2024.
Javni konkurs za podršku jedinicama lokalne samouprave u sprovođenju omladinske politike na lokalnom nivou	29. 1. 2024.	3. 6. 2024.	72.000.000,00	10. 12. 2024.
Javni konkurs za finansiranje i sufinansiranje programa i projekata u oblastima omladinskog sektora koji su odobreni od strane Evropske komisije kroz Erazmus+ program EU i programe prekogranične saradnje	29. 1. 2024.	12. 6. 2024.	4.000.000,00	10. 12. 2024.

Grafikon 8. Realizacija projekata MOS/MTO 2019–2024.

U prethodnim izdanjima Alternativnog izveštaja napominjano je da je neophodno da ministarstvo, bez obzira na manjak kapaciteta i ljudskih resursa, kreira projektne cikluse koji će trajati tokom cele godine, uz maksimalno odstupanje od projekata u trajanju od dva meseca, što i dalje nije slučaj. Dodatno, potrebno je da se omogući programsko (uz projektno) finansiranje kako bi se razvojne aktivnosti podržale na duži niz godina i kako bi konkretni rezultati bili vidljiviji i i obimniji. Ove mere su neophodne da bi se planirana sredstva realizovala tokom cele godine i kako bi se sa mladima kroz različite forme radilo tokom cele godine.

I dalje je validan zaključak da postojeća dinamika projektnih ciklusa značajno utiče i na održivost udruženja mladih i za mlade i njihovih

saveza, probleme u pogledu sprovođenja kontinuiranih aktivnosti i nemogućnosti dugoročnog planiranja, kao i planiranje programa koji će ostvariti dugoročne efekte u oblasti omladinske politike. Ovo posebno onemogućava zagovaračke kampanje ili donošenje planova i strategija za mlade na lokalnom ili nacionalnom nivou, koji iziskuju više vremena.

Zbog objavljivanja rezultata konkursa pred samo zaključivanje izveštaja, ove godine je bilo nemoguće sprovesti analizu organizacija dobitnica sredstava. Analiza za 2023. godinu takođe je objavljena odvojeno od Alternativnog izveštaja, u septembru te godine.⁴⁵ Analizirani su Javni konkurs za sprovođenje ciljeva Strategije za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine i programa „Mladi su zakon” i Javni konkurs za stimulisanje različitih oblika zapošljavanja, samozapošljavanja i preduzetništva mladih.

Ova analiza je pokazala da je sredstva dobilo 119 udruženja, što predstavlja znatno povećanje u odnosu na 2022. godinu (77). Od toga su 52 (44%) iz Beograda, 22 (18%) iz Vojvodine i 45 (38%) iz ostatka Srbije: regiona Šumadije i Zapadne Srbije i regiona Istočne i Južne Srbije. Kada je reč o sredstvima, regionu Beograda i Vojvodine zajedno su dobili 75% sredstava konkursa za sprovođenje ciljeva Strategije za mlade. To je nešto manji procenat sredstava za ova dva regiona nego prošle godine, kada je iznosio gotovo 90%, što je, ponovo, pozitivan pomak u pravcu balansiraniye raspodele sredstava.

Analiza konkursa pokazuje da je od 119 udruženja koja su dobila sredstva na dva javna konkursa Ministarstva turizma i omladine, šest njih a) osnovano u poslednjih godinu dana; b) nema nijedan kanal komunikacije na internetu i c) dobilo više sredstava nego što im iznosi celokupan budžet za prethodnu godinu.

⁴⁵ Krovna organizacija mladih Srbije. „Analiza konkursa Ministarstva turizma i omladine 2023”. Beograd, 2023, <https://koms.rs/2023/09/saopstenje-povodom-analize-konkursa-ministarstva-turizma-i-omladine/>. Pristupljeno 24. juna 2024.

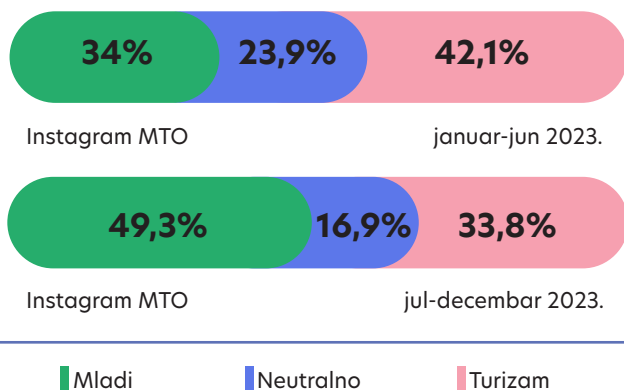
Komunikacija MTO - društvene mreže

Alternativni izveštaj je u prethodnih pet izdanja pratio komunikaciju ministarstava zaduženih za omladinu - Ministarstva omladine i sporta i Ministarstva turizma i omladine. I ove godine analizirane su objave na Instagram profilu MTO, i to za period jul - decembar 2023. godine.⁴⁶

Prvi put od kada se u Alternativnim izveštajima prati komunikacija ministarstava zaduženih za omladinu, u jednom šestomesečnom periodu je tema omladine imala primat nad drugom nadležnošću ministarstva (sport ili turizam). Ovo je svakako pozitivan iskorak jer oblast omladinske politike po važnosti zaslužuje makar jednaku zastupljenost u komunikaciji ministarstva sa drugom oblašću iz njegove nadležnosti.

Period januar - jun 2024. godine nije pokriven ovim izveštajem, koji je zaključen pre kraja prve polovine godine. Međutim, na osnovu analiziranih objava do zaključenja izveštaja, jasno je da oblast turizma ponovo ima primat.

Grafikon 9. Teme na društvenim mrežama MTO

⁴⁶ Instagram: <https://www.instagram.com/mto.gov.rs/>

4.2. Savet za mlade

U skladu sa Zakonom o mladima, Odlukom Vlade Republike Srbije⁴⁷ 24. januara 2014. godine obrazovan je Savet za mlade, a konstituisan na sednici održanoj 24. februara 2014. godine. Osnovni zadatak Saveta je podsticanje i usklađivanje aktivnosti u vezi sa razvojem, ostvarivanjem i sprovođenjem omladinske politike, predlaganje mera za njeno unapređenje, kao i predlaganje mera za usklađivanje i koordinisanje aktivnosti ministarstava i drugih organa nadležnih za posebne oblasti u omladinskom sektoru i svih drugih subjekata omladinske politike, u skladu sa strateškim i zakonskim aktima iz ove oblasti. Kao savetodavno telo Vlade, Savet obezbeđuje da se glas mladih čuje i uvaži, tako da mladi mogu učestvovati u izradi, sprovođenju i praćenju realizacije javnih politika.⁴⁸ Savet, kome predsedava ministar turizma i omladine Husein Memić, u novom sazivu, od 2023. godine, ima ukupno 44 člana, od kojih su: 23 predstavnika državnih organa, jedan predstavnik pokrajinskog organa nadležnog za mlade, jedan zajednički predstavnik nacionalnih saveta nacionalnih manjina, dva predstavnika kancelarija za mlade, jedan ugledni stručnjak i 18 predstavnika mladih. Savet za mlade funkcioniše na osnovu Poslovnika o radu Saveta za mlade.⁴⁹

Od osnivanja do 2020. godine, održano je 13 sednica Saveta. U 2020. godini nije održana nijedna sednica Saveta za mlade. Nakon toga, od 2021. godine održano je još osam sednica Saveta za mlade, kao i jedna nova sednica koja nije obrađena u prethodnom Alternativnom izveštaju. Pored toga, na zajedničku inicijativu Ministarstva turizma i omladine i Ministarstva za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog, organizovan je najpre neformalan sastanak, a potom i zajednička

⁴⁷ Odluka o obrazovanju Saveta za mlade (Vlada RS, 05 Broj: 02-559/2014-1)

⁴⁸ Savet za mlade. Ministarstvo turizma i omladine, <https://mto.gov.rs/tekst/1172/savet-za-mlade.php>. Pristupljeno 1. jula 2023.

⁴⁹ Ministarstvo turizma i omladine. Poslovnik o radu Saveta za mlade. 24. februar 2014, <https://mto.gov.rs/extfile/sr/1176/Poslovnik%20o%20radu%20Saveta.pdf>. Pristupljeno 1. jula 2023.

sednica Saveta za mlade i Saveta za praćenje primene preporuka UN za ljudska prava.

Krovna organizacija mladih Srbije je, u skladu sa stečenim statusom krovnog saveza mladih u 2020. godini i prema članu 14. Zakona o mladima i obavezama koje proističu iz njega, raspisala konkurs za izbor 15 članova Saveta za mlade kao predstavnika udruženja mladih, udruženja za mlade i njihovih saveza. U februaru 2021. godine, Vlada Republike Srbije donela je rešenje⁵⁰ o imenovanju zamenika predsednika i članova Saveta za mlade. Savet za mlade ima 38 članova, a u skladu sa zakonom (najmanje 1/3 su predstavnici mladih), mladih članova predstavnika udruženja mladih, za mlade i njihovih saveza je 15. U prethodnim Alternativnim izveštajima o položaju i potrebama mladih nalazi se analiza 21 sednice Saveta za mlade, a iz tih analiza mogli smo da vidimo da je Savet za mlade savetodavno telo koje se sastaje dosta ređe nego na samom početku, kada je osnovan. Jedna sednica godišnje ili dve, a posebno pred kraj godine, ne govore o operativnosti Saveta za mlade i funkcionisanju ovog tela kao kreatora javnih politika i kreiranja mera za mlade. Nešto je bolja situacija od 2021. godine, od kada je Savet za mlade počeo znatno češće da zaseda. Od prethodne godine i prethodnog izveštaja – održana je jedna sednica Saveta za mlade.

Sa izborom nove vlade Republike Srbije, ali i promene organizacione strukture u oblasti omladine (iz Ministarstva omladine i sporta u Ministarstvo turizma i omladine), izmenjen je Poslovnik o radu Saveta za mlade⁵¹ kako bi se prilagodio novoj organizacionoj strukturi organa

⁵⁰ Ministarstvo turizma i omladine. Rešenje o izboru zamenika predsednika i članova Saveta za mlade, 25. februar 2021, <https://www.mos.gov.rs/storage/2021/03/o-imenovanju-szm.pdf>. Pristupljeno 1. jula 2023.

⁵¹ Ministarstvo turizma i omladine. Odluka o izmeni Poslovnika o radu Saveta za mlade, 25. april 2023, <https://mto.gov.rs/extfile/sr/2239/%D0%9E%D0%B4%D0%BB%D1%83%D0%BA%D0%B0%20%D0%BE%20%D0%B8%D0%B7%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B8%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%D0%BE%20%D1%80%D0%B0%D0%B4%D1%83%20%D0%A1%D0%B0%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%B0%20%D0%B7%D0%B0%20%D0%BC%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B5.pdf>. Pristupljeno 1. jula 2023.

uprave u Republici Srbiji i imenovani su novi predsednik, zamenik predsednika i članovi Saveta za mlade.⁵² Savet za mlade ima 33 nova člana. U izboru predstavnika mladih, osim Krovne organizacije mladih Srbije, učestvovao je i Savez izviđača Srbije, koji je, kao i KOMS, stekao status krovnog saveza u skladu sa članom 14. stav 2. Zakona o mladima. U skladu sa stavom 5. istog člana Zakona o mladima, Savez izviđača Srbije učestvovao je u izboru predstavnika udruženja mladih, udruženja za mlade i njihovih saveza. Krovna organizacija mladih Srbije i Savez izviđača Srbije izabrali su po pet predstavnika Saveta za mlade na javnim konkursima.

U julu 2023. godine, na zahtev predstavnika mladih održana je hitna sednica⁵³ Saveta za mlade na kojoj se diskutovalo o bezbednosti i obeshrabrivanju aktivista i aktivistkinja. Tema je pokrenuta nakon skupštinske sednice, kada je ministar Aleksandar Martinović javno prozvao aktiviste Ivana Bjelića i Pavla Cicvarića, koji su bili jedni od predvodnika mladih na protestima koji su usledili nakon majske tragedije 2023. godine. Pored zaštite prava mladih aktivista i aktivistkinja na mirno izražavanje stavova, na dnevnom redu bilo je reči o preseku stanja o merama za unapređenje bezbednosti i mentalnog zdravlja mladih.

Tema zaštite prava aktivista bila je inicirana od strane predstavnika mladih. Međutim, i pored zvaničnog i blagovremeno upućenog zahteva, ova tačka nije bila deo predloženog dnevnog reda, već je o njoj diskutovano u tački „razno”. Pored toga, predsedavajuća Savetu, pomoćnica ministra, obećala je da će preporuke mladih biti prenete

⁵² Ministarstvo turizma i omladine. Rešenje o imenovanju predsednika, zamenika predsednika i članova Saveta za mlade, 30. marta 2023, <https://mto.gov.rs/extfile/sr/2230/%D0%A0%D0%B5%D1%88%D0%B5%D1%9A%D0%B5%20%D0%BE%20%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%9A%D1%83%20%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%85%20%D1%8-7%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%A1%D0%B0%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%B0%20%D0%B7%D0%B0%20%D0%BC%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B5.pdf> Pristupljeno 1. jula 2023.

⁵³ Zapisnici sa sednice Saveta za mlade usvajaju se na prvom narednom zasjedanju. Imajući u vidu da nije održana nova sednica Saveta, informacije o hitnoj sednici dobili smo od predstavnika Krovne organizacije mladih Srbije koji su članovi Saveta.

Vladi, ali nije bilo nijedne zvanične povratne informacije, kao ni nove sednice Saveta na ovu važnu temu.

Iako Savet za mlade nije imao više svojih sednica, članovi i članice ovog tela su 27. septembra 2023. godine održali sastanak sa predstavnicima Saveta za praćenje primene preporuka Ujedinjenih nacija za ljudska prava.⁵⁴ Na sastanku su predstavljene preporuke UN mehanizama za ljudska prava koje se odnose na mlade, a razmatrani su i bliži oblici saradnje i koordinacija rada dva saveta u oblastima ljudskih prava i položaja mladih. Preporuke za mlade upućene Srbiji odnose se na intenzivnije bavljenje pitanjima mladih, uspostavljanje inkluzivnog regulatornog okvira koji promoviše jednake mogućnosti i nediskriminaciju i iskorenjivanje govora mržnje, posebno za žene, devojke, mlade i LGBTI populaciju, kao i na uspostavljanje dijaloga između Vlade, poslodavaca i predstavnika omladinskih radnika o povećanju zapošljavanja mladih i osmišljavanje programa sa merljivim ciljevima posvećenim zapošljavanju mladih.

Nekoliko dana nakon neformalnog sastanka, 9. oktobra 2023. godine, održana je zajednička sednica ova dva saveta, kojoj su prisustvovali brojni zvaničnici Vlade RS, predstavnici nezavisnih kontrolnih i regulatornih institucija, međunarodnih organizacija i predstavnici organizacija civilnog društva. Na sednici je predstavljen okvir rada i saradnje dva saveta, a jedan panel bio je posvećen ulozi međunarodnih organizacija i mogućnostima korišćenja novih instrumenata u oblasti omladinske politike i unapređenja položaja mladih.

⁵⁴ „Održan sastanak Saveta za mlade i Saveta za praćenje primene preporuka UN za ljudska prava”. Krovna organizacija mladih Srbije, 28. septembar 2023, <https://koms.rs/2023/09/odrzan-sastanak-saveta-za-mlade-i-saveta-za-pracenje-primene-preporuka-un-za-ljudska-prava/>. Pristupljeno 24. juna 2024.

4.3. Pokrajinski sekretarijat za sport i omladinu (PSSO)

Pokrajinski sekretarijat za sport i omladinu (PSSO) najviši je organ vlasti u Autonomnoj Pokrajini Vojvodini koji se bavi pitanjima mladih. PSSO obavlja poslove pokrajinske uprave u oblasti sporta i omladine, u skladu sa zakonom i Statutom AP Vojvodine, koji se odnose na pripremanje akata za Skupštinu ili pokrajinsku vladu, kojima se uređuju pitanja od pokrajinskog značaja u sportu, fizičkoj kulturi i u oblastima koje se tiču interesa mladih.

Pokrajinski sekretarijat za sport i omladinu prati i podržava rad udruženja mladih i za mlade, saveza, kao i lokalnih kancelarija za mlade; osniva i koordinira rad Saveta za mlade APV u skladu sa zakonom; priprema programe i predlaže mere za unapređivanje položaja mladih u skladu sa akcionim planom politike za mlade; podržava projekte iz oblasti koje su značajne za mlade; predlaže ustanovljavanje nagrada iz oblasti sporta i omladine, nagrađuje sportiste za ostvarene sportske rezultate, dodeljuje stipendije perspektivnim sportistima, te nagrađuje darovitu i uspešnu decu i omladinu u AP Vojvodini i kontinuirano podržava njihov razvoj. PSSO obavlja druge poslove kada mu je to zakonom, pokrajinskom skupštinskom odlukom ili drugim propisom povereno.⁵⁵

Pokrajinski sekretar je član pokrajinske vlade zadužen za rukovođenje Sekretarijatom za sport i omladinu. Pokrajinski sekretar predstavlja PSSO, organizuje i obezbeđuje obavljanje poslova na efikasan način, donosi akta za koja je ovlašćen, obrazuje komisije i radne grupe radi obavljanja složenijih poslova iz delokruga sekretarijata i odlučuje o pravima, dužnostima i odgovornostima zaposlenih.

Nakon vanrednih pokrajinskih izbora u Autonomnoj Pokrajini Vojvodini u decembru 2023, nova pokrajinska vlada izabrana je u maju 2024.

⁵⁵ Ivana Andrašević et al., „Rečnik omladinske politike“. KOMS, Beograd, 2017, str. 54 (dostupno na: <http://koms.rs/wp-content/uploads/2016/08/Recnik-omladinske-politike-2.pdf>)

Na mestu pokrajinskog sekretara za sport i omladinu ostao je Dane Basta, koji je na toj funkciji od 2020. Njegova zamenica ostala je Tatjana Ječmenica Jevtić, a pomoćnik zadužen za omladinu Vinko Burnać.

Nakon četiri godine kako Alternativni izveštaj prati rad Pokrajinskog sekretarijata za sport i omladinu, ažuriran je odeljak veb-sajta sa strateškim dokumentima i objavljen je **Akcionni plan politike za mlade u Autonomnoj Pokrajini Vojvodini za period 2023-2025**, izrađen u avgustu 2023. i usvojen u Skupštini APV u novembru iste godine. Projekat izrade Akcionog plana politike za mlade u AP Vojvodini za period 2023-2025. odobren je Evropskom omladinskom centru Vojvodine iz Novog Sada.

Akcionni plan podeljen je u četiri tematske oblasti koje uglavnom pokrivaju pet posebnih ciljeva Strategije za mlade Republike Srbije (videti u poglavlju Normativni okvir): omladinski rad, prostori za mlade, aktivno učešće mladih u društvu i lični razvoj (posebni ciljevi 4 i 5 Strategije).

Organizacija i budžet Pokrajinskog sekretarijata

Prema Pravilniku o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mesta u Pokrajinskom sekretarijatu za sport i omladinu, koji je poslednji put ažuriran u decembru 2022, Sektor za omladinu dobio je jednu užu jedinicu – grupu za mlade, koju čine tri člana. Od ukupno 24 sistematizovana radna mesta, na Sektor za omladinu odlaze četiri (jedno više nego ranije): uz sekretara za omladinu, tu su i njegov pomoćnik, zatim savetnik za omladinu, savetnik za saradnju sa udruženjima mladih i za mlade i kancelarijama za mlade i samostalni savetnik za informacione sisteme, koji je rukovodilac nove grupe za mlade.⁵⁶

⁵⁶ Pokrajinski sekretarijat za sport i omladinu. Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mesta u Pokrajinskom sekretarijatu za sport i omladinu, decembar 2022, <https://sio.vojvodina.gov.rs/wp-content/uploads/2023/03/Sistematizacija-sport-i-omladina-decembar-2022-sa-izmenom-mart-2023-finalna.pdf>. Pristupljeno 24. juna 2024.

Poslednji ažuriran informator o radu je iz marta 2021. godine, pre promene Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji.

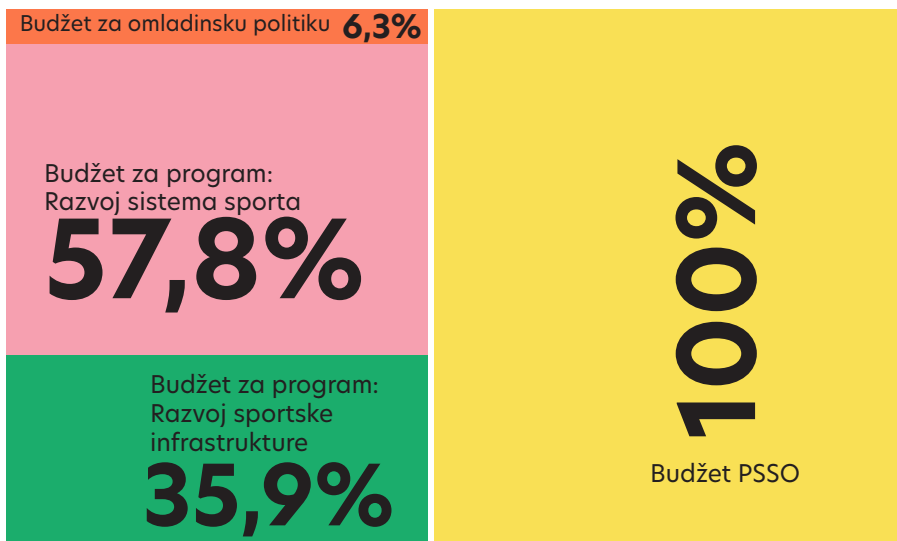
Tabela 11. Sredstva iz budžeta Autonomne Pokrajine Vojvodine za 2024. godinu dodeljena za Program 1302 – omladinska politika Pokrajinskog sekretarijata za sport i omladinu⁵⁷

Programska aktivnost br.	Naziv programske aktivnosti	Izvor: Opšti prihodi i primanja iz budžeta (RSD)	Ostali izvori (RSD)	Ukupno
1001	Podrška sprovođenju omladinske politike	29.000.000,00	0	29.000.000,00
1002	Podrška funkcionisanju Kancelarije za mlade i razvijanje kapaciteta aktera omladinske politike	4.000.000,00	0	4.000.000,00
1003	Podrška darovitim mladima u AP Vojvodini	11.000.000,00	0	11.000.000,00

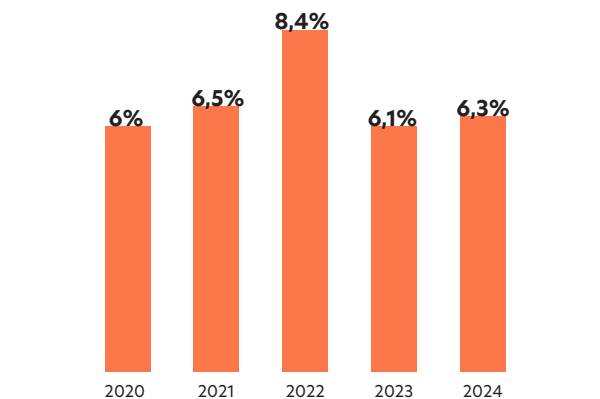
Ukupna sredstva u budžetu APV za omladinsku politiku u 2024. iznose 44.000.000 dinara, što predstavlja povećanje od dva miliona dinara u odnosu na 2023. godinu i pet miliona u odnosu na 2022. godinu. Udeo omladinske politike u budžetu PSSO ostao je skoro isti – 6,3%. Takođe, udeo sredstava namenjenih za omladinsku politiku u ukupnom budžetu APV je 0,04%, bez značajne razlike u odnosu na prethodne godine.

⁵⁷ Pokrajinski sekretarijat za finansije. Budžet Autonomne Pokrajine Vojvodine za 2023, 22. jun 2023, <https://www.psf.vojvodina.gov.rs/wp-content/uploads/2023/06/PSO-REBALANS-2023-PRECISCENNA-final-2.pdf>. Pristupljeno 24. juna 2024.

Grafikon 10. Budžet za omladinsku politiku u okviru budžeta PSSO

Grafikon 11. Udeo budžeta PSSO namenjen omladinskoj politici

Udeo budžeta PSSO namenjen omladinskoj politici

Grafikon 12. Budžet za omladinsku politiku u okviru budžeta APV

99,96%

Preostali budžet

Budžet za mlade

0,04%

Pokrajinski sekretarijat za sport i omladinu je u 2024. raspisao sledeće konkurse⁵⁸:

Tabela 12. Konkursi PSSO u 2024. godini

Naziv konkursa	Rok za prijavu na konkurs	Datum objavljivanja rezultata	Dodeljena sredstva (RSD)
Konkurs za finansiranje projekata podrške osnivanja i osnaživanja rada kancelarija za mlade	1. 2. 2024.	11. 4. 2024.	4.000.000,00
Konkurs za finansiranje projekata podrške sprovođenja omladinske politike	1. 2. 2024.	11. 4. 2024.	29.000.000,00
Konkurs za finansiranje realizacije programa „Fond za talente” za 2024. godinu	1. 2. 2024.	11. 4. 2024.	3.000.000,00

Odluka o dodeli sredstava doneta je nešto kasnije nego prošle godine, ali PSSO i dalje ima bolju dinamiku sprovođenja konkursa od MTO (videti odeljak). Sredstva na konkursu za osnaživanje kancelarija za mlade snižena su za 1.000.000 dinara, dok su sredstva za sprovođenje omladinske politike uvećana za 4.000.000,00.

⁵⁸ „Konkursi (OMLADINA)”. Pokrajinski sekretarijat za sport i omladinu, 2024, <https://sio.vojvodina.gov.rs/%d0%ba%d0%be%d0%bd%d0%ba%d1%83%d1%80%d1%81%d0%b8-%d0%be%d0%b-c%d0%bb%d0%b0%d0%b4%d0%b8%d0%bd%d0%b0/>. Pristupljeno 24. juna 2024.

4.4. Lokalna omladinska politika

Jedinice lokalne samouprave u Republici Srbiji u skladu sa Zakonom o lokalnoj samoupravi imaju nadležnost da se bave omladinskom politikom. U članu 20. stav 15. nadležnosti JLS navodi se: Jedinica lokalne samouprave obavlja i druge poslove od lokalnog značaja određene zakonom (npr. u oblastima odbrane, zaštite i spasavanja, zaštite od požara, **omladinske politike**, zoohigijene i dr.), kao i poslove od neposrednog interesa za građane u skladu sa Ustavom, zakonom i statutom⁵⁹.

Zakon o mladima definiše mere i aktivnosti koje preuzimaju jedinice lokalne samouprave, a koje imaju za cilj unapređivanje društvenog položaja mladih i stvaranje uslova za ostvarivanje njihovih potreba i interesa u svim oblastima koje su od interesa za mlade. Jedinice lokalne samouprave su subjekti omladinske politike, uz Republiku Srbiju i autonomnu pokrajinu nosioci omladinske politike, uz druge subjekte kao što su: ustanove, udruženja koja sprovode omladinske aktivnosti i drugi subjekti koji učestvuju u sprovođenju omladinske politike⁶⁰.

Zakon o mladima predviđa nekoliko instrumenata lokalne omladinske politike:

- Finansiranje lokalne omladinske politike i realizacija Nacionalne strategije za mlade - NSM (sredstva za realizaciju Strategije obezbeđuju se u budžetu Republike Srbije, kao i u budžetu autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave i iz drugih izvora, u skladu sa zakonom)⁶¹.

⁵⁸ Zakon o lokalnoj samoupravi, Sl. glasnik RS, br. 129/2007, 83/2014 - dr. zakon, 101/2016 - dr. zakon i 47/2018.

⁶⁰ Zakon o mladima, Sl. glasnik RS, br. 50/2011, čl. 3.

⁶¹ Isto, čl. 12, st. 1.

- Lokalne akcione planove za mlade - LAPM (u skladu sa NSM, autonomna pokrajina i jedinica lokalne samouprave utvrđuju akcione planove za sprovođenje Strategije na svojoj teritoriji i u svom budžetu obezbeđuju sredstva za realizaciju tih planova)⁶² ili strategije prema Zakonu o planskom sistemu Republike Srbije.
- Savet za mlade jedinice lokalne samouprave (radi usklađivanja aktivnosti u vezi sa ostvarivanjem omladinske politike na teritoriji autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave, nadležni organ autonomne pokrajine i nadležni organ jedinice lokalne samouprave može osnovati pokrajinski, gradski i opštinski savet za mlade).⁶³
- Kancelarija za mlade (Radi obezbeđivanja uslova za aktivno uključivanje mladih u život i rad društvene zajednice, osnaživanja mladih, pružanja podrške organizovanju različitih društvenih aktivnosti mladih, učenju i kreativnom ispoljavanju potreba mladih, jedinica lokalne samouprave može, u okviru svojih ovlašćenja, potreba i mogućnosti, osnovati kancelariju za mlade. Kancelarija za mlade finansira se iz budžeta jedinice lokalne samouprave, kao i iz drugih izvora, a aktivnosti se realizuju u skladu sa NSM i lokalnim akcionim planovima za mlade).⁶⁴
- Uključivanje udruženja mladih, udruženja za mlade i njihovih saveza u sprovođenje lokalne omladinske politike (finansiranje potreba i interesa mladih u jedinici lokalne samouprave vrši se u skladu sa interesima i potrebama jedinice lokalne samouprave - podsticanje udruženja mladih, udruženja za mlade i saveza da učestvuju u sprovođenju omladinske politike, uključujući izgradnju kapaciteta udruženja mladih, na teritoriji lokalne samouprave).⁶⁵
- Osnivanje i rad klubova za mlade, omladinskih centara i sl.⁶⁶

⁶² Isto, čl. 12, st. 2.

⁶³ Isto, čl. 17.

⁶⁴ Isto, čl. 18.

⁶⁵ Isto, čl. 26.

⁶⁶ Isto.

U sklopu istraživanja Krovne organizacije mladih Srbije o lokalnim savetima za mlade iz 2021. godine,⁶⁷ prikupljeni su i podaci o ostalim instrumentima lokalne omladinske politike. Ti podaci se mogu videti u prethodna dva Alternativna izveštaja o položaju i potrebama mladih u Republici Srbiji (2021. i 2022. godina).

U novousvojenoj strategiji za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine, u trećem delu pod nazivom Pregled i analiza postojećeg stanja u oblasti omladinske politike navodi se da je u Republici Srbiji na lokalnom nivou formirano 140 kancelarija za mlade i 78 saveta za mlade. Na snazi su 43 lokalna akciona plana za mlade, a oko 20 je u fazi izrade.⁶⁸ Ovi podaci su iz baze podataka Ministarstva omladine i sporta na dan 31. 12. 2021. godine. Imajući u vidu da se ovi podaci značajno razlikuju od podataka iz istraživanja KOMS-a, prema kome je na snazi bilo 39 lokalnih akcionih planova i u kojima ima samo 75 kancelarija za mlade, ove podatke ćemo uzeti uz sumnju da nisu dobro ažurirani.

Omladinski centri

MTO je zaključio ugovore sa gradskim upravama Niša, Subotice, Sombora i Novog Pazara o uspostavljanju omladinskih centara u ova četiri grada u vrednosti od 180 miliona dinara. Osnovni cilj ovih centara jeste stvaranje uslova za ostanak mladih u lokalnoj zajednici i podizanje znanja i veština za kvalitetniji život u skladu sa NSM. U Nišu, Subotici i Somboru u planu je adaptacija postojećih prostora u omladinske centre, dok je za Novi Pazar planirana izgradnja kompletno novog centra.

⁶⁷ Boban Stojanović. „Lokalna omladinska politika: Saveti za mlade jedinica lokalne samouprave“. KOMS, Beograd, 2021, <https://koms.rs/wp-content/uploads/2021/08/Lokalna-omladinska-politika-u-RS-FINAL-1.pdf>

⁶⁸ Vlada Republike Srbije. Strategija za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine, Službeni glasnik RS broj 9, od 8. februara 2023, <https://pravno-informacioni-sistem.rs/SIGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2023/9/1/reg>, Pristupljeno 1. jula 2023, str. 41.

Pomenutim jedinicama lokalne samouprave uputili smo zahtev za informacije od javnog značaja kako bismo sagledali razvoj lokalne omladinske politike u odnosu na prethodnu godinu. Grad Subotica nije odgovorio na zahtev, te će za njih biti predstavljeni podaci od prethodne godine.

U gradu Subotici Kancelarija za mlade postoji od 2013. godine u sklopu Sekretarijata za društvene delatnosti, ima svoje prostorije odvojene od gradske uprave i ima jednog zaposlenog. Grad Subotica odvaja sredstva za sprovođenje lokalne omladinske politike (2019 - 2,1 milion RSD; 2020 - 1,5 milion RSD, 2021 - 1,3 miliona RSD, 2022 - 1,27 miliona RSD i 2023 - 1,3 miliona RSD). Deo novca se svake godine odvaja za udruženja mladih i za mlade. Grad Subotica ima pomenuti omladinski klub, za koji je planirana adaptacija. Ipak, važno je naglasiti da od 2021. godine grad Subotica nema formiran Savet za mlade i da nema lokalni strateški plan za mlade (Strategiju za mlade ili Lokalni akcioni plan za mlade). Nataša Aleksić je kao članica gradskog veća zadužena za oblasti sporta i omladine. U gradu Subotici postoji prostor za unapređenje lokalne omladinske politike.

U gradu Somboru postoji Kancelarija za mlade od 2008. godine u okviru odeljenja za društvene delatnosti. Kancelarija za mlade je izdvojena iz gradske uprave i njene prostorije su u postojećem omladinskom klubu. Kancelarija za mlade ima jednu zaposlenu osobu. Grad Sombor izdvaja sredstva za sprovođenje lokalne omladinske politike (2019 - 4,0 miliona RSD, 2020 - 4,0 miliona RSD, 2021 - 4,5 miliona RSD, 2022 - 6,7 miliona RSD, 2023 - 6,7 miliona RSD, 2024 - 11,7 miliona RSD - od čega 8,7 miliona za donacije udruženjima). Kancelarija za mlade finansira se iz drugih budžetskih sredstava. Grad Sombor, kao što smo naveli, ima omladinski centar. Trenutno se završavaju radovi na spoljašnjoj i unutrašnjoj rekonstrukciji objekta. Grad Sombor ima osnovan Savet za mlade od 2019. godine. Poslednji i aktuelni Savet za mlade formiran je 2. oktobra 2020. godine. Savet ima 11 članova, koji se biraju na period od četiri godine i najmanje polovina članova saveta mora biti starosti od 15 do 30 godina. Grad Sombor ima Lokalni akcioni plan za mlade za period od 2023. do 2025. godine. Grad Sombor ima članicu veća Antoniju Nađ Kosanović, koja je zadužena za oblasti sporta, dece, omladine i zdravstva. Grad Sombor je 2019.

godine bio jedan od samo šest jedinica lokalnih samouprava koje su imale sve instrumente lokalne omladinske politike, a vidimo da ih ima i sada.

Grad Novi Pazar ima Kancelariju za mlade od 2013. godine, osnovanu kao Javna ustanova Kancelarija za mlade i ima odvojene prostorije od gradske uprave. Kancelarija za mlade u Novom Pazaru imala je šest zaposlenih 2023. godine. Grad Novi Pazar izdvaja sredstva za sprovođenje omladinske politike (2019 – 10,1 milion RSD, 2020 – 12,1 milion RSD, 2021 – 11,4 miliona RSD, 2022 – 11,7 miliona RSD i 2023 – 11,5 miliona RSD, 2024 – 16,4 miliona RSD). U okviru ovog budžeta se ne dodeljuju sredstva udruženjima mladih i za mlade (ali se dodeljuje iz drugih budžetskih sredstava, kao na primer: gradsko veće raspisuje javne konkurse za dodelu sredstava za sufinansiranje, odnosno finansiranje programskih aktivnosti i projekata u oblasti dobrovoljnog omladinskog rada za udruženja građana sa teritorije grada Novog Pazara za 2022. godinu). Svakako ostaje da Grad Novi Pazar deo sredstava za sprovođenje omladinske politike opredeli i za udruženja mladih i za mlade. Do sada grad Novi Pazar nije imao omladinski klub i on će biti izgrađen kroz projekat sa MTO. Lokalna samouprava nije odgovorila u kojoj je fazi ovaj projekat trenutno. Grad Novi Pazar je u procesu formiranja novog saziva lokalnog Saveta za mlade, imajući u vidu da su izbori u ovom gradu održani u decembru 2023. godine. Takođe, Novi Pazar je u procesu izrade lokalne Strategije za mlade. Ukoliko svi najavljeni procesi budu završeni, Novi Pazar će imati sve instrumente lokalne omladinske politike.

Grad Niš ima formiranu Kancelariju za mlade od 2012. godine kao jedinicu sa posebnim položajem u službi za poslove gradonačelnika. Grad Niš izdvaja sredstva za sprovođenje lokalne omladinske politike (2019 – 14 miliona RSD, 2020 – 6 miliona RSD, 2021 – 20 miliona RSD, 2022 – 11,5 miliona RSD, 2023 – 10,5 miliona RSD, 2024 – 5,5 miliona RSD). Grad Niš izdvaja sredstva za udruženja mladih i za mlade (2019 – 11,5 miliona RSD, 2020 – 3 miliona RSD, 2021 – 13 miliona RSD, 2022 – 5 miliona RSD; 2023 – 5 miliona RSD, 2024 – 5 miliona RSD). Grad Niš ima formiran Savet za mlade od 2020. godine kao skupštinsko radno telo. Mladi nisu obavezni i sastavni deo Saveta za mlade. U Nišu je u toku rekonstrukcija Učiteljskog doma, u kom će se nalaziti budući

omladinski centar. Trenutno je u izradi tender za izvođenje radova rekonstrukcije.

Prema podacima iz prethodnih godina, Grad Niš je 2021. godine (nakon isteka Strategije za brigu o mladima grada Niša 2015–2020) ušao u proces izrade strategije za mlade grada Niša za period 2021–2026. i akcionog plana za njeno sprovođenje – upućena je inicijativa gradskog veća Skupštini grada za izradu strategije i akcionog plana, usvojena odluka na sednici Skupštine grada o pristupanju izradi strategije i akcionog plana, doneto rešenje gradonačelnika o formiranju radnih grupa za izradu strategije i akcionog plana, dostupni su zapisnici o radu radnih grupa, doneto je i rešenje o formiranju koordinacionog tima za izradu strategije i plana – ali ne postoje dostupni podaci o tome da li je strategija usvojena.⁶⁹ Ove godine smo dobili odgovor da Grad Niš još uvek nije usvojio Strategiju za mlade, ali da ona nije ni u procesu izrade, te možemo pretpostaviti da je ceo proces obustavljen. U gradskom veću je i član za omladinu i sport – Aleksandar Stojičić. U gradu Nišu ostaje da se usvoji strategija za mlade kako bi funkcionisali svi instrumenti lokalne omladinske politike.

4.5. Udruženja mladih, udruženja za mlade, neformalna udruženja i njihovi savezi

Radi obavljanja omladinskih aktivnosti, unapređenja uslova za lični i društveni razvoj mladih prema njihovim potrebama i mogućnostima i uključivanja mladih u društveni život zajednice i njihovog informisanja, mogu se osnivati udruženja mladih i udruženja za mlade, u skladu sa zakonom kojim se uređuju osnivanje i pravni položaj udruženja.

Udruženje mladih je udruženje koje je upisano u registar i deluje u skladu sa zakonom kojim se uređuju osnivanje i pravni položaj udruženja, a čije članstvo čine najmanje dve trećine mladih i čiji su ciljevi ili oblast ostvarivanja ciljeva usmereni na mlade.

⁶⁹ Usled prelaska na novi sajt, ovi podaci trenutno nisu dostupni onlajn, ali se nalaze u prethodnom Alternativnom izveštaju

Udruženje za mlade je udruženje koje je upisano u registar i deluje u skladu sa zakonom kojim se uređuje osnivanje i pravni položaj udruženja, a čiji su ciljevi ili oblast ostvarivanja ciljeva, pored ostalog, usmereni i na mlade.

Mladi mogu da se udružuju i u **neformalna udruženja** čiji su ciljevi ili oblast ostvarivanja ciljeva usmereni na mlade, a koja deluju u skladu sa zakonom kojim se uređuju osnivanje i pravni položaj udruženja.⁷⁰

Udruženja mladih i udruženja za mlade najčešće su isporučioi usluga za mlade, kako na lokalnom, tako i na nacionalnom nivou, koje država, pokrajina, grad, opština ili mesna zajednica ne dostavljaju mladima, a koje su odgovor i intervencija na rastuće i aktuelne probleme mladih ljudi i mogućnosti razvoja u lokalnim sredinama.

Sva registrovana udruženja mladih i udruženja za mlade mogu se, radi ostvarivanja zajedničkih ciljeva i interesa, udruživati u saveze, čiji su ciljevi i oblast njihovih ostvarivanja usmereni na mlade. Status krovnog saveza stiče onaj savez u koji se udruži najmanje 60 registrovanih udruženja koja imaju sedišta na teritoriji najmanje dve trećine upravnih okruga u Republici Srbiji i najmanje dve godine sprovede omladinske aktivnosti u više jedinica lokalne samouprave i koji okuplja najmanje 2.000 individualnih, jednom upisanih, članova, od kojih su najmanje dve trećine mladih. Krovni savez predstavlja i zastupa interese svojih članova, predlaže kandidate za Savet za mlade i učestvuje u procesu izrade i sprovođenja Strategije i drugih dokumenata iz oblasti omladinske politike.⁷¹ Krovna organizacija mladih Srbije je 2020. godine stekla status krovnog saveza, a Savez izviđača Srbije 2022. godine.

Prema poslednjoj dostupnoj bazi evidencije udruženja, sa poslednjim upisom na dan 31. mart 2024. godine, u jedinstvenu evidenciju upisano

⁷⁰ Zakon o mladima, Sl. glasnik RS, br. 50/2011, čl. 13, http://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_mladima.html

⁷¹ Zakon o mladima, čl. 14.

je ukupno 1.938 udruženja i saveza, od čega su 1.009 udruženja mladih, 900 udruženja za mlade, 27 saveza i dva krovna saveza.⁷²

Stubovi omladinske politike u Srbiji su i savezi koji su partneri MTO-u u planiranju i realizaciji omladinske politike u Srbiji. Uz krovni savez – KOMS, to su još i drugi krovni savezi (iako je Zakon o mladima neprecizan i ne prati evropsku praksu o postojanju jednog krovnog saveza kao najvišeg predstavničkog tela mladih u jednoj zemlji), Savez izviđača Srbije (SIS), Nacionalna asocijacija praktičara/ki omladinskog rada (NAPOR) i Nacionalna asocijacija kancelarija za mlade (Nacionalna KzM).

Savez izviđača Srbije (SIS)

Savez izviđača Srbije je samostalni, dobrovoljni, nepolitički, neprofitni, patriotski, vaspitni i obrazovni savez udruženja, otvoren za sve bez obzira na pol, poreklo, nacionalnost, rasnu, versku i političku pripadnost ili bilo koje drugo lično svojstvo u skladu sa principima antidiskriminacije i pružanja jednakih šansi. Savez izviđača Srbije je najstariji aktivni pokret neformalnog obrazovanja koji deluje u Republici Srbiji i ima status krovnog saveza u skladu sa Zakonom o mladima. Savez izviđača Srbije je član Svetske organizacije izviđačkog pokreta (WOSM). Misija Saveza izviđača Srbije je da doprinese obrazovanju mladih ljudi, kroz sistem vrednosti zasnovan na izviđačkom Obećanju, Zavetu i Zakonu, da pomogne izgradnji boljeg sveta u kome su ljudi ostvareni kao pojedinci i imaju konstruktivnu ulogu u društvu. Oblast ostvarivanja ciljeva Saveza izviđača Srbije ogleda se u punom intelektualnom, društvenom, emocionalnom, fizičkom i duhovnom razvoju dece i mladih na polju: života u prirodi, nauke, zanatstva i tehnike, kulture i zabave, liderstva i timskog rada, zdravlja i rekreacije, doprinosa zajednici, organizacije i tradicije.

⁷² Ministarstvo turizma i omladine. Informator o radu, 9. maj 2024, <https://informatorministarstva.rs/informator?org=4piCkfbB4eadwajks&ch=gBYayvRa9kib2npWz&code=>, Pristupljeno 24. juna 2024.

Nacionalna asocijacija praktičara/ki omladinskog rada (NAPOR)

Nacionalna asocijacija praktičara/ki omladinskog rada⁷³ je strukovni i reprezentativni savez udruženja i pojedinaca koji sprovode omladinski rad, kao i omladinskih radnika na nacionalnom nivou. Misija NAPOR-a je stvaranje i razvijanje uslova za osiguranje kvaliteta i prepoznavanje omladinskog rada u cilju razvoja potencijala mladih i omladinskih radnika, koji doprinose dobrobiti lokalne zajednice i društva. NAPOR je neprofitni, nestranački savez udruženja građana koji se zalaže za sistematsku brigu o mladima, promoviše sigurno okruženje i mogućnosti za lični i socijalni razvoj mladih kako bi postali aktivni članovi društva.⁷⁴ Od 2019. godine, omladinski radnik smatra se zanimanjem i ima svoju šifru u Jedinstvenom kodeksu šifara za evidenciju Nacionalne službe za zapošljavanje. Ovo zanimanje upisano je pod šifrom 3412.03. Omladinski radnik je stručno lice, angažovano u organizacijama civilnog društva/institucijama/lokalnoj samoupravi, koje sprovodi aktivnosti omladinskog rada, a čije su kompetencije definisane standardima zanimanja u oblasti omladinskog rada. Kompetencije se mogu steći kroz formalno, neformalno i informalno obrazovanje i učenje.⁷⁵

Nacionalna asocijacija kancelarija za mlade (Nacionalna KzM)

Nacionalna asocijacija kancelarija za mlade⁷⁶ je savez gradova i opština Republike Srbije koje imaju Kancelariju za mlade i aktivno se bave razvojem omladinske politike na lokalnom nivou. Osnovana je od strane 56 jedinica lokalnih samouprava koje imaju Kancelariju za mlade, a radi umrežavanja, razmene iskustava i dobrih praksi kancelarija za mlade, pružanja kontinuirane podrške razvoju kapaciteta koordinatora i obezbeđivanja kvaliteta omladinske politike

⁷³ NAPOR, <http://www.napor.net/sajt/index.php/sr-yu/>, Pristupljeno 24. juna 2024.

⁷⁴ Ivana Andrašević et al., „Rečnik omladinske politike”. KOMS, Beograd, 2017, str. 43.

⁷⁵ „Omladinski/a radnik/ca je zanimanje!” KOMS, 10. januar 2019, <http://koms.rs/vesti/omladinskia-radnikca-je-zanimanje/>. Pristupljeno 1. jula 2023.

⁷⁶ Nacionalna KzM, <http://www.asocijaciakzm.org/>. Pristupljeno 1. jula 2023.

na lokalnom nivou. Aktivnosti Nacionalne KzM obavljaju se u saradnji sa lokalnim i nacionalnim partnerskim institucijama i organizacijama, nadležnim ministarstvima i drugim telima koja se bave omladinskom politikom. Prema poslednjim informacijama, Nacionalna asocijacija kancelarija za mlade broji ukupno 117 članica.⁷⁷

4.6 Savet za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva

U februaru 2022. godine, na predlog Ministarstva za ljudska i manjinska prava, Vlada Republike Srbije usvojila je Strategiju za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva,⁷⁸ a potom i dvogodišnji Akcioni plan za njeno sprovođenje.⁷⁹ Ključna aktivnost u tom procesu je osnivanje Saveta za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva.

Ministarstvo je raspisalo javni poziv za članove Saveta za civilno društvo i organizacije civilnog društva su imale priliku da glasaju za kandidovane organizacije. Vlada Republike Srbije je na sednici održanoj 28. septembra 2023. godine usvojila Odluku o obrazovanju Saveta za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva. Savet je obrazovan na period od 5 godina i ima ukupno 20 članova (11 su predstavnici civilnog društva).

Savet predstavlja savetodavno telo Vlade Republike Srbije za unapređenje saradnje i dijaloga između organa javne uprave i organizacija civilnog društva u cilju stvaranja podsticajnog okruženja

⁷⁷ Ivana Andrašević et al., „Rečnik omladinske politike”. KOMS, Beograd, 2017, str. 41

⁷⁸ Vlada Republike Srbije. Strategija za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva u Republici Srbiji za period od 2022-2030. godine, Službeni glasnik RS, broj 23 od 17. februara 2022, <https://pravno-informacioni-sistem.rs/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2022/23/2>

⁷⁹ Vlada Republike Srbije. Akcioni plan za sprovođenje Strategije za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine, Službeni glasnik RS, broj 109, od 23. septembra 2022, <https://pravno-informacioni-sistem.rs/eli/rep/sgrs/vlada/drugiakt/2022/109/1>

za razvoj civilnog društva u Srbiji. Savet predstavlja važan mehanizam jačanja principa participacije, otvorenosti javne uprave i inkluzivnosti procesa kreiranja javnih politika i predstavlja prostor za dijalog o ključnim pitanjima koja se odnose na rad i delovanje civilnog društva (udruženja, fondacije i zadužbine).

Savet je zadužen da prati sprovođenje pomenute strategije, analizira javne politike koje mogu uticati na okruženje u kom deluju organizacije civilnog društva, iskazuje stavove i daje preporuke za unapređenje politika koje utiču na civilno društvo, prati uključenosti civilnog društva u donošenju pravnih akata i dokumenata javnih politika kroz različite mehanizme (konsultacije, javne rasprave i slično), razmatra Godišnji zbirni izveštaj o utrošku sredstava koja su isplaćena udruženjima iz budžeta Republike Srbije.⁸⁰

Prva sednica Saveta⁸¹ održana je 5. decembra 2023. godine, na kojoj se usvojen Poslovnik o radu Saveta. Pored uvodnih obraćanja, na sednici je pokrenuto nekoliko aktuelnih pitanja kada je reč o trošenju budžetskih sredstava za finansiranje tzv. sumnjivih organizacija, osvrćući se na analizu javnih konkursa koju sprovode BIRN i Građanske inicijative. Savet je zauzeo stav da je neophodno uputiti preporuku ministarstvima koja dodeljuju finansijska sredstva za programe i projekte od javnog interesa za unapređenje efikasnosti i transparentnosti sprovođenja javnih konkursa za finansiranje programa od javnog interesa koje sprovode udruženja. Na drugoj sednici Saveta⁸², koja je održana 26. marta 2024. godine, predstavljen je Akcioni plan Strategije za koju je Savet nadležan, a diskutovano je o planu rada Saveta za 2024. godinu. U diskusiji je prioritet stavljen na finansiranje organizacija civilnog društva, kao i na bezbednost aktivista, a sam dokument

⁸⁰Vlada Republike Srbije. Odluka o obrazovanju Saveta za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva, Službeni glasnik RS 83/2023-11, <https://pravno-informacioni-sistem.rs/eli/rep/sgrs/vlada/odluka/2023/83/2>.

⁸¹Zapisnik sa sednice nije dostupan na sajtu nadležnog ministarstva. Informacije su dobijene od predstavnica KOMS-a koje su deo Saveta.

⁸²Informacije o sednici dobijene su od predstavnica KOMS-a koje su deo Saveta.

će biti izrađen u narednom periodu. Dodatno, Savet je diskutovao o razvoju metodologije za prikupljanje podataka za Godišnji zbirni izveštaj o utrošku sredstava koja se daju udruženjima. Članice Saveta su i predstavnice KOMS-a: Gordana Adamov kao članica i Milica Borjanić kao zamenica članice.

4.7 Savet za rodnu ravnopravnost

Vlada Republike Srbije je 20. aprila 2023. godine donela Odluku o obrazovanju Saveta za rodnu ravnopravnost⁸³. Savet, iako je obrazovan pre više od godinu dana, nije održao nijedno zasjedanje. Iz ministarstva su u dopisu iz maja 2023. godine KOMS-u javili da je trenutno u izradi Plan rada ovog tela, kao i Poslovnik o radu, te da će ovi dokumenti biti predmet razmatranja na prvoj sednici Saveta. Ovaj savet čine 19 predstavnika državnih institucija i 10 predstavnika civilnog društva, među kojima je i KOMS.

Prema odluci, Savet ima zadatak da:

- razmatra mere za unapređenje politike rodne ravnopravnosti i daje smernice i preporuke za unapređenje primene navedenih mera i za unapređenje saradnje organa javne vlasti i organizacija civilnog društva u ovoj oblasti;
- prati i analizira primenu odredaba zakona i potvrđenih međunarodnih dokumenata protiv diskriminacije na osnovu pola, odnosno roda i daje preporuke za njihovo dosledno sprovođenje;
- daje inicijativu za preduzimanje kratkoročnih mera koje doprinose osnaživanju rodno osetljivih kategorija stanovništva i podizanju javne svesti o značaju rodne ravnopravnosti u društvu;

⁷⁸ Vlada Republike Srbije. Odluka o obrazovanju Saveta za rodnu ravnopravnost, Službeni glasnik RS 32/2023-04, <https://pravno-informacioni-sistem.rs/eli/rep/sgrs/vlada/odluka/2023/32/1>

- prati stanje u oblasti ostvarivanja politike rodne ravnopravnosti, ocenjuje efekte srednjoročne primene mera za ostvarivanje te politike i o tome obaveštava Vladu;
- daje inicijativu za donošenje programa prikupljanja, obrade i objavljivanja statističkih podataka, razvrstanih prema polu, kojim će se obezbediti donošenje odluka, predloga i inicijativa Vlade za realizaciju politike jednakih mogućnosti;
- prati i analizira podatke o zastupljenosti žena i muškaraca na izbornim i imenovanim položajima i o tome obaveštava Vladu;
- prati i analizira kriterijume selekcije u različitim procedurama izbora i imenovanja na javne funkcije i daje inicijativu za otklanjanje prepreka koje se negativno odražavaju na izbor i imenovanje manje zastupljenog pola;
- inicira i podržava programe osposobljavanja i edukacije zaposlenih u državnim organima i organizacijama, s ciljem izgradnje kapaciteta, promovisanja i unapređenja rodne ravnopravnosti;
-
- razmatra i inicira programe i projekte u oblasti rodne ravnopravnosti radi unapređenja stanja u ovoj oblasti;
- razmatra i druga pitanja od interesa za rodnu ravnopravnost.

Zaključak i preporuke

Resor omladine je formiranjem nove vlade Republike Srbije ostao zajedno sa resorom turizma, odnosno u istoj formi nakon što je značajno izmenjen 2022. godine u odnosu na prethodni period. Za ministra je ponovo izabran Husein Memić. Pomoćnica ministra za omladinu i dalje nije izabrana u punom mandatu, već se više puta birala kao vršiteljka dužnosti.

Budžet sektora za omladinu uvećan je u odnosu na prethodnu godinu za oko 79 miliona dinara, a procenat budžeta MTO koji se izdvaja za mlade iznosi 13,35%, što je ipak manje u odnosu na prethodnu godinu. Procenat budžeta za mlade u odnosu na celokupan budžet Republike Srbije ostao je nepromenjen i iznosi 0,03%. Po prvi put od kada posmatramo komunikaciju na društvenim mrežama, omladina je imala primat u odnosu na drugi resor (sport ili turizam), što predstavlja pozitivan iskorak ministarstva (skoro polovina objava bile su u vezi sa mladima, a oko trećine u vezi sa turizmom – ostale su bile neutralne).

a. Institucije zadužene za sprovođenje omladinske politike:

Nacionalni nivo

- Narodna skupština i Vlada Republike Srbije trebalo bi da obezbede više sredstava za sprovođenje Strategije za mlade i Akcionog plana i da uvećaju budžet za sprovođenje omladinske politike.

Ukoliko država sistematski ne smanjuje troškove, ne sme da dođe do opadanja apsolutnog iznosa, niti udela sredstava koja odlaze na omladinsku politiku na svim nivoima, kao što se desilo 2021.

Akteri: Narodna skupština RS; Vlada RS; MTO; Ministarstvo finansija; KOMS; NAPOR; Nacionalna KzM; udruženja mladih i za mlade

- Podsticati formiranje odvojenog resornog ministarstva koje bi se isključivo bavilo mladima (Ministarstvo omladine ili Ministarstvo za mlade).

Akteri: Narodna skupština RS; političke partije; Vlada RS; MTO; Savet za mlade; KOMS, NAPOR; Nacionalna KzM; udruženja mladih i za mlade.

- Ministarstvo turizma i omladine, uz projektno, mora da razvija i dugoročno programsko finansiranje kako bi aktivnosti mogle da se podrže kroz više godina i kako bi rezultati bili kontinuirani i svrsishodniji.

Akteri: MTO, Sektor za omladinu MTO; KOMS; NAPOR; Nacionalna KzM; udruženja mladih i za mlade; Savet za mlade.

- Imenovati pomoćnika ministra zaduženog za omladinu u punom mandatu kako bi se prevazišla ograničenja v. d. statusa.

Akteri: Vlada RS, MTO

Pokrajinski nivo

- Pokrajinski sekretarijat za sport i omladinu trebalo bi da omogući sistematičan pregled sprovođenja Akcionog plana politike za mlade u AP Vojvodini za period 2015–2020. godine

Akter: Pokrajinski sekretarijat za sport i omladinu.

Lokalni nivo

- Mehanizme omladinske politike: savete za mlade, kancelarije za mlade, strategije za mlade, finansiranje lokalne omladinske politike, finansiranje i uključivanje udruženja mladih i za mlade u proces sprovođenja strategije za mlade i omladinske klubove prepoznati kao obavezujuće za jedinice lokalne samouprave.

Akteri: Vlada RS; Narodna skupština; MTO; MDULS; Ministarstvo finansija; jedinice lokalne samouprave; KOMS; Nacionalna KzM; udruženja mladih i za mlade

b. Finansiranje omladinske politike

Preporuke u pravcu unapređenja sprovođenja konkursa za realizaciju omladinske politike:

- Unaprediti kriterijume za ocenjivanje projekata i programa od javnog interesa u oblastima omladinskog sektora uz aktivno uključivanje mladih u proces odabira kriterijuma
- Unaprediti proces transparentnosti konkursa kroz objavljivanje pojedinačnih bodovnih lista projekata i programa po kriterijumima iz Pravilnika o finansiranju
- Objavljivati rezultate konkursa blagovremeno i lako dostupno na sajtu Ministarstva turizma i omladine, pre potpisivanja ugovora sa udruženjima mladih i za mlade kojima je odobreno finansiranje projekata i programa
- Na veb-stranici Ministarstva turizma i omladine transparentno objavljivati rešenja i odluke o rezultatima konkursa
- Omogućiti pokretanje prvostepenog žalbenog postupka pred Ministarstvom turizma i omladine nakon objavljivanja rezultata konkursa
- Angažovati eksperte u vršenju ocenjivanja projekata i programa na konkursima

c. Mehanizmi zajedničkog odlučivanja mladih i donosilaca odluka

- Uspostaviti redovno sazivanje sednica Saveta za mlade, na dvomesečnom nivou, i ojačati saradnju između predstavnika mladih i predstavnika institucija u Savetu za mlade.

Akteri: Savet za mlade, MTO, predstavnici institucija i predstavnici mladih u Savetu za mlade, KOMS, NAPOR, Nacionalna KzM, udruženja mladih i za mlade.

- Unaprediti Poslovnik o radu Saveta za mlade, kojim bi se regulisala redovnost održavanja sednica, način podnošenja inicijativa od strane mladih, oblast rada i slično

Akteri: Savet za mlade, MTO, predstavnici institucija i predstavnici mladih u Savetu za mlade, KOMS, NAPOR, Nacionalna KzM, udruženja mladih i za mlade.

**Učešće u
političkom
i društvenom
životu**

05

Ovo poglavlje prikazuje sliku učešća mladih u političkom i društvenom životu u Srbiji, političku i građansku participaciju mladih, ali i odnos političkih subjekata i političkih institucija prema mladima i poverenje mladih u institucije i pojedince koji ih vode.

5.1. Mladi u političkim institucijama

Prema popisu iz 2022. godine,⁸⁴ mladih (15–30 godina) ima 1.047.542 i čine 15,76% populacije u Srbiji, odnosno nešto manje od 1/6 stanovništva. Od toga je 535.412 mladih muškaraca, odnosno 51,11% i 512.130 mladih žena, odnosno 48,89%.

Birača među mladima ima nešto manje, odnosno procena je da je oko 202.000 mladih maloletno (15–18 godina), a da je mladih birača oko 845.000. S obzirom na to da je u birački spisak u decembru 2023. godine bilo upisano 6.500.165 birača, zaključujemo da u Srbiji ima 13% mladih birača.

Prethodne godine, kada je konstituisan novi saziv parlamenta, imali smo 14 mladih poslanika. Trenutno je u parlamentu ukupno samo šest mladih narodnih poslanika.

Iako je mladih 15,76% u populaciji Republike Srbije, a 13% među biračima u Srbiji – tokom 2023. godine mladi su bili zastupljeni sa 3,6% mesta u parlamentu (mladi poslanici, bilo ih je devet). U sazivu Narodne skupštine koji je proistekao nakon izbora iz decembra 2023. godine, u Narodnoj skupštini je trenutno samo šest mladih narodnih poslanika, odnosno mladi su u parlamentu zastupljeni samo sa 2,40%.

Mladi narodni poslanici su: Natalija Stojmenović iz Zeleno-levog fronta (Izborna lista „Srbija protiv nasilja”), Sanja Milošević, Nikola Lazić i Nikola Bokan iz Srpske napredne stranke (Izborna lista „Aleksandar Vučić – Srbija ne sme da stane”), Aleksandar Đukić iz

⁸⁴ Republički zavod za statistiku. Popis stanovništva, domaćinstava i stanova 2022, 2023, <https://publikacije.stat.gov.rs/G2023/Pdf/G20234003.pdf>. Pristupljeno 24. juna 2024.

Partije ujedinjenih penzionera (Izborna lista „Aleksandar Vučić – Srbija ne sme da stane”), kao i Marko Milošević iz Socijalističke partije Srbije (Izborna lista „Ivica Dačić – premijer Srbije”).

Tabela 13. Broj mladih u Narodnoj skupštini (NS)

Saziv Narodne skupštine	Broj mladih poslanika	Procenat mladih u NS
2008.	22	8,8%
2012.	8	3,2%
2014.	5	2%
2016.	3	1,2%
2019.	4	1,6%
2020.	28	11,2%
2021.	22	8,8%
2022.	14	5,6%
2023.	9	3,6%
2024.	6	2,4%

Izvor: Narodna skupština Republike Srbije⁸⁵

⁸⁵ Poslaničke grupe. Narodna skupština Republike Srbije, <http://www.parlament.gov.rs/narodna-skupstina-/narodna-skupstina-u-brojkama/poslanicke-grupe.1738.html>. Pristupljeno 24. juna 2024.

Nakon velikog rasta broja mladih narodnih poslanika u mandatu iz 2020. godine, svaki naredni izbori (2022, 2023) značili su i sve manje mladih narodnih poslanika.

Kao ni ranije, ni u prethodnom sazivu Narodne skupštine nije formiran Odbor za mlade.⁸⁶

U aktuelnoj vladi Republike Srbije nijedan ministar niti član Vlade nije bio u kategoriji mladih osoba.

Kada su u pitanju mlade osobe u Vladi Republike Srbije, u poslednjih 16 godina samo dva ministra su bila mlađa od 30 godina. U pitanju su Nikola Selaković, koji je sa 29 godina postao ministar pravde i državne uprave u prvoj vladi Ivice Dačića, formiranoj 2012. godine, i Lazar Krstić, koji je sa 29 godina postao ministar finansija u drugoj vladi Ivice Dačića, formiranoj 2013. godine.⁸⁷ Usame Zukorlić je ove godine u maju izabran za ministra bez portfelja sa 32 godine i najmlađi je ministar u Vladi Republike Srbije.⁸⁸

S obzirom na to da su lokalni izbori u Srbiji održani u dva termina – deo u decembru 2023. godine, a deo 2. juna ove godine – za sada nemamo podatke o godinama svih izabраниh odbornika. Do zatvaranja ovog Alternativnog izveštaja nisu bili dostupni svi podaci o odbornicima u Srbiji, pa vam predstavljamo samo podatke o mladim odbornicima sa izbora iz decembra 2023. godine. U odvojenom izveštaju u narednom periodu KOMS će objaviti podatke o mladim odbornicima nakon lokalnih izbora 2023. i 2024. godine.

⁸⁶ Odbori. Narodna skupština Republike Srbije, <http://www.parlament.gov.rs/narodna-skupstina-/sastav/radna-tela/odbori.895.html>. Pristupljeno 24. juna 2024.

⁸⁷ Party Systems and Government Observatory. The University of Nottingham, https://whogoverns.eu/cabinets/?view=epoca_pais&id=7&codigo=rs. Pristupljeno 24. juna 2024.

⁸⁸ Sastav Vlade. Vlada Republike Srbije, <https://www.srbija.gov.rs/sastav/177/sastav-vlade.php>. Pristupljeno 24. juna 2024.

Na vanrednim lokalnim izborima u decembru 2023. godine u Republici Srbiji (bez grada Beograda, gde mandati izabranim odbornicima nisu potvrđeni i gradska skupština nije konstituisana) izabrano je ukupno 2.405 odbornika, od čega je 138 mladih odbornika, odnosno 5,74% izabranih odbornika su mladi, što je znatno niže od onoga koliko su mladi zastupljeni u populaciji.⁸⁹ Prosečna mlada osoba koja je odbornik ima 28 godina.

U samo jednoj lokalnoj samoupravi broj odbornika koji su mladi dolazi do 1/5 odnosno 20% odbornika su mladi i to je opština Krupanj, u kojoj je sedam mladih od ukupno 35 odbornika (tačno 20%).

Najviše mladih odbornika – po sedam, ima upravo u opštini Krupanj i u opštini Vladičin Han, a po šest ih ima u Žabarima i Novom Pazaru. Sam broj odbornika nije najbolji pokazatelj, već je bolje za odnos mladih odbornika u JLS uzeti procenat mladih odbornika u odnosu na ukupan broj mladih odbornika.

Prema tome, najveći procenat mladih odbornika je u već pomenutim Krupanj (20%), a zatim slede – Vladičin Han (18,9%), Babušnica (17,4%), Žabari (16,2%), Brus (13,8%), Novi Pazar (12,8%), Osečina (12,1%), Čičevac i Medveđa (po 12%), Crna Trava (10,5%) i Batočina (10,3%).

⁸⁹ KOMS istraživanje mladih odbornika, radni materijali.

Tabela 14. Broj i procenat mladih odbornika u JLS sa najviše mladih odbornika

Ime JLS	Broj mladih odbornika	Broj odbornika	% mladih odbornika
Krupanj	7	35	20,00%
Vladičin Han	7	37	18,92%
Babušnica	4	23	17,39%
Žabari	6	37	16,22%
Brus	4	29	13,79%
Novi Pazar	6	47	12,77%
Osečina	4	33	12,12%
Ćićevac	3	25	12,00%
Medveđa	3	25	12,00%
Crna Trava	2	19	10,53%
Batočina	3	29	10,34%

Takođe, treba dodati da je od izuzetne važnosti da ipak samo sedam opština ili gradova u decembru 2023. godine nije izabralo mlade odbornike (Bogatić, Koceljeva, Veliko Gradište, Golubac, Paraćin, Čuprija i Sokobanja).

Ako pogledamo prema političkim subjektima, najveći broj mladih odbornika dolazi iz SNS - njih 72 (52,2% od ukupnog broja od 138 mladih odbornika), a slede SPS sa 18 mladih odbornika (13%), pa SDP sa četiri mlada odbornika i Zavetnici i SPP sa po troje mladih odbornika. Važno je istaći i da je 13 mladih odbornika izabrano sa izbornih lista različitih grupa građana, kao i da za četiri mlada odbornika na osnovu dostupnih informacija na sajtu JLS i Republičke izborne komisije nije bilo moguće utvrditi partijsku pripadnost.

5.2 Mladi u izbornoj kampanji 2023. godine

Ovde predstavljamo ključne nalaze KOMS monitoringa izbora 2023. godine o obraćanju izbornih listi ka mladima, kao i o sponzorisanju političkog sadržaja ka mladima na društvenim mrežama.

Predstavnici političkih subjekata koji su učestvovali na parlamentarnim izborima 2023. godine obratili su se mladima i govorili o temama koje se odnose na mlade ukupno 115 puta. Najviše su komunicirale koalicija SNS - 45 puta, koalicija „Srbija protiv nasilja” - 30 puta i koalicija „Nacionalno okupljanje - Dveri i Zavetnici” sa 11 obraćanja.

Komunikaciju ka mladima i o mladima ispred izborne liste **Aleksandar Vučić - Srbija ne sme da stane** obeležilo je otvaranje Tiktok naloga predsednika Republike Aleksandra Vučića i ministra finansija Siniše Malog (posebno se ministar finansija putem ove platforme često obraćao mladima). Ukupno se ova izborna lista obratila **45** puta mladima i o mladima. Najviše su komunicirali u vezi sa studentskim karticama, novčanim davanjima srednjoškolcima i studentima i drugim vrstama novčanih davanja (npr. vaučeri i udžbenici u gradu Beogradu). Jedna od najčešćih tema jeste bila i zapošljavanje mladih i programi „Moja prva plata” i „Garancija za mlade”. Osim ovih tema - ukazivali su na probleme odlaska mladih lekara iz Srbije, finansiranja sporta i uslova za trening mladih, razvoja IT sektora i mentalnog zdravlja mladih. Ova izborna lista obećala je da će srednjoškolcima biti isplaćeno 10.000 dinara jednokratne pomoći, a studentima po 1.000 dinara na nove studentske kartice. Osim toga, mladima je obećano više pogodnosti sa studentskim karticama, kao i veća ulaganja u sport i nastavak (novi ciklus) programa „Moja prva plata” i zapošljavanje 20.000 mladih. Ova izborna lista je imala sponzorisanu objavu sa stranica Aleksandar Vučić i Srpska napredna stranka. Sa stranice Aleksandar Vučić 22% sponzorisanih objava bilo je usmereno na mlade, a sa stranice Srpska napredna stranka 21,5%.

Izborna lista **Ivica Dačić - premijer Srbije** komunicirala je o mladima ukupno **9** puta. Glavne poruke ove koalicije u vezi sa mladima ticale su se studentskog standarda (studentskih kartica) i ulaganja u

obrazovanje, kao i motivacije mladih za izlazak na izbore. Ka mladima su komunicirali lideri koalicije, ali i nekadašnji predsednik omladine stranke. Ova lista nije imala sponzorisane objave (makar ne preko glavne stranice partije ili lidera na društvenim mrežama).

Koalicija **Nacionalno okupljanje - Dveri i Zavetnici** komunicirala je **11** puta ka mladima tokom kampanje. Predstavnici ove liste govorili su o različitim problemima svakodnevnog života mladih – o njihovom ekonomskom položaju, zapošljivosti, stambenom osamostaljivanju i populacionoj politici. Ka mladima su komunicirali lideri partija, ali i članovi omladina partija. Ova izborna lista iznela je i nekoliko predloga za unapređenje položaja mladih, poput obaveznih plaćenih praksi za mlade, uvođenja podsticajnih mera za zapošljavanje i pokretanje sopstvenog biznisa, povećanja kapaciteta u studentskim domovima i povećanja stipendija za đake i studente. Ova izborna lista imala je sponzorisane objave putem stranica Dveri i Srpska stranka Zavetnici. Stranica Dveri je 16,6% svojih sponzorisanih objava usmerila na mlade, a stranica Zavetnici 22,7%.

Izborna lista **Nada za Srbiju Novi DSS i POKS** mladima se obratila **3** puta u toku kampanje. Predstavnici liste govorili su o emigraciji mladih iz Srbije, populacionoj politici, a jednu od mera koju su predložili jeste veće izdvajanje za omladinu i sport u okviru kampanje za beogradske izbore. Ka mladima su komunicirali lider Novog DSS-a i bivši košarkaš Vladimir Štimac (kandidat za gradonačelnika). Ova koalicija je preko tri stranice sponzorisala objave na društvenim mrežama. Sa stranice NADA 17,6% sponzorisanih objava bilo je usmereno ka mladima, sa stranice POKS bilo je 15,3% usmereno ka mladima, a sa stranice Miloš Jovanović 11,6%.

Izborna lista **Srbija protiv nasilja** je **30** puta komunicirala u vezi sa pitanjima mladih. Fokusirali su se na motivisanje mladih da izađu na izbore, dok su isticali i probleme stambenog osamostaljivanja mladih, nedostatka smeštajnih kapaciteta u studentskim domovima, a govorili su i o sistemu vrednosti mladih. Veliki broj aktera u okviru ove koalicije komunicirao je ka mladima, od lidera koalicije do članova omladina političkih partija koje čine ovu koaliciju. Kao konkretne mere za unapređenje položaja mladih, ova koalicija je predložila

povlašćene rente za stanove za mlade, kao i preuzimanje hiljadu stanova od kompleksa „Beograd na vodi” usled dugovanja prema Gradu Beogradu, a koji bi bili ustupljeni mladima; izgradnju novog studentskog grada u Beogradu i drugim univerzitetskim centrima i finansijske olakšice za kupovinu prve nekretnine i zapošljavanje. Sponzorisane objave iz ove koalicije imali su predstavnici Zelenolevog fronta (18,8% sponzorisanih objava usmereno ka mladima), Stranke slobode i pravde (7,7% sponzorisanih objava usmereno ka mladima) i neformalnog dela koalicije Pokret slobodnih građana (sa 30,4% sponzorisanih objava ka mladima, ali na tek ukupno 800 evra potrošenog novca).

Izborna lista **Narodna stranka – Siguran izbor – Ozbiljni ljudi** obratila se mladima ukupno **7** puta, pozivajući ih da glasaju na izborima i ističući važnost političke participacije mladih i vraćanja odgovornosti u politiku. Većinu poruka ka mladima komunicirao je predsednik omladine Narodne stranke. Ova stranka je skoro 1/3 (31,28%) plaćene promocije na društvenim mrežama usmerila ka mladima.

Izborna lista **Dobro jutro, Srbijo DJB – SDS – Otete bebe** komunicirala je ka mladima **5** puta, govoreći o važnosti razumevanja i uključivanja mladih u politiku, kao i o važnosti ostanka mladih u zemlji. Lider SDS-a Boris Tadić je u ovom periodu otvorio Tiktok nalog. DJB je 11,12% potrošenih sredstava na plaćenu promociju usmerio ka mladima, a SDS 12,82%.

Izborna lista **Srbija na Zapadu – Da se struka pita** obratila se mladima **4** puta tokom izborne kampanje. Istakli su važnost ostanka mladih u zemlji, govorili su o pomirenju u regionu, obrazovanju i merama u poljoprivredi. Ova izborna lista je 21,5% plaćenih reklama usmerila na mlade (ali uz ukupnu potrošnju od samo 600 evra).

Izborna lista **Čedomir Jovanović – Mora drugačije** obratila se mladima **jednom** prilikom, gde je nosilac liste Čedomir Jovanović istakao da se zbog mladih vratio u politiku kako bi rešio zaostale probleme svoje generacije.

Ostale izborne liste nisu komunicirale ka mladima.⁹⁰

5.3 Mladi u političkim partijama i programi za mlade u političkim partijama

U prvom Alternativnom izveštaju o položaju i potrebama mladih iz 2017. godine, detaljno su predstavljene organizacije mladih i programi za mlade kod političkih partija u Republici Srbiji. S obzirom na promene unutar partijskog sistema Srbije i velikog broja novih relevantnih političkih subjekata, u ovom izveštaju prikazujemo delove istraživanja koje je KOMS sproveo 2023. godine o mladima u partijama, njihovim organizacijama mladih i programima za mlade.⁹¹

U okviru ovog istraživanja, analizirani su statuti i programi relevantnih učesnika na parlamentarnim izborima u decembru 2023. U analizu, zbog svojih specifičnosti, nisu bile uključene partije nacionalnih manjina.

Tabela 15. Organizacije mladih u strankama

Program direktno uključuje omladinsku politiku	Dveri, Novi DSS, NPS, SNS, Zajedno, ZLF (6)
Program ne uključuje direktno omladinsku politiku	DJB, DS, JS, SDPS, SDS, SPS, SRCE, SSP, NS, POKS, PSG, Zavetnici (12)

Tabela 16. Uključenost mladih u programe stranaka

Partija ima organizovanu omladinu	DS, Dveri, JS, Novi DSS, NS, NPS, PSG, SDPS, SNS, SPS, SSP, Zajedno, Zavetnici, ZLF (14)
Partija (trenutno) nema organizovanu omladinu	DJB (neaktivna), POKS (neaktivna), SDS, SRCE (4)

⁹⁰ KOMS. „Mladi u kampanji 2023. Finalni monitoring izveštaj – Ko se i koliko obraćao mladima“. Beograd, 2024. <https://koms.rs/wp-content/uploads/2024/02/Monitoring-izborne-kampanje-2023.-finaln.pdf>

⁹¹ Boban Stojanović, Aleksandar Ivković, Boris Kaličanin. „Političke partije i mladi“. KOMS, Beograd, 2023.

Većina stranaka uključena u analizu ima organizovanu omladinu u okviru stranačke organizacije, ali samo trećina njih uključuje omladinsku politiku kao poseban deo svog programa.

Kada je reč o omladini političkih partija, 14 partija ima formiranu omladinu kao organizacionu jedinicu, dok ih SDS i SRCE nemaju, a sajтови i društvene mreže partija DJB i POKS pokazuju da je omladina bila aktivna pre nekoliko godina, ali više nije. Stranka Srbija Centar predviđa Forum mladih svojim statutom, ali on još nije osnovan.

ZLF, SPS, NS, NPS, Novi DSS, DS, POKS, PSG i Dveri imaju statutarne odredbe koje garantuju položaj i učešće omladine u radu stranke i njenih organa. Prema Statutu SPS, predsednici omladine su članovi izvršnih odbora odgovarajućih odbora partije (ovde se misli na različite teritorijalne nivoe), dok kod ZLF omladina predstavlja autonomnu organizaciju u okviru stranke koja delegira svoja dva predstavnika u Veliko veće ZLF (Glavni odbor stranke). Zanimljivo je da članovi Zelene omladine Srbije (podmlatka ZLF), ne moraju nužno biti članovi ZLF. I u Dverima je slučaj da omladina delegira svoje predstavnike na Sabor (skupštinu) stranke.

U drugim strankama, omladini je zagarantovano učešće u izvršnim organima stranke. Novi DSS garantuje učešće predstavnika omladine u Glavnom odboru stranke. U PSG predsednik omladine je deo Predsedništva stranke. U Narodnoj stranci, Narodnom pokretu Srbije i Demokratskoj stranci, garantovano je učešće predstavnika omladine u radu Glavnog odbora i Predsedništva, dok je u Pokretu obnove Kraljevine Srbije predsednik Srpske kraljevske omladine član Skupštine, Glavnog odbora i Predsedništva stranke.

Programi političkih partija

Analizirajući Programe političkih partija, uvideli smo da SPS (iako ima poglavlje „Omladina” u svom programu), PSG, Zavetnici, DS, SDPS, NS i SSP, pored opštih programskih mesta gde se posredno dotiču mladih (u oblasti obrazovanja, zapošljavanja i slično), nemaju konkretne/specifične programske mere za unapređenje omladinske politike i položaja mladih.

Srpska napredan stranka u okviru poglavlja „Strategija za mlade – Strategija za budućnost” predstavlja svoj program za mlade. SNS vidi političku participaciju mladih i osamostaljivanje kroz zapošljavanje kao glavne prioritete delovanja. U svom programu koji je donet 2011. godine, SNS se zalaže za izmenu Zakona o mladima, smatrajući da ima brojne nedostatke, i da bi ovaj zakon trebalo da sveobuhvatno reguliše položaj mladih u svim životnim oblastima. Još neke od mera za unapređenje položaja mladih koje ova partija predlaže su: uspostavljanje prostora za mlade, unapređivanje rada učeničkih i studentskih parlamenata, podsticanje aktivizma kod mladih, bolja informisanost i ostale mere.

Stranka Zajedno u poglavlju 10 svog programa, koji nosi naziv Država za mlade i budućnost, ističe tri stuba svog programa za mlade: 1) Politička inkluzija, 2) Stipendije i 3) Sistem socijalne zaštite mladih. Neke od mera političke inkluzije koju stranka Zajedno ističe jesu uvođenje kvota za mlade poslanike/ce i odbornike/ce, osnivanje skupštinskog odbora za omladinu i razvoj građanskog obrazovanja u školskom sistemu kroz uvođenje novih predmeta o demokratiji i ljudskim pravima. Zajedno se zalaže za povećanje broja i iznosa stipendija, kao i ukidanje diskriminatornih odredaba po kojima zaposleni studenti ne mogu „biti na budžetu” (ne mogu finansirati studije iz budžeta republike). Na kraju, kada je reč o socijalnog sigurnosti mladih, država mora rešiti tri ključna problema: osamostaljivanje, nezaposlenost i težak ekonomski život. Garantovanje plaćenih praksi, subvencionisanje prvog zapošljavanja mladih, briga o mladima sa invaliditetom i smetnjama u razvoju, kao i povlašćene cene gradskog prevoza, menze, kulturnih i drugih događaja, neke su od mera koje predlaže stranka Zajedno.

Zeleno-levi front takođe ima program za mlade. Kao prvu politiku za mlade istakli su priuštivo stanovanje koje bi se garantovalo kroz povoljne kredite i uspostavljanje javnog stambenog fonda. Kada je reč o prostorima za mlade, ZLF se zalaže za adaptaciju postojećih zapuštenih i neiskorišćenih prostora u javnoj svojini, koji bi se transformisali u prostore u kome bi mladi mogli da se okupljaju i razvijaju svoje veštine. Širenje kapaciteta učeničkih i studentskih domova, kao i dostupnost sportskih aktivnosti za mlade, još su neke mere ZLF-a.

Na kraju, ZLF se zalaže za aktivno učešće mladih u donošenju odluka, volontiranje u korist zajednice i mere za sprečavanje zloupotrebe volontiranja u profitnim delatnostima.

U delu svog programa posvećenog podršci društvenim grupama, Narodni pokret Srbije ima odeljak posvećen mladima, pod nazivom „Mladi kao pokretačka snaga Srbije”. U njemu se kao problemi mladih navode nezaposlenost, emigracija, nedovoljna briga o talentima, regionalne razlike i isključenost iz donošenja odluka. Ova partija predlaže devet mera za unapređenje položaja mladih, na tragu standarda EU i Evropske strategije za mlade 2019-2027. Mere koje NPS predlaže su 1) povezivanje vlasti, obrazovnih institucija, biznisa i civilnog društva; 2) redefinisane uloge Nacionalne službe za zapošljavanje u skladu sa potrebama mladih; 3) kreiranje programa stručnih praksi; 4) pružanje podrške mladima na selu; 5) stimulisanje zapošljavanja mladih žena na selu; 6) program podrške za žene u biznisu; 7) veći iznosi mladima za započinjanje biznisa; 8) stimulisanje mladih u ruralnim sredinama da rade u održivim sektorima (na primer, proizvodnja hrane i turizam); 9) povećavanje mobilnosti mladih.

Novi DSS u okviru svog programa ima poseban odeljak namenjen omladinskoj politici. U samom programu, pored opšteg cilja podsticanja političke participacije među mladima, u opštim crtama se ističe zalaganje partije za unapređenje položaja mladih u oblasti zapošljavanja, obrazovanja, zdravstvene zaštite i drugim oblastima. Jedina konkretna mera u programu koja se spominje jeste osnivanje agencije za darovite mlade ljude.

Srpski pokret Dveri u okviru svog programa ima detaljan niz mera za unapređenje omladinske politike, poput podsticanja volonterizma, subvencija za samozapošljavanje, unapređenja informisanosti mladih, garantovanja zaposlenja za najbolje studente. Povoljni stambeni krediti za mlade, promocija uspešnih mladih u različitim oblastima, izdvajanje većih sredstava u oblasti kulture i sporta za mlade još neke su od mera koje Dveri predlažu kako bi se unapredio položaj mladih u Srbiji.

5.4 Mladi i društvene i političke aktivnosti

Pitali smo mlade šta su najveći problemi društva u kome žive. Nezaposlenost je i ranijih godina bila najveći problem, dok je ove godine obrazovni sistem izglasan kao veći problem od postojećeg sistema vrednosti.

- Obrazovni sistem;
- Sistem vrednosti;
- Nedostatak demokratije i pravde.

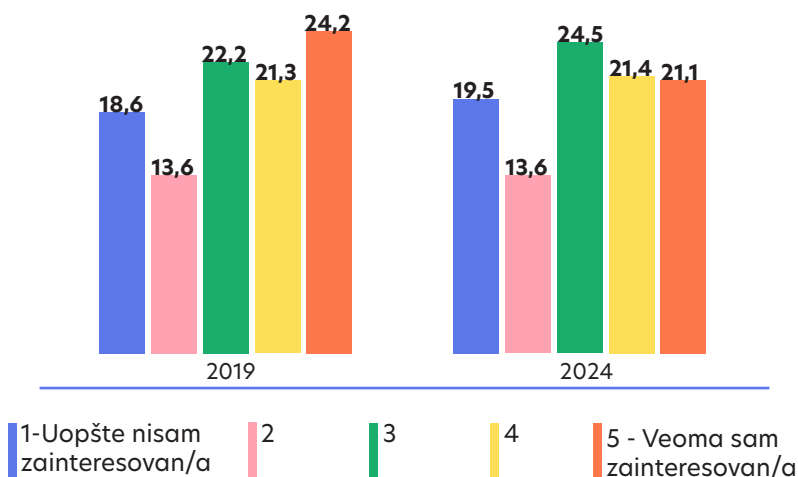
Tabela 17. Najveći problemi mladih (u %)

Problem	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Nezaposlenost	80,3	74	73,8	43,4	42,4
Obrazovni sistem	69,1	71,6	72,6	64,1	67,6
Sistem vrednosti	75,5	73,9	70	57,9	62
Korupcija	51,7	51,8	50,9	40,8	51,2
Mali uticaj na donošenje odluka	55,1	56,7	57,4	44,6	40,9
Stanje životne sredine	*	*	51,8	52,6	49
Nedostatak kulturnih događaja	43,8	43,4	41,3	29	30,3
Bezbednost	26,8	31,8	37,4	29,9	29,1
Nedostatak tolerancije u društvu	56,2	60,2	59,8	48,2	50,7
Nedovoljne slobode izražavanja u društvu	48,7	53,2	52,5	40,7	37,8
Zdravstveni sistem	*	*	39,4	34,9	37,8
Nedostatak demokratije i pravde	*	*	*	51,6	56,2

Kao što možemo videti, značajno je opala nezaposlenost kao problem kod mladih. Od 80,3% u 2020. godini i 73,8% 2022. godine na 42,4% ove godine. Sa 67,6% mladi vide obrazovanje kao najveći problem u društvu, a slede sistem vrednosti sa 62% mladih koji vide baš to kao problem u društvu i nedostatak demokratije i pravde sa 56,2% odgovora mladih.

Naše istraživanje je pokazalo da su mladi više zainteresovani za politiku i politička dešavanja nego prethodne godine (2,92). Na pitanje „Koliko ste zainteresovani za politička dešavanja?“, na skali od 1 do 5 (1 - uopšte nisam zainteresovan/a, 5 - veoma sam zainteresovan/a), prosečan odgovor mladih koji su učestvovali u istraživanju je 3,11. Odgovore 4 i 5 dalo je kombinovano 42,5% ispitanika, dok je odgovor da uopšte nije zainteresovano za politiku (ocena 1) dalo 19,5% ispitanika. Treba napomenuti da je prethodne godine upitnik popunjavan u periodu pre masovnih protesta protiv nasilja u Beogradu, dok je ove godine upitnik popunjavan tokom aprila, kada su raspisani lokalni izbori u većini opština i gradova u Srbiji.

Grafikon 13. Zainteresovanost mladih za politička dešavanja (u %)

U odnosu na godine*** ispitanika postoji statistički značajna razlika i zainteresovanost za politička dešavanja raste sa rastom godina ispitanika (15-19 godina = 2,75; 20-24 godine = 3,25; 25-30 godina = 3,30).

Takođe, postoje statistički značajne razlike po pogledu pola* i regiona** iz kog dolaze ispitanici. Naime, mladi muškarci su zainteresovaniji za politička dešavanja u odnosu na mlade žene (prosečna ocena 3,2 naspram 3,01). U pogledu regiona, mladi iz regiona Beograda (3,30) zainteresovaniji su od mladih iz ostalih regiona (Vojvodina = 3,10; Istočna i Južna Srbija = 2,94; Centralna i Zapadna Srbija = 3,03).

Pored toga, postoji statistički značajna razlika u pogledu stečenog obrazovanja***. Sa porastom nivoa stečenog obrazovanja raste zainteresovanost za politička dešavanja (mladi sa osnovnim obrazovanjem ili bez = 2,81; mladi sa srednjim obrazovanjem = 3,02; mladi sa visokim obrazovanjem = 3,54).

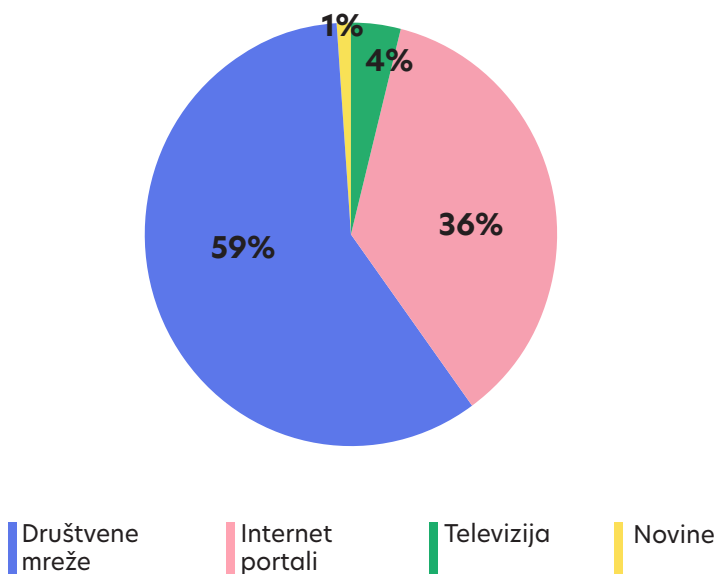
Tabela 18. Zainteresovanost mladih za politiku prema grupama

Grupe	Prosečna ocena.
Ukupno:	3,11
15-19	2,75
20-24	3,25
25-30	3,30
Muškarci	3,20
Žene	3,01
Beogradski region	3,30
Region Vojvodine	3,10

Region Istočne i Južne Srbije	2,94
Region Centralne i Zapadne Srbije	3,03
Osnovno ili bez obrazovanja	2,81
Srednje obrazovanje	3,02
Visoko obrazovanje	3,54

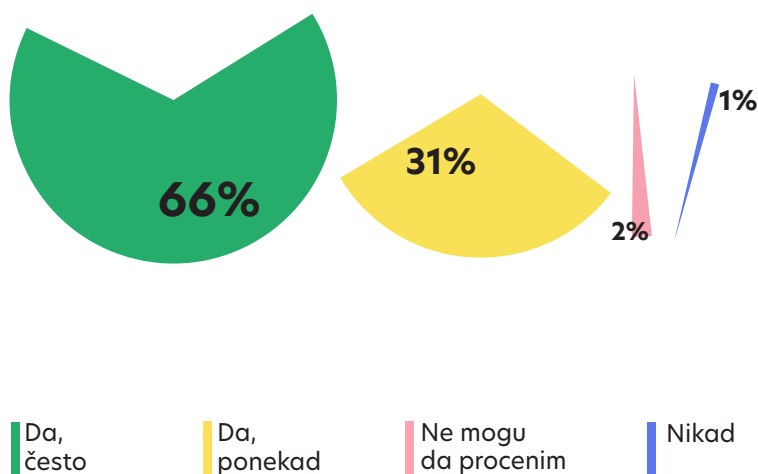
Pitali smo mlade koji im je glavni izvor informisanja. Mladi se dominantno informišu putem društvenih mreža (63,6%), dok gotovo i ne koriste novine i televiziju za informisanje.

Grafikon 14. Izvori informisanja mladih

Na pitanje koliko se često susreću sa lažnim vestima, blizu dve trećine mladih se sa njima susreće često, a oko 30% ponekad.

Grafikon 15. Susretanje sa lažnim vestima

Ove godine smo pitali ispitanike, ukoliko prate politička dešavanja, koje teme ih najviše zanimaju, a odgovori pokazuju da mlade najviše interesuju tema (ne)funkcionisanja demokratije u Srbiji (47,6%), zatim teme korupcije i kriminala (46,9%), zatim nacionalne teme - Kosovo, situacija u regionu, spoljna politika Srbije (41,4%), pa ekonomske teme - zapošljavanje, investicije i sl. (38,7%), kao i životna sredina sa 35,1 (uz ozbiljan pad sa 53,4% u odnosu na prethodnu godinu).

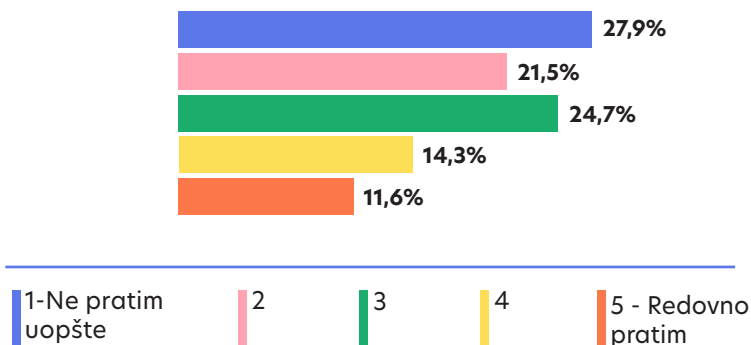
Tabela 19. Najveći problemi mladih (u %)

Teme	2021.	2022.	2023.	2024.
Nacionalne teme (Kosovo, situacija u regionu, spoljna politika Srbije)	45,6	45,9	41,7	41,4
Ekonomske teme (zapošljavanje, ekonomska politika Vlade, investicije)	48,6	46,7	36,3	38,7
Korupcija i kriminal	51	43,6	43,7	46,9
Funkcionisanje/ nefunkcionisanje demokratije u Srbiji	47,3	41	36,1	47,6
Bezbednost	33	32,1	21,4	25,5
Evropske integracije	21,8	22,4	16,4	19,6
Omladinska politika	41,4	39,9	24,2	23,6
Životna sredina	50,6	53,4	35,3	35,1
Suočavanje sa prošlošću (ratni zločini, pomirenje)	22,7	22,7	19,5	20,5
Ne pratim politiku	*	15,6	24,1	19,8

Tema funkcionisanja demokratije u Srbiji tema je koja je ostvarila najveći skok vrednosti u odnosu na prethodnu godinu (za više od 10%). Kod svih ostalih odgovora nema prevelikih razlika, osim što nas može radovati da je za skoro 5% opao odgovor „ne pratim politiku”.

Na pitanje da li prate politiku na lokalnom (opštinskom/gradskom) nivou, skoro polovina mladih ne prati lokalnu politiku (ocene 1 i 2), dok je svega 11,6% njih odgovorilo da redovno prati (ocena 5).

Grafikon 16. Da li pratite politiku na lokalnom nivou?

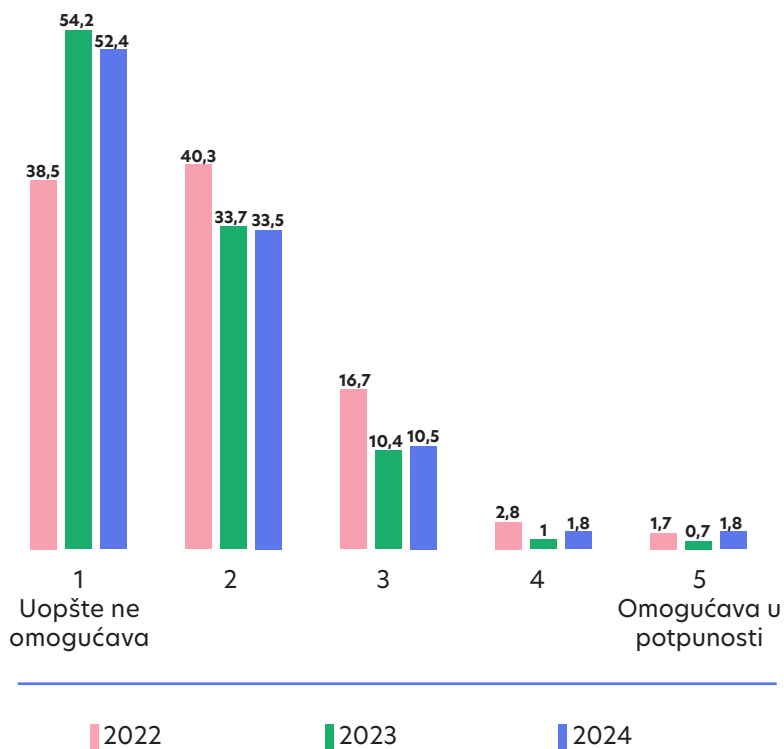

Postoji statistički značajna razlika u odnosu na starost** ispitanika i praćenje lokalne politike. Sa rastom godina ispitanika, raste i redovno praćenje lokalne politike (15-19 godina = 2,46; 20-24 godine = 2,64; 25-30 godina = 2,72).

U pogledu obrazovanja***, visokoobrazovani u značajnoj meri više prate politička dešavanja na lokalnom nivou (osnovno ili bez obrazovanja = 2,45; srednje obrazovanje = 2,48; visoko obrazovanje = 2,98).

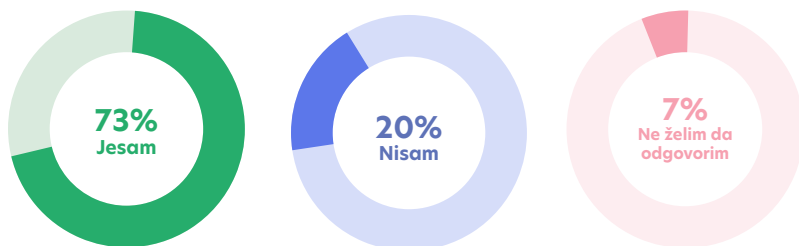
U pogledu regiona*** iz koga učesnici dolaze, mladi iz Beograda (2,86) prate lokalnu politiku više u odnosu na mlade iz drugih regiona (Vojvodina = 2,48; Istočna i Južna Srbija = 2,52; Centralna i Zapadna Srbija = 2,48). Novi (ponovljeni) izborni ciklus za odbornike Skupštine grada Beograda može potencijalno objasniti ovo odstupanje.

Na pitanje „Koliko politički sistem u Srbiji omogućava mladima da utiču na političke procese i odluke?“, **na skali od 1 do 5** (1 - Uopšte ne omogućava; 5 - Omogućava u potpunosti), **prosečan odgovor ispitanika je 1,67, što je nešto viša prosečna ocena u odnosu na 2023. godinu (1,6)**. Da politički sistem u potpunosti omogućava uticaj mladih na političke procese i odluke, smatra tek 1,8% mladih ispitanika. Procenat odgovora 1 - da uopšte ne omogućava, u odnosu na prethodnu godinu smanjio se sa 54,2% na 52,4%.

Grafikon 17. Uticaj mladih na političke procese i odluke (%)

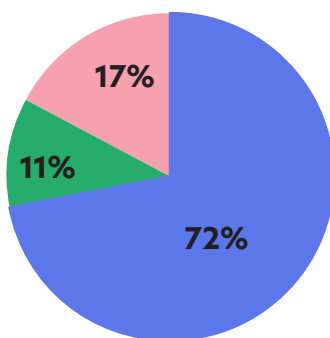
Na pitanje da li su glasali na decembarskim izborima 2023. godine, 17,3% ispitanika odgovorilo je da nema biračko pravo, te ponderisani procenti odgovora na ovo pitanje izgledaju ovako:

Grafikon 18. Mladi i glasanje na izborima 2023. godine

Mlade (koji imaju pravo glasa) potom smo pitali da li bi izašli na parlamentarne izbore ako bi se oni održali naredne nedelje. Blizu tri četvrtine mladih odgovorilo je potvrdno.:

Grafikon 19. Mladi i izlazak na izbore

Izašao bih

Ne bih
izašao

Nisam siguran
da li bih izašao ili ne

U KOMS istraživanju iz 2023. godine, pitali smo mlade kada se odlučuju da li će i za koga glasati na izborima. Najveći broj ispitanika je tada odgovorio da uvek zna za koga će da glasa (27,3%), a da zavisi od okolnosti i od izbora do izbora (20,7%). Da razmišljaju do izbornog dana odgovorilo je tek 4,5% mladih, a da se odlučuju tokom izborne kampanje njih 8,5%.

Grafikon 20. Vreme donošenja biračke odluke
(Stojanović, Ivković, Kaličanin, 2023)⁹²

Kada se odlučujete da li ćete i za koga glasati na izborima?

Uvek znam za koga ću glasati

Tokom izborne kampanje

Razmišljam se do izbornog dana ili tokom samog izbornog dana

Zavisi od okolnosti i od izbora do izbora

Ne glasam

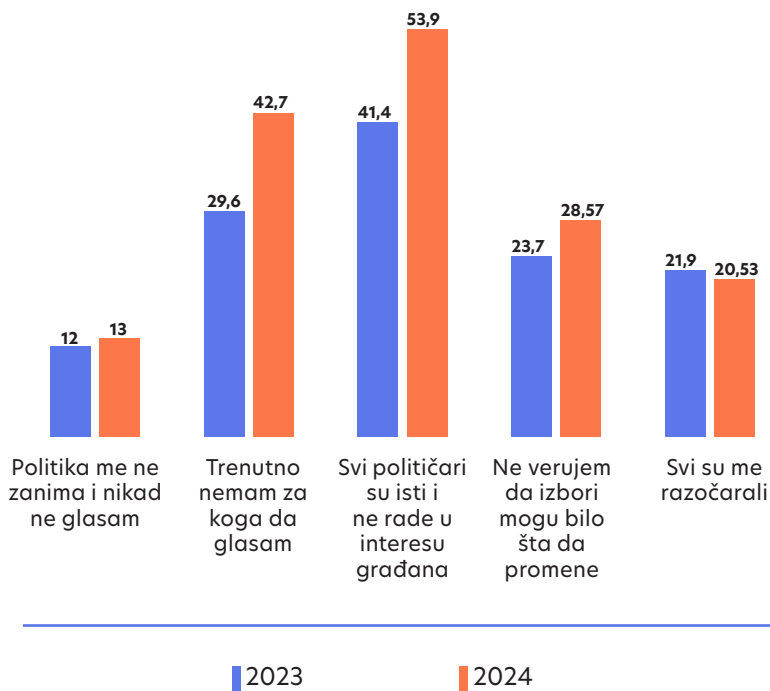
Nemam još uvek biračko pravo

⁹² Preuzeto iz: Boban Stojanović, Aleksandar Ivković, Boris Kaličanin. „Političke partije i mladi“. KOMS, Beograd, 2023.

Pitali smo mlade i šta su razlozi zbog kojih nisu glasali (one koje nisu glasali), a najčešći razlog je da su svi političari isti i da ne rade u interesu građana (53,9%) i da trenutno nemaju za koga da glasaju (42,7%). Vrednosti za ova dva odgovora su i značajno skočile u odnosu na prethodnu godinu.

Grafikon 21. Razlozi zbog kojih mladi ne bi glasali na izborima

U istraživanju s kraja 2023. godine pitali smo mlade i šta im je važno od karakteristika kada se odlučuju da glasaju, odnosno šta im je važno pri odabiru partije i/ili kandidata. Najveću prosečnu ocenu na ovo pitanje (skala od 1 – Uopšte mi nije važno; 5 – Veoma mi je važno)

dobile su Teme koje partija najčešće adresira – 4,2; a slede Ideologija partije – 4,19; Program partije – 4,05; Generalno ljudi u partiji – 3,9; Da su principijelni i ne menjaju politiku – 3,95; Lider partije – 3,79; Da se obraćaju mladima – 3,7; Da partija ima puno mladih ljudi – 3,22; Da su novi u politici – 2,73; Glasaju uvek za opoziciju – 2,65; Porodično glasaju – 1,96 i Glasaju uvek za vlast – 1,32.

Tabela 20. Važnost karakteristika pri donošenju biračke odluke (Stojanović, Ivković, Kaličanin, 2023)⁹³

Važnost karakteristika pri odabiru partije	Prosečna ocena (1-5)
Ideologija partije	4,19
Program partije	4,05
Teme koje partija najčešće adresira	4,2
Lider partije	3,79
Generalno ljudi u partiji	3,91
Da partija ima puno mladih ljudi	3,22
Porodična tradicija (porodično glasamo)	1,96
Da li se obraćaju mladima	3,7
Principijelni su i ne menjaju politiku	3,85
Novi su u politici	2,73
Glasam uvek za partije na vlasti	1,32
Glasam uvek za partiju u opoziciji	2,65

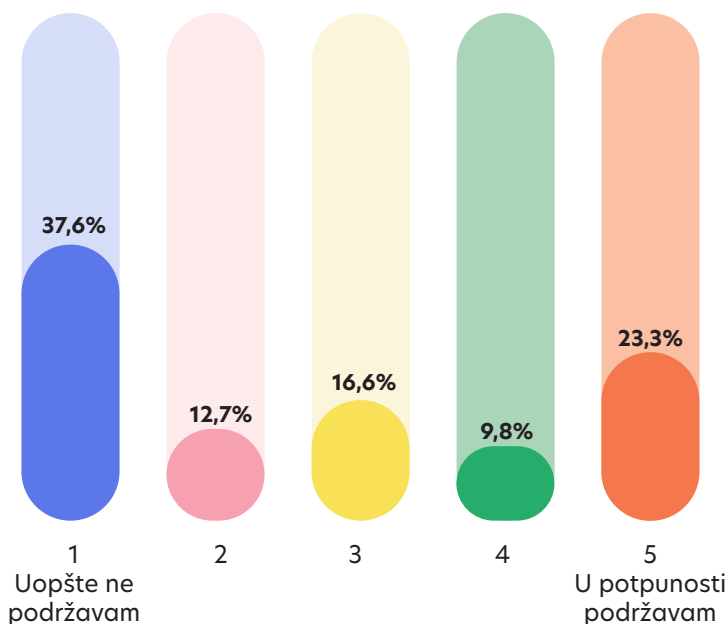
Ove godine smo mlade pitali da li podržavaju spuštanje starosne granice za sticanje izbornog prava na 16 godina. Izrazili su skeptičan stav prema ovoj meri, sa prosečnom ocenom 2,69. Čak polovina

⁹³ Preuzeto iz: Boban Stojanović, Aleksandar Ivković, Boris Kaličanin. „Političke partije i mladi“. KOMS, Beograd, 2023.

mladih se protivi ovom predlogu (ocene 1 i 2). Isto pitanje smo postavili mladima 2019. godine (sa ponuđenim odgovorima „da”, „ne” i „ne znam”). Procenat mladih koji je podržavao ovu odluku iznosio je 31,5%, što je nešto manje nego ove godine, kada trećina mladih podržava ovu meru (ocene 4 i 5).

Grafikon 22. Stavovi mladih prema spuštanju starosne granice za glasanje

Glasanje sa 16 godina

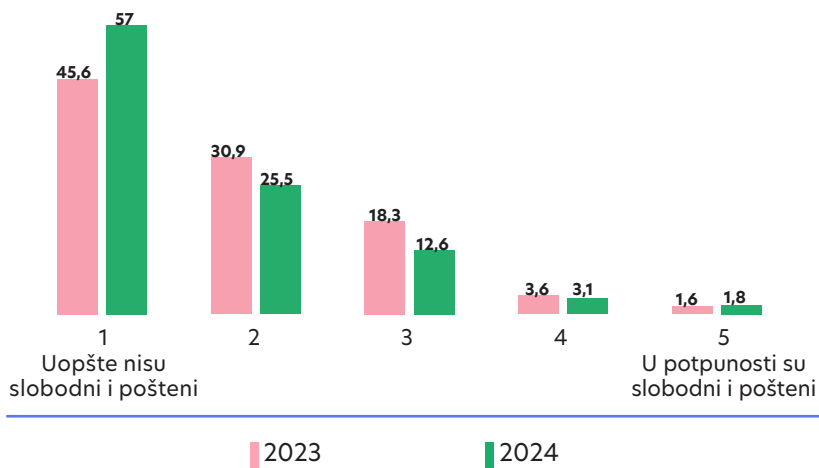
Postoje statistički značajne razlike*** kada je reč o polu, obrazovanju i starosti ispitanika. Visokoobrazovani i stariji mladi izražavaju negativniji stav prema ovoj meri, kao i muški ispitanici u odnosu na ženske. Ako uporedimo rezultate sa 2018. godinom, može se reći da se situacija nije značajnije promenila – tada je 33% mladih navelo da podržava inicijativu da se u Srbiji uvede glasanje od 16. godine, 51% njih to nije podržalo, a 16% je reklo da ne zna.

Tabela 21. Odgovori razvrstani prema uzrastu ispitanika

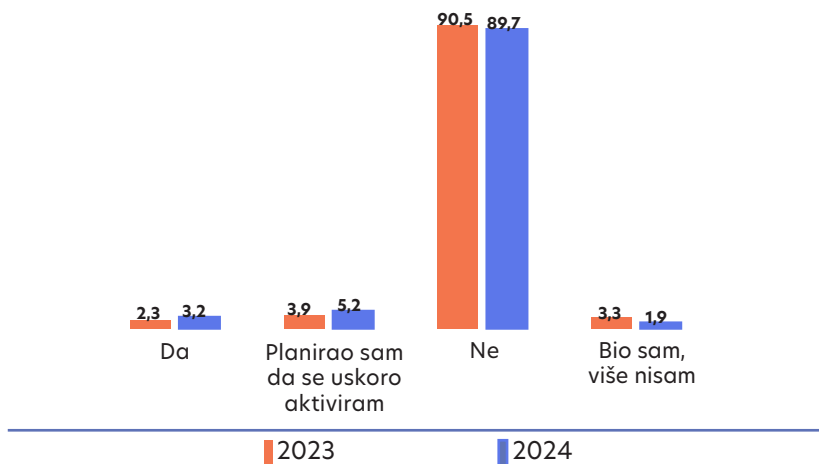
	1 - Ne podržavam uopšte	2	3	4	5 - Podržavam u potpunosti
15-19	25,80%	14,00%	17,30%	11,50%	31,50%
20-24	37,70%	14,10%	17,40%	11,20%	19,60%
25-30	49,20%	10,10%	15,10%	6,80%	18,80%
Total	37,60%	12,70%	16,60%	9,80%	23,30%

Pitali smo mlade da ocene u kojoj meri su izbori u Srbiji slobodni i poštteni. Dali su prosečnu ocenu 1,67, što je niža ocena od prethodne godine (1,85).

Svega 1,8% mladih dalo je najvišu ocenu (5), dok više od četiri petine mladih smatra da izbori u Srbiji nisu fer i poštteni (ocene 1 i 2).

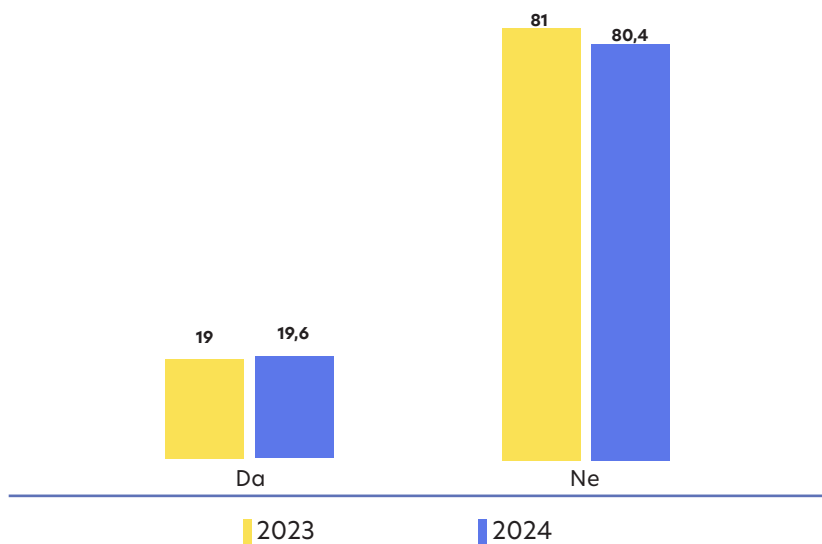
Grafikon 23. Da li su izbori u Srbiji slobodni i poštteni?

Velika većina ispitanika koji su učestvovali u istraživanju – nisu aktivisti političkih partija.

Grafikon 24. Da li ste aktivista neke političke partije?

Mladi u Srbiji izrazito, većinski (skoro 4/5), ne veruju nijednom političaru. Na pitanje da li postoji političar kome veruju, odgovori su sledeći:

Grafikon 25. Da li postoji političar kome verujete?

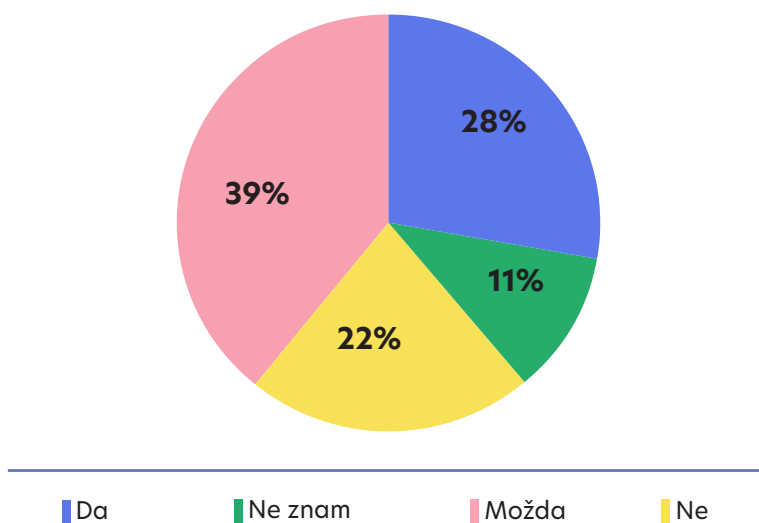

Postoji statistički značajna razlika u odgovorima u odnosu na pol*** ispitanika. Mladi muškarci (23,9%) u većem procentu imaju političara kome veruju u odnosu na mlade žene (14,8%). Kada je reč o obrazovanju ispitanika**, oni sa srednjom školom u manjem procentu iskazuju poverenje političarima u odnosu na ostale kategorije.

Mlade smo ove godine pitali da li bi ih motivisalo da se politički angažuju više ako bi se pojavio neko novi kome bi verovali. Dobili smo sledeće odgovore:

Grafikon 26. Političko angažovanje

Da li bi vas motivisalo da se politički angažujete ukoliko bi se pojavio neko novi kome biste verovali?

U istraživanju iz 2023. godine pitali smo mlade šta im je kod političkih kandidata važno i koje karakteristike kandidata bi ih povukle da daju poverenje političarima.

Mladima je kada glasaju najvažnije da je kandidat sposoban da upravlja državom - 4,64 prosečna ocena na skali od 1 - Uopšte mi nije važno, do 5 - Veoma mi je važno). Zatim slede - da ima kvalitetan program - 4,47; da je za promenu sistema i da je pristojan - 4,38; da se beskompromisno bori za svoje stavove - 4,06; da je bez mrlje u karijeri - 3,96; da se obraća mladima - 3,94; da je ostvaren u svojoj profesiji - 3,93; da je patriota - 3,52; da je „čovek iz naroda” - 3,21; da je porodičan čovek - 3,09, i da je nov u politici - 2,58.

Tabela 22. Važnost karakteristika za glasanje (Stojanović, Ivković, Kaličanin, 2023) ⁹⁴

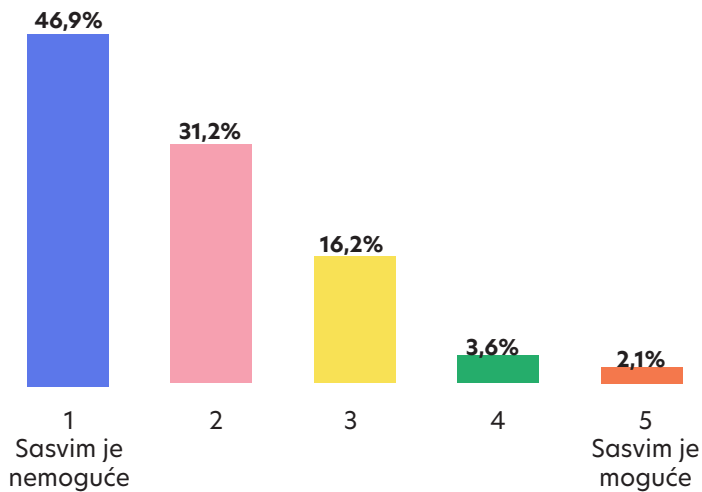
Karakteristika	Prosečna ocena
Da je neko nov u politici	2,58
Da je za promenu sistema	4,38
Da ima kvalitetan program	4,47
Da se obraća mladima	3,94
Da je pristojan	4,38
Da je bez mrlje u karijeri	3,96
Da je ostvaren u svojoj profesiji	3,93
Da je sposoban da upravlja državom	4,64
Da je patriota	3,52
Da je porodičan čovek	3,09
Da je „čovek iz naroda“	3,21
Da se beskompromisno bori za svoje stavove	4,06

Dodatno, ove godine smo mladima postavili sledeće pitanje: „Da li smatrate da je u Srbiji moguće baviti se društvenim ili političkim aktivnostima bez suočavanja sa pritiscima, bez obzira na društveno i političko opredeljenje?“ Prosečan odgovor iznosi 1,83, što govori da mladi smatraju da okruženje nije podsticajno za njihov politički/društveni aktivizam. Blizu četiri petine mladih (ocena 1 i 2) smatra da nije moguće baviti se aktivizmom bez pritiska.

⁹⁴ Preuzeto iz: Boban Stojanović, Aleksandar Ivković, Boris Kaličanin, „Političke partije i mladi“, KOMS, Beograd, 2023.

Grafikon 27. Aktivizam i pritisci

Da li je moguće baviti se aktivizmom bez pritisaka?

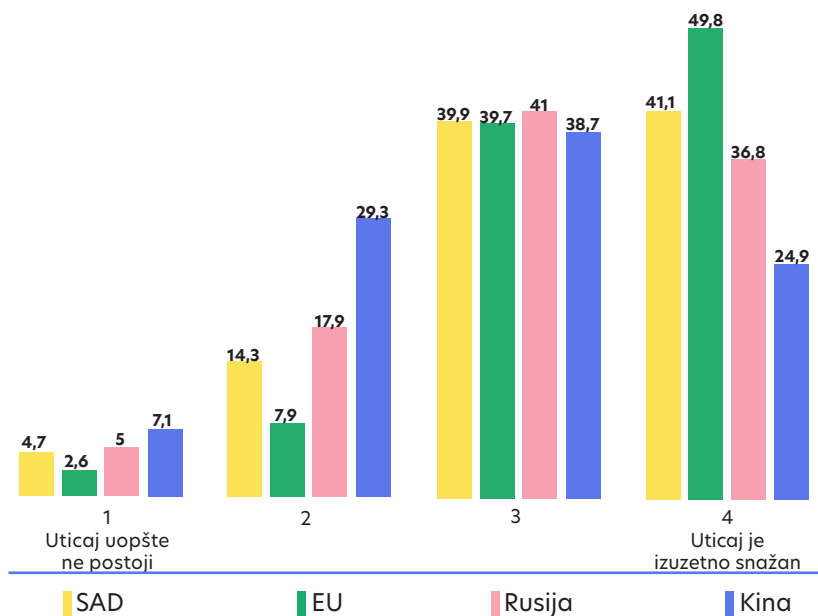
2024

Pitali smo mlade i da li su u poslednje dve godine učestvovali u nekim od političkih ili društvenih aktivnosti.

Tabela 23. Učešće u nekoj od političkih ili društvenih aktivnosti u poslednje dve godine

Aktivnost	% mladih koji su učestvovali - 2023.	2024.
Protest koji je organizovala politička partija	7,4%	16,5%
Protest koji je organizovan od strane nekog udruženja, studenata, neformalne grupe ili građana	42,4%	48,7%
Protest koji je organizovao sindikat	4%	1,9%
Potpisivanje peticije/narodne inicijative	46,1%	47,8%
Učešće na tribinama	19,4%	19,2%
Pružili podršku nekome na izborima (učešće u kampanji, potpis podrške)	12,5%	15%
Učestvovali u nekoj javnoj raspravi/konsultacijama na republičkom ili lokalnom nivou	/	4,6%

Pitali smo mlade koliko je snažan strani uticaj EU i SAD, Rusije i Kine na politiku u Srbiji.

Grafikon 28. Strani uticaj na politiku u Srbiji

U odnosu na prethodnu godinu, kada je istovremeno meren uticaj EU i SAD (iznosio 3,29 od 4), ove godine smo razdvojili ova dva globalna aktera. Izmerili smo da je, prema mladima, najveći uticaj EU (prosečna ocena 3,37), nešto manji je uticaj SAD (3,17), Rusije (3,08), a prema mladima, Kina ima najmanji uticaj u odnosu na ostale globalne sile (2,81).

Postoje statistički značajne razlike kada je reč o starosti ispitanika. Sa rastom starosti ispitanika, povećava se prosečna ocena o uticaju SAD*** i EU***, dok mladi starosti 20–24 u većoj meri ističu jak uticaj Rusije.

Kada je reč o polu ispitanika, mladi muškarci ističu jači uticaj SAD*** i EU***, dok mlade žene iskazuju jači uticaj Rusije**. Na kraju, mladi iz Beograda** ističu uticaj Rusije više u odnosu na mlade iz drugih regiona.

U istraživanju smo ispitivali poverenje mladih u određene institucije. Pitali smo ih koliko je njihovo poverenje u institucije na skali od 1 do 5 (1 - Uopšte nemam poverenje, 5 - Imam veliko poverenje) i prosečni odgovori su sledeći:

Tabela 24. Poverenje mladih u institucije

Institucija	2019.	2024.
Vojska	2,9	2,82
Policija	2,4	1,76
Mediji	1,5	1,55
Kancelarije za mlade	2,5	2,16
Ministarstvo turizma i omladine ⁹⁵	2,2	1,86
Ministarstvo prosvete	1,95	1,59
Ministarstvo zdravlja	*	1,76
Crkva	2,4	2,6
Predsednik opštine/gradonačelnik	1,7	1,55
Narodna skupština	1,6	1,41
Vlada Republike Srbije	1,6	1,40
Predsednik republike	1,6	1,38
Političke partije	1,4	1,37
Nevladine organizacije	*	2,39
Naučnici i nauka	*	3,15

⁹⁵ Do pre dve godine, resor za omladinu bio je u nadležnosti Ministarstva omladine i sporta, dok je, prema najnovijem zakonu o ministarstvima, pripao Ministarstvu turizma i omladine

Osnovni zaključak je da **mladi imaju umereno poverenje jedino u naučnike i nauku, dok sve ostale institucije imaju prosečno poverenje niže od 3,00**. Nijedna institucija nema prosečnu ocenu iznad 3, što govori da su mladi u potpunosti nepoverljivi i da se osećaju zapostavljeno.

Sa najmanjim poverenjem (<1,5) ističu se političke institucije (predsednik republike, Vlada RS, Narodna skupština,), dok prosečnu ocenu ispod 1,6 imaju i gradonačelnik/predsednik opštine, Ministarstvo prosvete i mediji.

Resorna ministarstva za mlade i Kancelarija za mlade imaju nešto više prosečne ocene. Važno je napomenuti da se, u odnosu na prošlu godinu, ocena Ministarstva turizma i omladine snizila sa 1,91 na 1,86.

Primetno je da je samo Crkva u odnosu na naše istraživanje pre pet godina (2,4) popravila svoju sliku i stekla veće poverenje mladih (2,6).

Ove godine dodali smo dve nove kategorije. S jedne strane, nevladine organizacije imaju prosečno poverenje od 2,39, dok naučnici i nauka, kao što je već pomenuto, predstavljaju jedinu kategoriju koja ima poverenje iznad 3.

Tri institucije u koje mladi imaju najviše poverenje (ili ispravnije najmanje nepoverenja) jesu naučnici i nauka (3,15), potom Vojska (2,82) i Crkva (2,6).

U odnosu na 2019. godinu, opalo je poverenje u sve političke institucije.

Tabela 25. Poverenje mladih u institucije prema različitim grupama mladih (prvi deo)

Grupe:	Vojska	Policija	Mediji	KzM	MTO	Min. prosv.
Ukupno:	2,72	1,76	1,55	2,16	1,86	1,59
15-19	3,08	1,88	1,66	2,32	2,08	1,69
20-24	2,5	1,67	1,55	2,14	1,83	1,55
25-30	2,59	1,74	1,44	2,02	1,7	1,55
Muškarci	2,81	1,74	1,48	2,04	1,83	1,59
Žene	2,63	1,79	1,62	2,29	1,91	1,6
Beogradski region	2,64	1,75	1,62	2,19	1,85	1,6
Region Vojvodine	2,65	1,75	1,54	2,07	1,8	1,51
Region Istočne i Južne Srbije	2,8	1,77	1,52	2,14	1,87	1,63
Region Centralne i Zapadne Srbije	2,85	1,78	1,48	2,23	1,96	1,64

Tabela 26. Poverenje mladih u institucije prema različitim grupama mladih (drugi deo)

Grupe:	Min. zdravlja	Crkva	Pred. opštine	Narodna skupština	Vlada RS
Ukupno:	1,76	2,6	1,55	1,4	1,38
15-19	1,99	3,01	1,77	1,55	1,52
20-24	1,73	2,37	1,46	1,34	1,32
25-30	1,59	2,45	1,43	1,32	1,32
Muškarci	1,79	2,75	1,57	1,42	1,4
Žene	1,73	2,44	1,52	1,37	1,35
Beogradski region	1,76	2,45	1,46	1,38	1,37
Region Vojvodine	1,66	2,46	1,57	1,34	1,29
Region Istočne i Južne Srbije	1,72	2,81	1,47	1,44	1,44
Region Centralne i Zapadne Srbije	1,94	2,78	1,74	1,46	1,44

Tabela 27. Poverenje mladih u institucije prema različitim grupama mladih (treći deo)

Grupe:	Predsednik republike	Partije	Nevladine organizacije	Naučnici i nauka
Ukupno:	1,37	1,41	2,27	3,15
15-19	1,54	1,49	2,37	3,04
20-24	1,26	1,36	2,32	3,31
25-30	1,33	1,39	2,13	3,09
Muškarci	1,4	1,44	2,15	3,12
Žene	1,35	1,39	2,41	3,18
Beogradski region	1,34	1,43	2,36	3,29
Region Vojvodine	1,3	1,39	2,32	3,14
Region Istočne i Južne Srbije	1,43	1,41	2,15	3,03
Region Centralne i Zapadne Srbije	1,45	1,43	2,22	3,09

Kada pogledamo rezultate prema grupama ispitanika, postoji statistički značajna razlika između starosnih grupa ispitanika za poverenje u sve institucije. Testovi su pokazali da postoje statistički značajne razlike u odnosu na godine (mladi od 15 do 19 godina imaju veće poverenje) za sve institucije koje su ispitivane u odnosu na druge dve grupe, osim kada je reč o naučnicima i nauci**, za koju mladi od 20 do 24 godine iskazuju najveće poverenje.

U pogledu pola ispitanika, testovi su pokazali da postoje statistički značajne razlike u odnosu na pol ispitanika u pogledu poverenja u Vojsku* i Crkvu** (muškarci imaju veće poverenje), medije** i kancelarije za mlade*** i nevladine organizacije*** (žene imaju veće poverenje).

U pogledu regiona, testovi su pokazali da postoje statistički značajne razlike u pogledu regiona iz kojih ispitanici dolaze, i to mladi iz Vojvodine iskazuju najmanje poverenje u Crkvu**, dok mladi iz Centralne i Zapadne Srbije iskazuju veće poverenje u Ministarstvo zdravlja** i gradonačelnika** u odnosu na ispitanike iz ostalih regiona.

Istraživali smo i **poverenje mladih u ličnosti koje vode neke od ključnih institucija**. Prosečne ocene prikazane su u grafikonu ispod.

Tabela 28. Poverenje mladih u ličnosti

Ličnost	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Patrijarh Porfirije	*	*	2,71	2,71	2,54	2,39
Miloš Vučević	*	*	*	*	*	1,33
Ana Brnabić	1,6	1,57	1,42	1,46	1,35	1,24
Aleksandar Vučić	1,6	1,56	1,46	1,59	1,50	1,36
Husein Memić	*	*	*	*	1,51	1,42

Sve posmatrane ličnosti u odnosu na prethodnu godinu zabeležile su pad poverenja kod mladih, ne računajući premijera Miloša Vučevića, koji se prošle godine nije našao na listi posmatranih ličnosti.

Kada uporedimo prosečne ocene institucija i ličnosti koje su na čelu tih institucija, videćemo da su razlike između poverenja u ličnosti vrlo male u gotovo svim slučajevima, osim u odnosu na Ministarstvo turizma i omladine i ministra Huseina Memića koji njim rukovodi (MTO - 1,86; ministar turizma i omladine 1,42), što je bio slučaj i prošle godine.

Tabela 29. Poverenje mladih u ličnosti prema različitim grupama mladih

Grupe:	Patrijarh Porfirije	Miloš Vučević	Ana Brnabić	Aleksandar Vučić	Husein Memić
Ukupno:	2,39	1,33	1,24	1,36	1,42
15-19	2,73	1,46	1,4	1,53	1,64
20-24	2,15	1,24	1,17	1,27	1,38
25-30	2,31	1,3	1,17	1,29	1,27
Muškarci	2,61	1,36	1,24	1,4	1,38
Žene	2,13	1,29	1,25	1,33	1,46
Beogradski region	2,19	1,33	1,23	1,31	1,4
Region Vojvodine	2,28	1,29	1,23	1,33	1,36
Region Istočne i Južne Srbije	2,6	1,33	1,24	1,35	1,44
Region Centralne i Zapadne Srbije	2,59	1,37	1,29	1,5	1,48

Kada pogledamo rezultate prema grupama ispitanika, postoji statistički značajna razlika*** u odnosu na starosne grupe ispitanika za poverenje u sve ličnosti. Poverenje u ove ličnosti najviše iskazuje najmlađa kategorija mladih (15-19).

U odnosu na region ispitanika, postoji statistički značajna razlika u odgovorima u odnosu na patrijarha Porfirija*** i Aleksandra Vučića*. Mladi iz regiona Beograd daju nižu ocenu poverenja u patrijarha Porfirija, dok mladi iz Centralne i Zapadne Srbije iskazuju blago veće poverenje u Aleksandra Vučića. Dodatno, mlade žene*** imaju manje poverenja u patrijarha od mladih muškaraca.

Zaključak i preporuke:

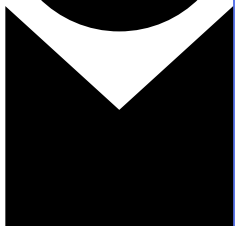
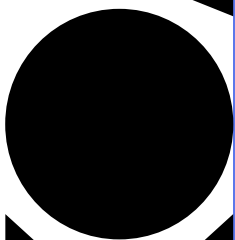
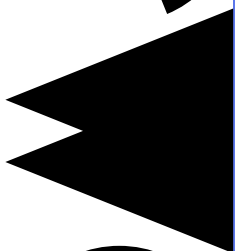
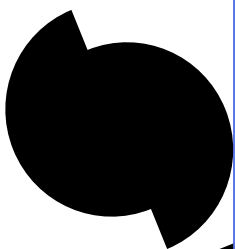
Ovo poglavlje nam govori o političkoj i društvenoj participaciji mladih. Iako je 28 mladih narodnih poslanika bilo 2020. godine, trenutno je ipak samo šest mladih narodnih poslanika (2,4%). Ni u posljednjem sazivu nije formiran odbor za mlade u Narodnoj skupštini. U Srbiji ni nakon novih izbora u Vladu Republike Srbije nije izabrana mlada osoba. Na lokalnim izborima održanim 2023. godine, od 2.405 odbornika izabrano je 138 mladih odbornika (5,74%). U opštini Krupanj jednu petinu odbornika čine mladi (sedam od 35). U kampanji za parlamentarne izbore 2023. godine izborni politički subjekti mladima su se obratili ukupno 115 puta. Mladi su kao najveće društvene probleme naveli: obrazovni sistem, sistem vrednosti i nedostatak demokratije i pravde (što je prvi put da ova tema ulazi u prve tri među problemima mladih).

Mladi su u prethodnih godinu dana pokazali nešto veću zainteresovanost za politička dešavanja u odnosu na rezultate iz prethodnog Alternativnog izveštaja. Mladi se najviše informišu na društvenim mrežama i internet portalima. Mladi ne prate politiku na lokalnom nivou i smatraju da im politički sistem u Srbiji ne omogućava uticaj na političke procese i odluke. Istraživanje pokazuje da su mladi većinski glasali na izborima 2023. godine i imali su nameru da glasaju na izborima 2024. godine. Glasачke navike mladi najviše formiraju pre same izborne kampanje. Zanimljivi su nalazi da mladi ne podržavaju da se granica za glasanje smanji sa 18 na 16 godina. Više od polovine mladih smatra da izbori u Srbiji uopšte nisu slobodni i poštjeni. Mladi jedino pozitivno u kontekstu poverenja posmatraju nauku i naučnike (prosečna ocena 3,15), a i dalje nemaju poverenje (prosečne ocene manje od 3, na skali od 1 do 5) u institucije, a najmanje nepoverenje imaju u Vojску i Crkvu.

- Formirati Omladinski kokus u Narodnoj skupštini, čiji je zadatak da okuplja mlade poslanike, ali i druge narodne poslanike zainteresovane za pitanja mladih, kao i predstavnike podmladaka političkih stranaka, predstavnike mladih i udruženja.

Akteri: Narodna skupština Republike Srbije; političke partije; KOMS.

- Političke partije trebalo bi da se obraćaju mladima, da kreiraju političke programe za njih, da se usmere na probleme mladih i da im posvete pažnju i van izbornih kampanja
Akteri: političke partije; omladinske organizacije u političkim partijama; KOMS.
- Političke partije treba da pozicioniraju veći broj mladih u prvoj polovini izbornih lista, te da im pružaju priliku da biraju i budu izabrani na najodgovornije i najvažnije državne funkcije
Akteri: Vlada RS; ministarstva; druge institucije i ustanove, udruženja građana, političke partije; KOMS; udruženja mladih i za mlade; mediji.
- Budući mandatar u svom programu rada Vlade koji predlaže Narodnoj skupštini obavezno da ima poseban program za mlade
Akteri: političke partije; Narodna skupština; KOMS.
- Uspostaviti (makar) minimalnu izbornu demokratiju i Srbiju ponovo vratiti u red slobodnih i demokratskih zemalja kako bi se povratilo poverenje mladih u izborni proces i podstakla njihova participacija
Akteri: Vlada RS, ministarstva, Narodna skupština, političke partije, predsednik RS).
- Uspostaviti rad sa mladim odbornicima i unaprediti njihovu vidljivost i povezati ih sa mladima u njihovim sredinama.
Akteri: KOMS, udruženja mladih i za mlade, SKGO, MDULS
- Otvoriti širu društvenu debatu o glasanju mladih sa 16 godina, usmerenu pre svega ka mladima, i promovisati vrednost glasanja i ulogu mladih u izbornom procesu
Akteri: Ministarstvo turizma i omladine, Narodna skupština Republike Srbije, političke partije, KOMS, udruženja mladih i za mlade.

Vrednosti mladih

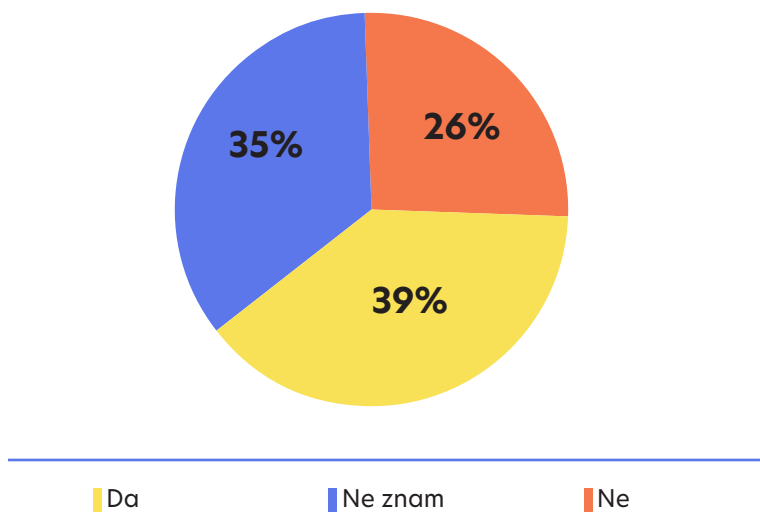
06

U ovom poglavlju ispitani su stavovi i vrednosti koje imaju mladi u Srbiji. Cilj poglavlja je da prikaže osnovna obeležja političke kulture mladih (kao što su stavovi prema demokratiji ili jakim vođama), ali i stavove prema aktuelnim pitanjima kao što su proces evropskih integracija Srbije, spoljnopolitička orijentacija i inicijativa za uvođenje vojnog roka.

Pitali smo mlade da li je demokratija najbolji oblik političkog vladanja. Potvrдно je odgovorilo 39% ispitanika, 26% je odgovorilo odrično, dok je 35% izjavilo da ne zna.

Grafikon 29. Odnos mladih prema demokratiji

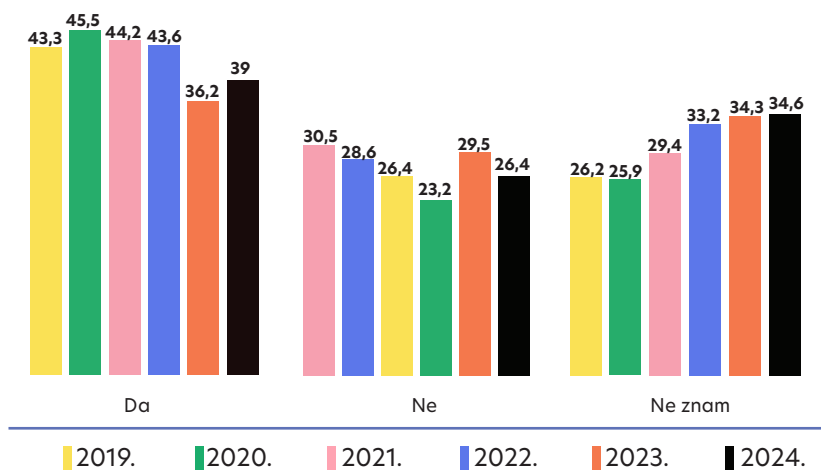
Da li je demokratija najbolji oblik vladanja?

Ukoliko dobijene rezultate uporedimo sa prethodnom godinom, videćemo da je poverenje u demokratiju nešto više nego prošle godine, ali da se nije vratilo na preko 40%, što je bio slučaj ranijih godina.

Grafikon 30. Poređenje rezultata u pogledu
odnosa prema demokratiji

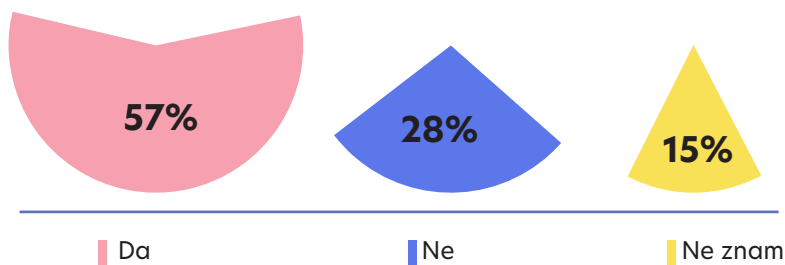
Da li je demokratija najbolji oblik vladanja?

Pitali smo mlade da li smatraju da je Srbiji potreban jak vođa i lider koga će narod slediti, a rezultati su sledeći:

Grafikon 31. Odnos mladih prema liderstvu i vođama

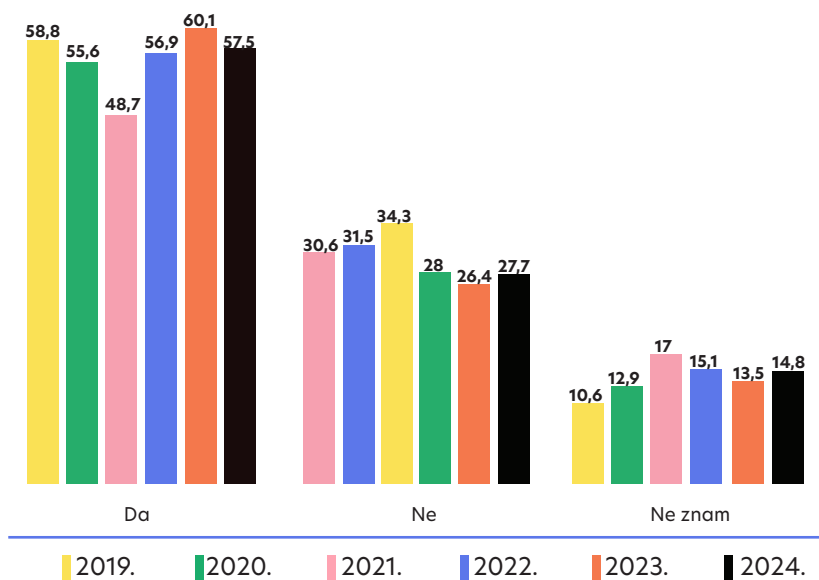
Da li smatrate da je Srbiji potreban jak vođa i lider koga će narod slediti?

Da je Srbiji potreban jak vođa, smatra 57% mladih, što je nešto niži rezultat u odnosu na prošlu godinu. Ipak, on ne odstupa drastično od rezultata koji su izmereni u prethodnim izdanjima Alternativnog izveštaja.

Grafikon 32. Poređenje rezultata u pogledu odnosa prema liderstvu i vođstvu

Da li je Srbiji potreban jak vođa i lider koga će narod slediti?

Analizirali smo odgovor „da” na prethodna dva pitanja u odnosu na godine, pol i region ispitanika.

Tabela 30. Procenat odgovora „da” za prethodna dva pitanja (%)

Pitanje	Da - demokratija je najbolji oblik vladavine	Da - Srbiji je potreban jak vođa i lider
Ukupno:	39	57,5
Godine	*** ⁹⁶	***
15-19	35,3	63,5
20-24	42,5	57,8
25-30	39	51,5
Pol	***	
Muškarci	39,1	56,7
Žene	38,9	58,4
Region		***
Beogradski region	40,7	49,9
Region Vojvodine	41,1	57
Region Istočne i Južne Srbije	36,8	60,4
Region Centralne i Zapadne Srbije	36,1	66

Statistički značajne razlike javljaju se kod godina ispitanika - mlađi ispitanici manje veruju u demokratiju a više u potrebu za jakim liderom od starijih ispitanika. Kada je reč o polu, statistički značajna razlika javlja se na nivou negativnog odgovora o demokratiji - 33% mladih

⁹⁶ *** Statistički značajne razlike $p < 0,01$

muškaraca smatra da demokratija nije najbolji oblik vladanja, dok je kod žena taj procenat 18%. Mladi iz regiona Beograda najmanje se slažu sa tvrdnjom da je Srbiji potreban jak lider, dok se sa tom tvrdnjom najviše slažu mladi iz Centralne i Zapadne Srbije.

U nastavku je pregled rezultata za prethodna dva pitanja u procentima tamo gde postoje statistički značajne razlike u odgovorima različitih grupa mladih:

Tabela 31. Demokratija je najbolji oblik vladanja, prema godinama ispitanika

		Demokratija je najbolji oblik vladanja		
		Da	Ne	Ne znam
Godine	15-19	35,3%	21,1%	43,6%
	20-24	42,5%	22,9%	34,6%
	25-30	39%	35,1%	25,9%
Ukupno		39%	26,4%	34,6%

Tabela 32. Demokratija je najbolji oblik vladanja, prema polu ispitanika

		Demokratija je najbolji oblik vladanja		
		Da	Ne	Ne znam
Pol	Muško	39,1%	33,4%	26,5%
	Žensko	38,9%	18,6%	42,5%
Ukupno		39%	26,4%	34,6%

Tabela 33. Stav prema jakom lideru, prema godinama ispitanika

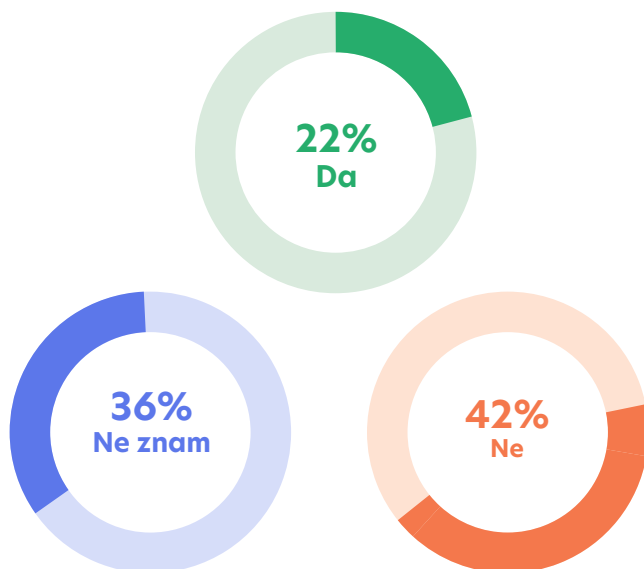
		Srbiji je potreban jak vođa i lider		
		Da	Ne	Ne znam
Godine	15-19	63,5%	19,6%	16,9%
	20-24	57,8%	26,9%	15,3%
	25-30	51,5%	36,1%	12,4%
Ukupno		57,5%	27,7%	14,8%

Tabela 34. Stav prema jakom lideru, prema regionu ispitanika

		Srbiji je potreban jak vođa i lider		
		Da	Ne	Ne znam
Region	Beogradski region	49,9%	32,8%	17,3%
	Region Vojvodine	57%	28,5%	14,5%
	Region Istočne i Južne Srbije	60,4%	23,4%	16,2%
	Region Zapadne i Centralne Srbije	66%	23,8%	10,2%
Ukupno		57,5%	27,7%	14,8%

I ove godine smo ponovili pitanje vezano za politički sistem Srbije – „Da li bi Srbija trebalo da bude monarhija?“ Potvrдно je odgovorilo 22% mladih, što je nešto manje nego prethodne godine. Potvrđan odgovor u poslednje tri godine nije dalo više od 25% ispitanika.

Grafikon 33. Odnos mladih prema liderstvu i vođama

Kod ovog pitanja postoji statistički značajna razlika kada je reč o polu – mladi muškarci više podržavaju uvođenje monarhije (26%) nego mlade žene (17%).

Pitali smo mlade i koliko su im važne određene vrednosti u društvu na skali od 1 (uopšte mi nije važno) do 5 (veoma mi je važno), rezultati su sledeći:

Tabela 35. Važnost vrednosti u jednom društvu

Vrednost	Prosečna ocena 2021.	Prosečna ocena 2022.	Prosečna ocena 2023.	Prosečna ocena 2024.	Razlike u odgovorima ⁹⁷
Odsustvo korupcije	4,38	4,27	4,07	4,21	(2)
Politički pluralizam	3,55	3,51	3,22	3,37	
Lična sloboda	4,63	4,72	4,65	4,64	
Solidarnost i pomoć ekonomski ugroženima	4,30	4,45	4,31	4,35	(1)
Porodica i porodične vrednosti	4,03	4,25	4,16	4,12	(2)
Nacija i pripadnost naciji	3,29	3,49	3,33	3,34	
Religija i pripadnost religioznim grupama	2,71	2,95	2,9	2,9	(2)(3)
Zaštita životne sredine	4,55	4,57	4,47	4,47	(1)(2)
Inkluzija i nediskriminacija	4,26	4,29	4,07	4,09	(1)
Rodna ravnopravnost	4,27	4,30	3,96	3,92	(1)(3)

⁹⁷ (1) Postoji statistički značajna razlika u odgovorima između mladih muškaraca i žena ($p < 0,01$)(2) Postoji statistički značajna razlika u odgovorima između različitih starosnih grupa ($p < 0,01$)(3) Postoji statistički značajna razlika u odgovorima između regiona iz kojih su ispitanici ($p < 0,01$)

Kao i ranijih godina, najviše ocene dobile su vrednosti lične slobode, zaštite životne sredine i solidarnosti i pomoći ekonomski ugroženima. Od ponuđenih opcija, najmanje ocene dobile su vrednosti religije i pripadnosti religioznim grupama, nacija i pripadnost naciji, kao i vrednosti političkog pluralizma.

Kod svih opcija gde postoji statistički značajna razlika između polova (1), mlade žene su dale više ocene konkretnoj vrednosti od mladih muškaraca.

U oblastima u kojima se javljaju statistički značajne razlike u odnosu na godine (označene brojem 2), važnost odsustva korupcije, zaštite životne sredine i porodice raste sa godinama, dok važnost pripadnosti religiji opada. Region iz kojeg dolaze mladi u relativno malom broju slučajeva pravi statističku razliku (3) – mladi iz Beograda i Vojvodine nešto manje vrednuju pripadnost religiji, a nešto više rodnu ravnopravnost.

Želeli smo da kroz sledeće tvrdnje ispitamo stavove prema rodnoj ravnopravnosti među mladima od: 1 – U potpunosti se ne slažem, do 5 – U potpunosti se slažem:

Tabela 36. Slaganje sa tvrdnjama o rodnoj
ravnopravnosti

Tvrdnja:	Prosečna ocena	Žene	Muškarci	Razlike u odgovorima ⁹⁸
Mladim ženama je teže da se zaposle nego mladim muškarcima	2,98	3,72	2,31	(1) (2) (3)
Mladim ženama je teže da se bave politikom zbog predra- suda koje postoje	3,28	4,06	2,57	(1) (2) (3)
Kućni poslovi i odgajanje dece i dalje nisu ravnomerno raspoređeni među ženama i muškarcima	3,67	4,34	3,01	(1) (2) (3)
Mladim ženama je teže da se bave politikom zbog predra- suda koje postoje	3,32	3,62	2,98	(1) (3)
Rodno senzitivna jezik je dobra stvar i treba ga stalno koristiti	2,92	3,28	2,59	(1)
Pol na rođenju je isto što i rod	3,59	3,32	3,83	(1) (2) (3)

Kao i prethodnih godina, postoje statistički značajne razlike među polovima kada je reč o svakom pitanju, što se može videti iz tabele. Stariji ispitanici se manje slažu sa prve tri tvrdnje od mlađih, a više se slažu sa tvrdnjom da je pol na rođenju isto što i rod. Kada je reč o regionu ispitanika, mladi iz Beograda i Vojvodine se više slažu sa svim tvrdnjama, sem poslednje, od mlađih iz drugih delova Srbije.

⁹⁸(1) Postoji statistički značajna razlika u odgovorima između mladih muškaraca i žena ($p < 0,01$)

(2) Postoji statistički značajna razlika u odgovorima između različitih starosnih grupa ($p < 0,01$)

(3) Postoji statistički značajna razlika u odgovorima između regiona iz kojih su ispitanici ($p < 0,01$)

Ponovo smo isitali stavove mladih prema položaju LGBT+ osoba i njihovim pravima. Pozvali smo ih da ocene sledeće situacije ocenom od 1 do 5 u odnosu na to kako bi se osećali (1 – Uopšte mi ne bi smetalo; 5 – Veoma bi mi smetalo):

Tabela 37. Slaganje sa tvrdnjama u vezi sa LGBT+ populacijom

Tvrdnja:	Prosečna ocena 2020.	Prosečna ocena 2021.	Prosečna ocena 2022.	Prosečna ocena 2023.	Prosečna ocena 2024.	Razlike u odgovorima ⁹⁹
Da se pripadnici LGBT+ populacije više pojavljuju u medijima.	2,64	2,48	2,50	2,95	2,89	(1)
Da se u vašem mestu održi gej parada.	3,05	2,93	2,87	3,08	2,99	(1) (3)
Da se ozakone istopolni brakovi.	2,74	3	2,49	2,82	2,86	(1)
Da se istopolnim parovima odobri usvajanje dece.	2,98	3,12	2,64	2,9	2,97	(1)

Prosečne ocene ne odstupaju značajno od prošlogodišnjih. Kao i ranijih godina, postoje statistički značajne razlike kada je reč o polu ispitanika. Mladim ženama manje smetaju navedene situacije nego mladim muškarcima.

⁹⁹ (1) Postoji statistički značajna razlika u odgovorima između mladih muškaraca i žena ($p < 0,01$)

(2) Postoji statistički značajna razlika u odgovorima između različitih starosnih grupa ($p < 0,01$)

(3) Postoji statistički značajna razlika u odgovorima između regiona iz kojih su ispitanici ($p < 0,01$)

Proverili smo i stav mladih prema pripadnicima različitih nacionalnosti. Ove godine smo dopunili listu ruskom i ukrajinskom nacionalnošću. Pitali smo mlade da na skali od 1 do 4 izaberu kako se osećaju prema nacionalnostima na teritoriji Srbije i u okruženju, s tim da ocena 1 znači „sa njima smo uvek imali bliske i prijateljske odnose“, 2 – „građanin kao i svi drugi“, 3 – „ne smetaju mi, ali ne bih se družio/družila s njima“, 4 – „ne volim ih“.

Tabela 38. Stav prema pripadnicima različitih nacionalnosti

Nacionalnost	Prosečna ocena 2022.	Prosečna ocena 2023.	Prosečna ocena 2024.	Razlike u odgovorima (2024) ¹⁰⁰
Mađarska	1,94	1,96	2	(3)
Rumunska	1,95	1,93	1,95	
Bugarska	2,09	2,11	2,19	(1) (3)
Makedonska	1,75	1,79	1,82	(3)
Albanska	2,52	2,63	2,66	(1) (3)
Crnogorska	1,68	1,69	1,75	(2)
Bošnjačka	1,82	1,88	1,95	(1) (2)
Hrvatska	2,04	2,22	2,26	
Romska	-	2,19	2,22	(1) (3)
Ruska	-	-	1,78	(2) (3)
Ukrajinska	-	-	2,18	

¹⁰⁰ (1) Postoji statistički značajna razlika u odgovorima između mladih muškaraca i žena ($p < 0,01$)

(2) Postoji statistički značajna razlika u odgovorima između različitih starosnih grupa ($p < 0,01$)

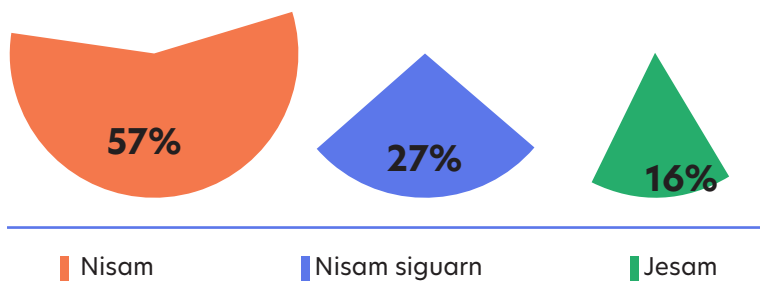
(3) Postoji statistički značajna razlika u odgovorima između regiona iz kojih su ispitanici ($p < 0,01$)

Može se videti da najpozitivniji stav mladi imaju prema pripadnicima crnogorske, ruske i makedonske nacionalnosti, dok je najnegativniji prema albanskoj. Prosečna ocena za ukrajinsku nacionalnost je 2,18.

Ove godine smo postavili i pitanje mladima da li su čuli za UN Agendu: Mladi, mir i bezbednost, a 15,9% je odgovorilo potvrdno.

Grafikon 34. UN Agenda: Mladi, mir i bezbednost

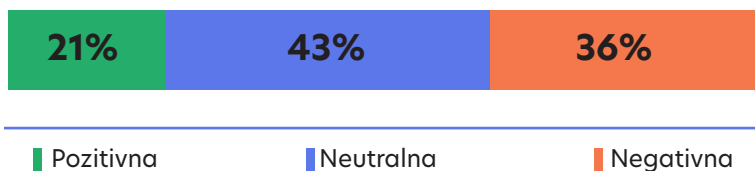
Da li ste čuli za UN Agendu: Mladi, mir i bezbednost?

Pitali smo mlade kakva im je prva reakcija na pojam Evropske unije i odgovori pokazuju da je neutralna na prvom mestu sa 43%, zatim negativna sa 36%, dok je pozitivna i dalje na poslednjem, sa 21%.

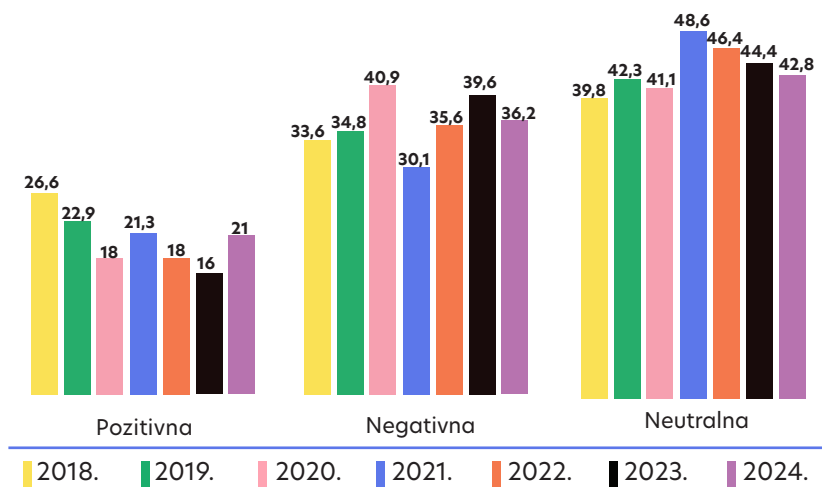
Grafikon 35. Stavovi mladih prema EU

Kada čujete Evropska unija - da li vam je prva reakcija na taj pojam:

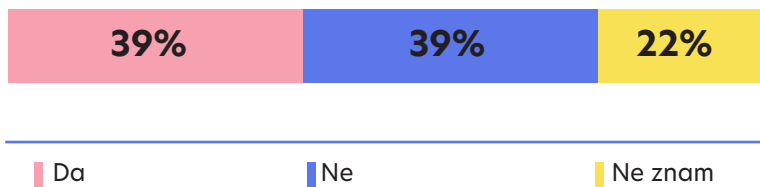
Dok je prošle godine reakcija mladih prema Evropskoj uniji bila rekordno negativna, sada je nešto pozitivnija.

Grafikon 36. Poređenje rezultata prethodnih godina u pogledu odnosa prema EU

Na pitanje da li ispitanici/ce podržavaju ulazak Srbije u EU, gotovo izjednačen procenat odgovara potvrdno i odrično.

Grafikon 37. Stavovi mladih prema putu Srbije u EU

I kod ovog pitanja je neznatno veća podrška članstvu u EU nego prethodne godine.

Tabela 39. Podrška članstvu u EU, prema polu ispitanika

		Da li podržavate ulazak Srbije u EU?		
		Da	Ne	Ne znam
Pol	Muško	39,4%	45,3%	15,3%
	Žensko	38,3%	32,8%	28,9%
Ukupno		38,9%	39,4%	21,7%

Tabela 40. Podrška članstvu u EU, prema godinama ispitanika

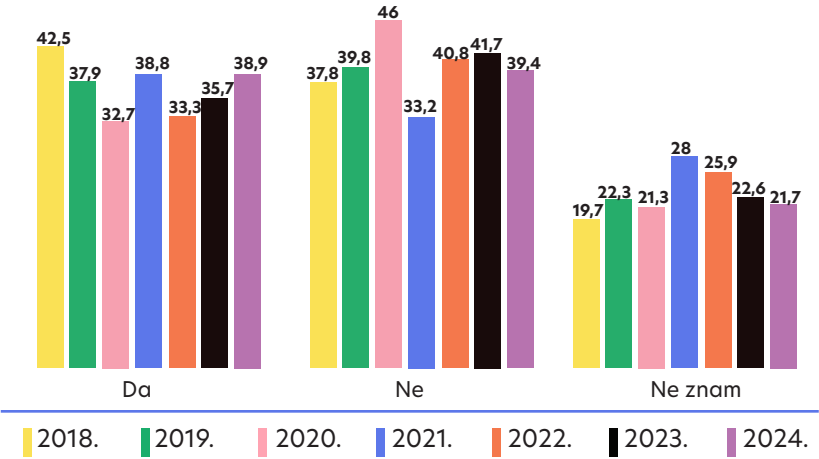
		Da li podržavate ulazak Srbije u EU?		
		Da	Ne	Ne znam
Godine	15-19	35,9%	35,1%	29%
	20-24	40,4%	38%	21,6%
	25-30	40,3%	44,8%	14,9%
Ukupno		38,9%	39,4%	21,7%

Tabela 41. Podrška članstvu u EU, prema regionu ispitanika

		Da li podržavate ulazak Srbije u EU?		
		Da	Ne	Ne znam
Region	Beogradski region	42,7%	35,2%	22,1%
	Region Vojvodine	38%	37,7%	24,3%
	Region Istočne i Južne Srbije	41,2%	39,7%	19,1%
	Region Zapadne i Centralne Srbije	32%	47,1%	20,9%
Ukupno		38,9%	39,4%	21,7%

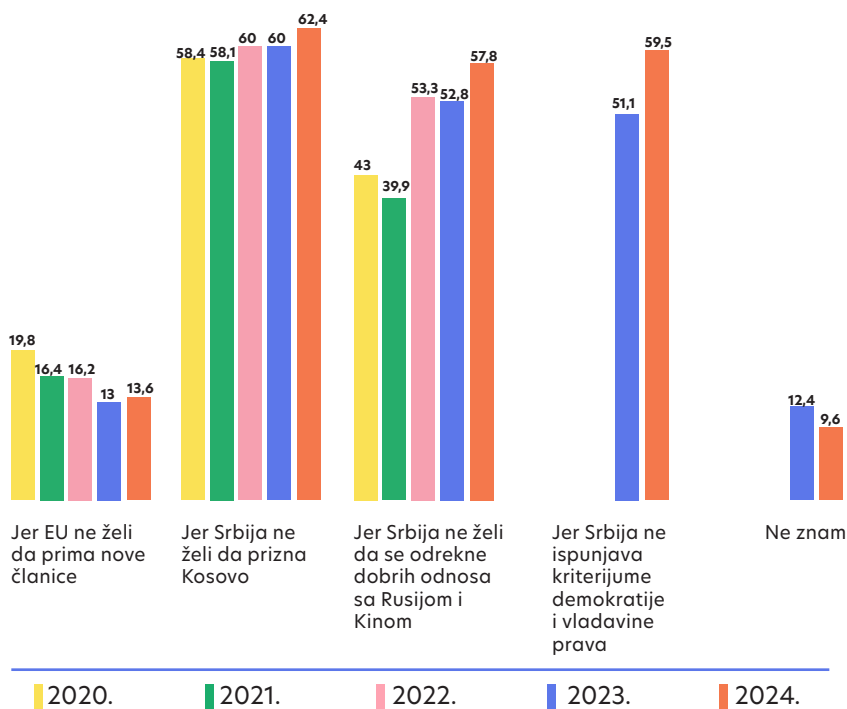
Podrška članstvu u EU veća je kod starijih ispitanika nego kod najmlađih.

Grafikon 38. Poređenje rezultata prethodnih godina u pogledu ulaska Srbije u EU

Pitali smo mlade i zbog čega, prema njihovom mišljenju, Srbija još uvek nije postala članica EU, a oni smatraju da je najviše zbog toga što Srbija ne želi da prizna Kosovo (62,4% - gotovo nepromenjeno u odnosu na 2022. i 2023. godinu), jer Srbija ne ispunjava sve kriterijume za članstvo u EU (59,5% - nešto više u odnosu na prethodnu godinu) i jer Srbija ne želi da se odrekne dobrih odnosa sa Rusijom i Kinom (57,8%), kao i zbog toga što Srbija ne ispunjava kriterijume demokratije i vladavine prava (51,1%).

Grafikon 39. Zašto Srbija nije postala članica EU?

Pitali smo mlade da li se slažu sa narednim tvrdnjama u vezi sa EU, sa ponuđenim odgovorima od 1 do 5 (1 - U potpunosti se ne slažem, 5 - U potpunosti se slažem), prosečni odgovori ispitanika su sledeći:

Tabela 42. Saglasnost mladih prema tvrdnjama o EU

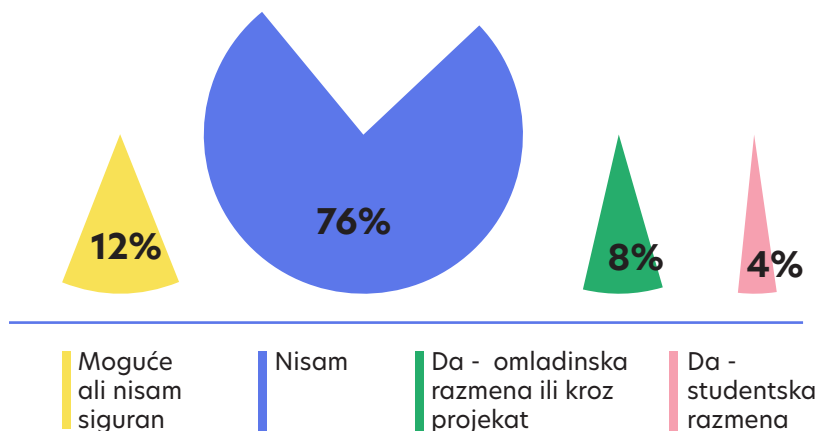
Tvrdnja	2024.
EU je garant mira i stabilnosti za Srbiju.	2,16
U EU je značajno bolji položaj mladih (obrazovanje, putovanja i slično).	3,65
Ulaskom u EU gubi se nacionalni identitet.	2,67
EU se postepeno raspada i neće još dugo opstati.	2,97

Iz navedenih odgovora vidimo da se mladi većinski ne slažu sa navedenim tvrdnjama, od kojih su neke evroskeptične, a druge nisu, sem sa onom da je u Evropskoj uniji značajno bolji položaj mladih.

Pitali smo mlade da li su učestvovali u nekom programu EU, poput Erazmusa. Oko 12% reklo je da jeste, 12% nije sigurno da li je učestvovalo, dok je 76% reklo da nije učestvovalo.

Grafikon 40. Učešće u programima Evropske unije

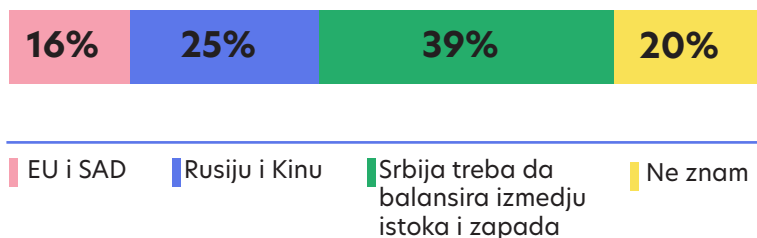
Da li ste učestvovali u nekom programu EU?

Kada je reč o spoljnoj politici, pitali smo mlade šta misle, na koga bi Srbija trebalo najviše da se oslanja, a odgovori su sledeći:

Grafikon 41. Stavovi mladih prema spoljnoj politici Srbije

Srbija bi, prema vama, spoljnu politiku trebalo da kreira tako da se oslanja najviše na:

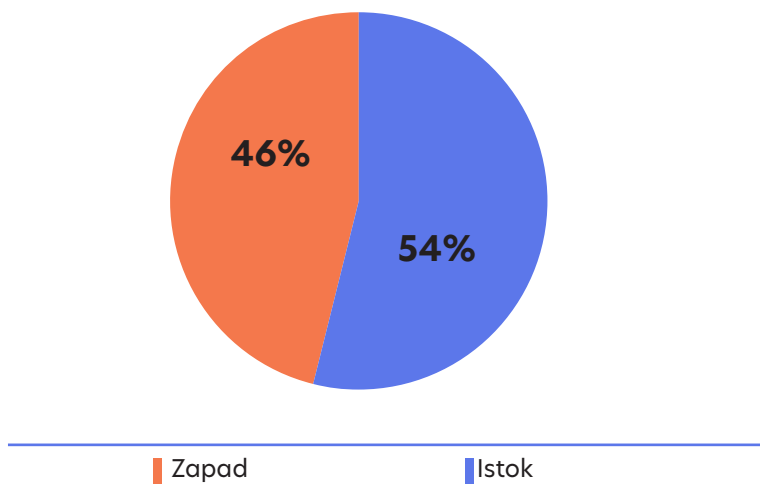

Iz odgovora se vidi da je politika balansiranja i dalje najpopularnija među mladima, što je nalaz koji se poklapa sa prethodnim izdanjima Alternativnog izveštaja.

Hteli smo, takođe, da proverimo šta bi mladi podržali u hipotetičkoj situaciji u kojoj politika balansiranja ne bi bila dostupna, tj. u kojoj bi Srbija morala da se opredeli za Istok ili Zapad. Mladi su i ove godine, kao i svih ranijih kada je postavljano ovo pitanje, polarizovani, uz blagu prednost za Istok:

Grafikon 42. Stavovi mladih prema oslanjanju u spoljnoj politici kada bi Srbija morala da se opredeli

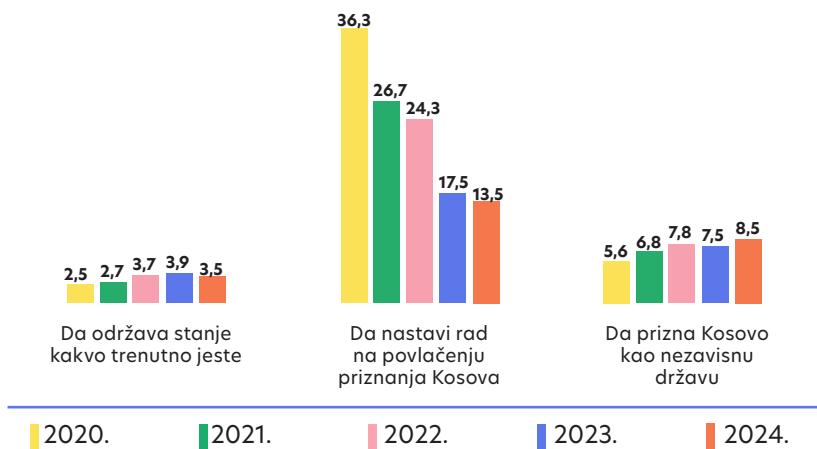
Ako bi Srbija morala da se opredeli za jednu stranu u spoljnoj politici, šta biste podržali?

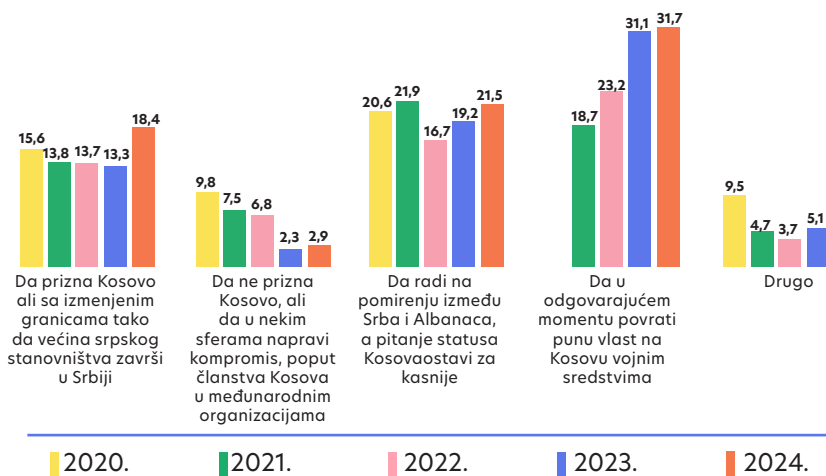
Kod ovog pitanja nema značajne razlike kada je u pitanju pol i godište ispitanika.

I ove godine smo ponovili pitanja o Kosovu, kao i o NATO-u. Postavili smo pitanje šta bi Srbija, prema mišljenju mladih, trebalo da radi po pitanju Kosova, a odgovori su sledeći:

Grafikon 43. Stavovi prema Kosovu (prvi deo)

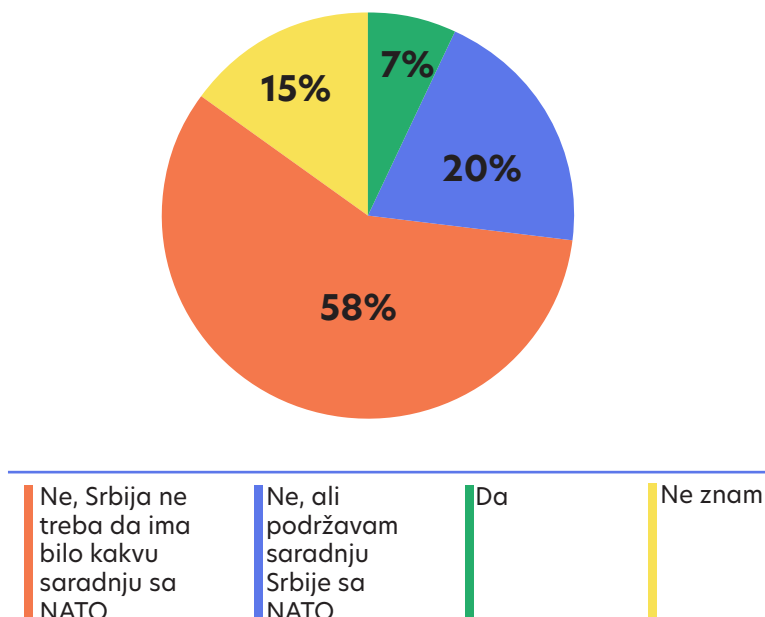
Grafikon 43. Stavovi prema Kosovu (drugi deo)

Ove godine, kao i prošle, najveću podršku ima opcija da Srbija treba da u odgovarajućem momentu povрати punu vlast na Kosovu vojnim sredstvima (31,7%), dok 21,5% mladih smatra da pitanje statusa treba da se ostavi za kasnije, a da se radi na pomirenju Srba i Albanaca. Dodatno, 18,4% njih podržava priznanje Kosova, ali uz izmenu granica tako da većina srpskog stanovništva ostane u okviru Srbije.

Pitali smo mlade i da li bi Srbija trebalo da uđe u NATO, odgovori su sledeći:

Grafikon 44. Stavovi mladih prema oslanjanju u spoljnoj politici kada bi Srbija morala da se opredeli

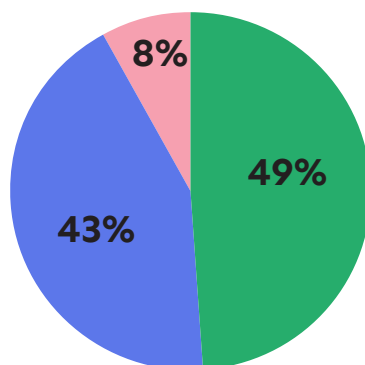
Rezultati su gotovo isti kao i prethodne godine. U pogledu ovog pitanja postoje statistički značajne razlike kada je reč o godinama – stariji ispitanici su otvoreniji za opciju saradnje Srbije sa NATO bez članstva (što podržava oko četvrtina njih) od mlađih ispitanika.

Ponovo smo pitali mlade o stavu prema uvođenju obaveznog vojnog roka, s tim što smo ove godine prvi put postavili pitanje o obaveznom vojnom roku za oba pola. Kada je reč o obaveznom vojnom roku za muškarce, 49% ispitanika ga podržava, a 43% se protivi, dok se obaveznom vojnom roku za žene protivi 68% ispitanika, a podržava ga 19%.

Prethodnih godina nije postojala statistički značajna razlika kada je reč o polu ispitanika, ali sada postoji – mlade žene nešto više podržavaju obe opcije. Obavezni vojni rok za muškarce podržava 51% žena i 47% muškaraca, a obavezni vojni rok za žene – 21% žena i 16% muškaraca. U odnosu na godine i region ne postoje statistički značajne razlike između ispitanika.

Grafikon 45. Stavovi mladih prema uvođenju vojnog roka za muškarce

Da li podržavate uvođenje obaveznog vojnog roka za muškarce?

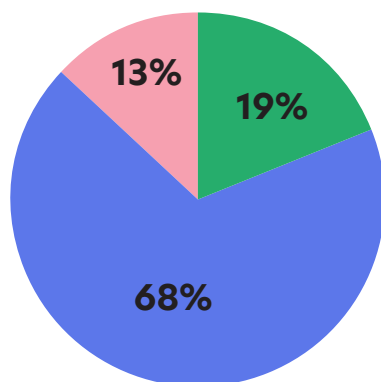
Da

Ne

Ne znam

Grafikon 46. Stavovi mladih prema uvođenju vojnog roka za žene

Da li podržavate uvođenje obaveznog vojnog roka za žene?

Da

Ne

Ne znam

Zaključak i preporuke:

U 2024. godini nije bilo drastičnih promena u vrednosnim stavovima mladih u odnosu na prethodnu. Mladi imaju nešto pozitivnije mišljenje o demokratiji i Evropskoj uniji, ali je podrška i jednom i drugom i dalje ispod 50%. Stavovi prema društvenim vrednostima ostali su isti – i dalje su najvažnije vrednosti lična sloboda, solidarnost i zaštita životne sredine. U kontekstu tenzija na Kosovu koje su se nastavile, podrška vojnom rešenju tog pitanja ostala je na 31%. U spoljnoj politici je i dalje najpopularnija opcija balansiranja između Istoka i Zapada. Još jedno vrlo aktuelno pitanje, koje se odnosi na inicijative za uvođenje vojnog roka, pokazuje da su mladi i dalje podeljeni kada je reč o obaveznom vojnom roku za muškarce, dok većina ne podržava obavezni vojni rok za žene.

Na osnovu ovih nalaza mogu se dati sledeće preporuke:

- Dodatno informisati i edukovati mlade u pogledu demokratskih vrednosti, participacije u donošenju odluka, političkog sistema i kulture, građanskih i političkih prava; jedan od prioriteta u tom smislu je uvođenje Građanskog vaspitanja kao obaveznog predmeta u osnovnom i srednjem obrazovanju, kao i da učenje mladih o građanskim pravima i demokratiji bude međupredmetno i da obuhvati širi broj programa nastave društvenih nauka.

Akteri: Vlada RS; Ministarstvo prosvete, MTO; udruženja građana; KOMS; udruženja mladih i za mlade; mediji

- Promovisati multikulturalnost, ljudska prava, ravnopravnost, s posebnim naglaskom na rodnu ravnopravnost i borbu protiv homofobije među mladima, kao i na pomirenje i saradnju mladih u regionu u delokrugu rada i kroz aktivnosti

Akteri: Vlada RS; MPNTR; MTO; udruženja građana; KOMS; udruženja mladih i za mlade; mediji

- Informisati mlade o Evropskoj uniji, procesu evropskih integracija, načinima na koje oni mogu doprineti evropskim integracijama, kao i uticaju na svakodnevni život građana, mogućnostima koje članstvo u EU pruža ovoj populaciji, kao i pogodnosti koje Srbija već sada uživa iako nije punopravna članica EU, a u cilju izgradnje poverenja mladih u EU

Akteri: Vlada RS; Ministarstvo za evropske integracije; KOMS; udruženja građana; mediji

- Predložiti implementaciju i obezbeđivanje sredstava za sprovođenje širokih konsultacija na nacionalnom nivou po mehanizmu EU dijaloga sa mladima koji se već sprovodi u državama članicama EU

Akteri: Vlada RS, MTO, Savet za mlade

- Prilikom donošenja odluke o potrebi obaveznog vojnog roka, voditi se isključivo realnim potrebama i mogućnostima Vojske Srbije u kontekstu trenutnih bezbednosnih izazova, kao i mišljenjima i stavovima mladih

Akteri: Vlada RS; Ministarstvo odbrane.

**Zapošljavanje,
obrazovanje i
mobilnost**

07

Ovo poglavlje se bavi ispitivanjem položaja mladih na tržištu rada. **Jedan od najvećih problema mladih jeste nezaposlenost.** Prema zvaničnim podacima Nacionalne službe za zapošljavanje¹⁰¹, **broj mladih koji su nezaposleni u martu 2024. godine iznosi 72.269 (prošle godine u maju bilo je 75.526), što predstavlja ukupno 18,63% (prošle godine bilo 18,43%) od ukupnog broja nezaposlenih.** Skoro petinu ukupno nezaposlenih u Republici Srbiji čine mladi uzrasta od 15 do 30 godina. **U odnosu na prošlu godinu, nezaposlenost mladih opala je za 3.257 mladih (prošle godine za 11.049, a prethodne za 28.958 mladih) nezaposlenih osoba, odnosno za 4,41%. Od 2014. godine, nezaposlenost mladih opala je za skoro 124.000 mladih.**

Tabela 43. Stav prema pripadnicima različitih nacionalnosti

Godina	Broj mladih nezaposlenih	15-19 godina	20-24 godine	25-29 godina
2014.	196.260	20.666	77.484	98.110
2015.	183.602	19.242	72.973	91.387
2016.	171.245	17.765	66.919	86.561
2017.	146.843	14.472	56.569	75.802
2018.	123.686	12.934	46.654	64.098
2019.	114.679	10.979	43.690	60.010
2020.	105.315	10.711	38.902	55.702
2021.	115.533	13.844	44.295	57.394
2022.	86.575	10.703	33.475	42.397
2023.	75.526	10.109	29.080	36.337
2024.	72.269	10.613	28.209	33.447

Izvor: Nacionalna služba za zapošljavanje

¹⁰¹ Nacionalna služba za zapošljavanje. Mesečni statistički bilten - mart 2024, br. 259. Beograd, 2024, <https://www.nsz.gov.rs/filemanager/Files/Dokumenta/Statisti%C4%8Dki%20bilteni/2024/Bilten%20NSZ%20MART%202024.pdf>

Tabela 44. Broj nezaposlenih mladih u martu 2024. godine, prema rodu i godinama

Ukupan broj nezaposlenih mladih u martu 2024. godine - 72.269	15-19 godina		20-24 godine		25-29 godina	
	M	Ž	M	Ž	M	Ž
	5.765	4.848	13.443	14.766	13.941	19.506

Izvor: Nacionalna služba za zapošljavanje

Podaci pokazuju da je više mladih žena nezaposleno od muškaraca (39.120 mladih žena i 33.149 mladih muškaraca), kao i da je mnogo veći broj nezaposlenih mladih žena od muškaraca u uzrastu od 25 do 29 godina (za trećinu više, 19.506 nezaposlenih mladih žena u odnosu na 13.941 nezaposlenog mladog muškarca).

Tabela 45. Broj nezaposlenih mladih prema regionu i procenatni udeo nezaposlenih mladih u ukupnoj nezaposlenosti mladih u martu 2024.

Region	Broj nezaposlenih mladih (15-30 godina)	Procenat nezaposlenih mladih u ukupnoj nezaposlenosti, prema regionima
Beogradski region	5.595	13,05%
Region Vojvodine	14.393	17,93%
Region Zapadne i Centralne Srbije	26.455	19,28%
Region Istočne i Južne Srbije	20.612	19,11%
Region Kosovo i Metohija	5.214	26,52%
Ukupno	72.269	

Izvor: Nacionalna služba za zapošljavanje

Najveći udeo mladih u nezaposlenosti regiona je na Kosovu i Metohiji (više od 1/4 nezaposlenih su mladi – 26,52%). U ostalim regionima je nezaposlenost blizu opšte nezaposlenih mladih, sa izuzetkom regiona Beograd, gde su mladi sa 13,05% zastupljeni u ukupnoj nezaposlenosti u ovom regionu.

Tabela 46. Procentualni udeo nezaposlenih mladih prema regionima u odnosu na ukupan broj nezaposlenih mladih u martu 2024. godine

Region	Broj nezaposlenih mladih (15-30 godina)	Procenat nezaposlenih mladih u odnosu na ukupan broj nezaposlenih mladih
Beogradski region	5.595	7,74%
Region Vojvodine	14.393	19,92%
Region Zapadne i Centralne Srbije	26.455	36,61%
Region Istočne i Južne Srbije	20.612	28,52%
Region Kosovo i Metohija	5.214	7,21%
Ukupno	72.269	100%

Izvor: Nacionalna služba za zapošljavanje

Podaci pokazuju da je više od trećine nezaposlenih mladih iz regiona Centralne i Zapadne Srbije, kao što je bio slučaj i prethodnih godina. U nešto manjem procentu su nezaposleni u regionu Južne i Istočne Srbije, a dodatno manji u regionu Vojvodine. Najmanji procenat u ukupnom delu nezaposlenih mladih živi u Beogradu i u regionu Kosova i Metohije.

Poslednji dostupni podaci kažu nam da je stopa neaktivnosti mladih iznosila 53% u 2019. godini. Ovako visoka stopa neaktivnosti može se

u određenoj meri objasniti školovanjem, jer su mladi u Republici Srbiji koji su u procesu obrazovanja manje prisutni na tržištu rada u odnosu na vršnjake iz zemalja EU (EU28 – 43,4%). Učešće mladih u radnoj snazi u Republici Srbiji veoma je nisko po evropskim standardima. Stopa NEET (mladi koji nisu zaposleni, nisu u procesu obrazovanja, niti su na obuci) iznosila je 18,9% u 2019. godini. Tranzicija od škole do prvog stabilnog i/ili zadovoljavajućeg posla u Republici Srbiji traje veoma dugo, skoro dve godine (23,4 meseca).¹⁰²

Podaci Evrostata govore nam o stopi NEET mladih u Srbiji i ona je u prvom kvartalu 2023. godine iznosila 14,0%, što je za 3,4% manje u odnosu na prethodnu, 2022. godinu, i 6% manje u odnosu na 2020. godinu. U starosnoj kategoriji 15–24 godine zabeležena je stopa zaposlenosti od 23,4% (158.900 zaposlenih mladih lica) i stopa nezaposlenosti od 24,9% (52.500 nezaposlenih mladih lica). NEET stopa za ovu starosnu kategoriju iznosila je 11,4%.¹⁰³

Tabela 47. NEET i (ne)zaposleni mladi u Srbiji 2023. godine od 15 do 24 godine

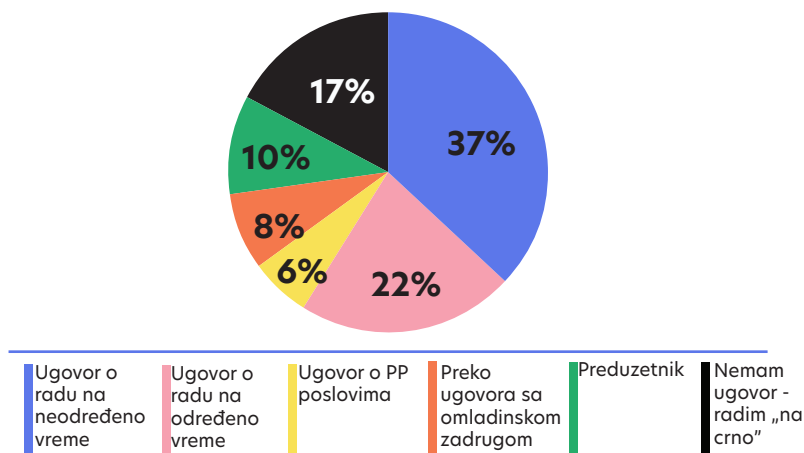
Stopa NEET	11,4%
Nezaposlena lica	24,9%
Zaposlena lica	23,4%

¹⁰² Vlada Republike Srbije. Nacionalna strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine. Službeni glasnik RS 18/21, str. 23-24.

¹⁰³ Republički zavod za statistiku. Anketa o radnoj snazi, I kvartal 2023, 9. jun 2023, <https://publikacije.stat.gov.rs/G2023/Pdf/G20231154.pdf>. Pristupljeno 24. juna 2024.

Ove godine smo mlade pitali na osnovu kog ugovora su zaposleni. Rezultati su sledeći:

Grafikon 47. Vrste ugovora zaposlenih mladih

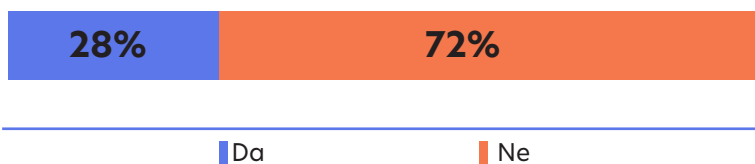

Podaci su gotovo nepromenjeni u odnosu na prethodnu godinu. Najveći broj zaposlenih mladih ima ugovor o radu na neodređeno vreme (37%), ali i dalje zabrinjava veliki broj mladih koji rade bez ugovora, odnosno „na crno“ (17%).

Pitali smo nezaposlene mlade da li su registrovani na birou (NSZ). Rezultati pokazuju sledeće:

Grafikon 48. Registracija nezaposlenih mladih kod Nacionalne službe za zapošljavanje

Da li ste registrovani na birou (NSZ)?

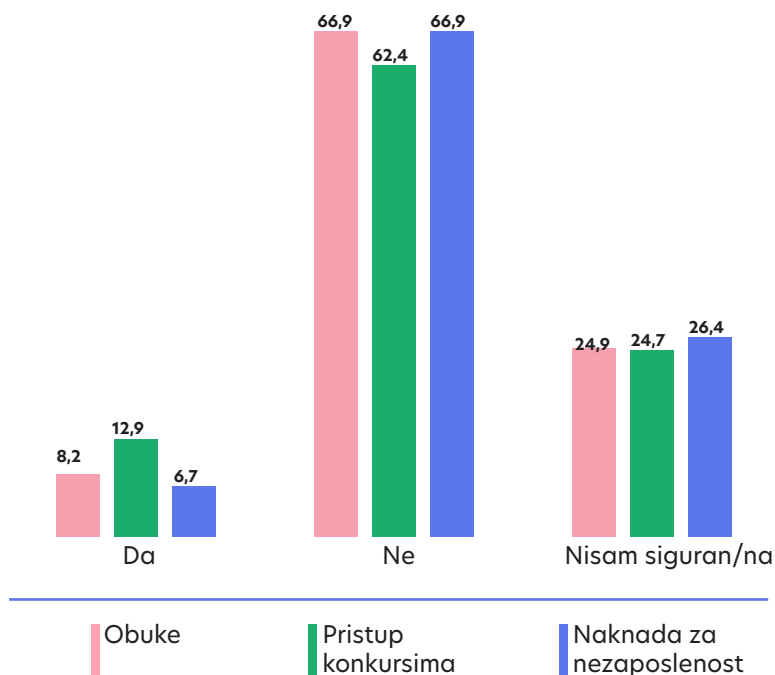

Nešto više od 1/4 nezaposlenih mladih navelo je da je registrovano kod Nacionalne službe za zapošljavanje.

Mlade smo pitali da li su koristili određene usluge koje nudi NSZ i dobili smo sledeće odgovore:

Grafikon 49. Korišćenje usluga NSZ

Da li ste koristili sledeće usluge NSZ?

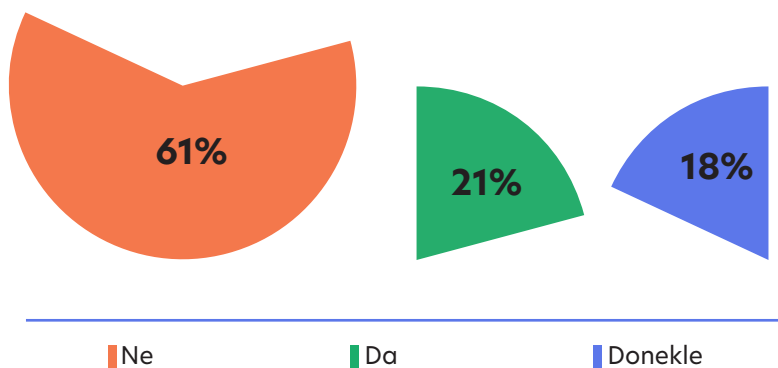

Sa grafikona se može videti da oko dve trećine nezaposlenih mladih nije koristilo navedene usluge Nacionalne službe za zapošljavanje.

Na pitanje da li su zaposleni na poziciji za koju su se školovali, mladi u 61% slučajeva odgovaraju da nisu, 18% njih je donekle zaposleno na poziciji za koju se školovalo, **a samo 21% mladih radi na poziciji za koju su stekli adekvatno obrazovanje, što je nešto manje nego prošle godine.** I dalje ostaje zaključak o neusklađenosti tržišta rada sa obrazovnim sistemom, lošim procesima profesionalne orijentacije mladih.

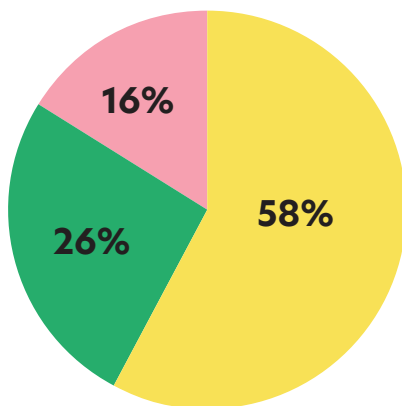
Grafikon 50. Zaposlenost na poziciji za koju su se mladi školovali

Da li ste zaposleni na poziciji za koju ste se školovali?

Na pitanje koliko im je vremena bilo potrebno da se zaposle ukoliko rade u struci, većini mladih (58%) bilo je potrebno manje od godinu dana, dok je jednoj petini trebalo preko tri godine. Ovi podaci nisu se značajno promenili u odnosu na prethodnu godinu.

Grafikon 51. Ukoliko jeste, koliko vam je vremena bilo potrebno da se zaposlite?

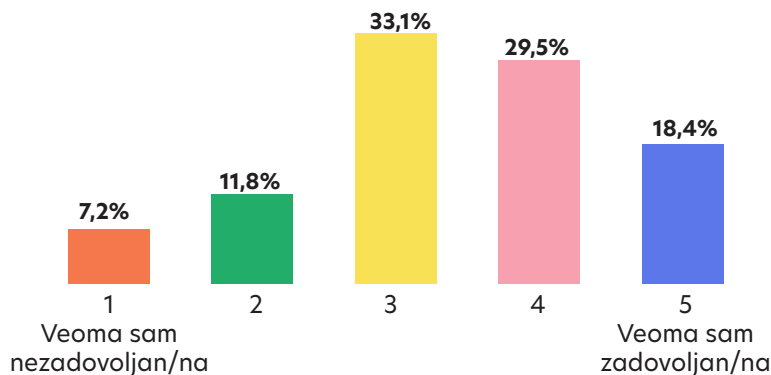

Manje od
godinu dana

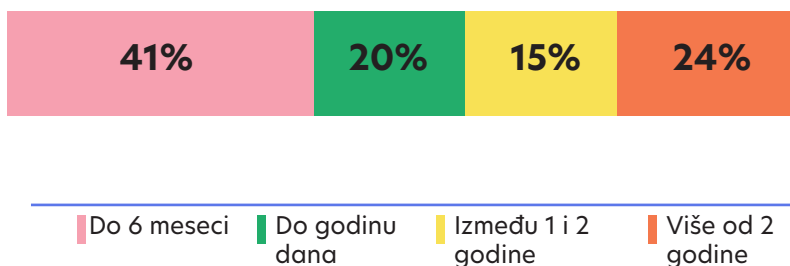
Od jedne do
tri godine

Preko tri
godine

Na pitanje koliko su zadovoljni trenutnim poslom, mladi su dali prosečnu ocenu 3,4, koja je viša od prošlogodišnje (3,29). Broj mladih koji je dao najvišu ocenu o zadovoljstvu trenutnim poslom (18,4%) ostao je nepromenjen u odnosu na prošlu godinu.

Grafikon 52. Koliko ste zadovoljni trenutnim poslom?

Pitali smo mlade koliko su dugo u statusu nezaposlenosti. Najveći broj njih u ovom statusu provede do šest meseci (41%). I dalje imamo oko 1/5 mladih koji provedu više od dve godine kao nezaposleni.

Grafikon 53. Koliko ste dugo nezaposleni?

Pitali smo mlade šta im je važno kod zaposlenja - najvažnija je zarada, sa prosečnom ocenom (1 - Uopšte mi nije važno; 5 - Veoma mi je važno) 4,58, a svi odgovori prikazani su u tabeli ispod:

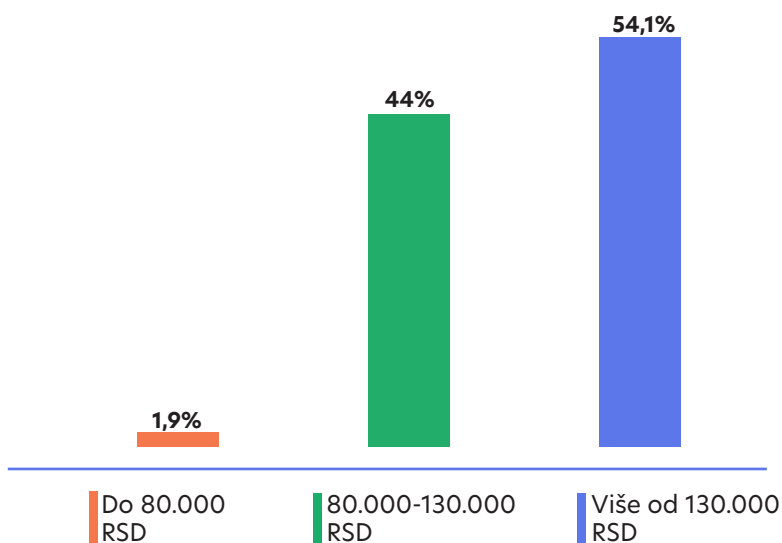
Tabela 48. Šta vam je važno kod zaposlenja?

Važnost	Prosečna ocena
Zarada	4,58
Mogućnost za napredovanje	4,44
Radno vreme	4,42
Fleksibilno radno vreme	4,19
Mogućnosti za učenje	4,24
Dobri odnosi sa nadređenima (šefovima)	4,27
Dobri odnosi sa kolegama	4,34
Briga poslodavca o blagostanju i mentalnom zdravlju	4,38

S obzirom na to da plata, neiznenađujuće, predstavlja najvažniji faktor, bitno je videti i koliku platu mladi smatraju dovoljnom za pristojan život u Srbiji. **Najveći procenat (54,1%) mladih smatra da je plata preko 130.000 dinara dovoljna za pristojan život. S druge strane, 44% mladih smatra da je za pristojan život neophodna plata od 80.000 do 130.000. Tek 1,9% mladih smatra da je plata do 80.000 dinara dovoljna za pristojan život. Prosečna neto plata za mart**

2023. u Srbiji je, međutim, iznosila 85.485 dinara.¹⁰⁴ Suštinski, većina mladih smatra da prosečna plata nije dovoljna za pristojan život. Razlike između očekivanja mladih i realnosti bitan su objašnjavajući faktor za njihovo nezadovoljstvo standardom u Srbiji.

Grafikon 54. Kolika je plata dovoljna za pristojan život?

Postoji statistički značajna razlika u odgovorima u odnosu na region* ispitanika. Ispitanici iz Beograda i Vojvodine u većoj meri ističu da je neophodna plata koja je viša od 130.000 dinara u odnosu na mlade iz Zapadne i Centralne, kao i Južne i Istočne Srbije.

¹⁰⁴ Tržište rada. Republički zavod za statistiku, 25. maj 2023, <https://www.stat.gov.rs/sr-latn/vesti/statisticalrelease/?p=14002&a=24&s=2403?s=2403>, Pristupljeno 1. jula 2023.

Tabela 49. Kolika je plata dovoljna za pristojan život

Region	Do 80.000 RSD	Od 80.000 do 130.000 RSD	Preko 130.000 RSD
Beogradski region	0,90%	39,30%	59,80%
Region Vojvodine	2,60%	40,50%	56,90%
Region Istočne i Južne Srbije	2,10%	50,20%	47,70%
Region Zapadne i Centralne Srbije	2,20%	48,90%	48,90%

Postoji statistički značajna razlika u odgovorima u odnosu na godine*** ispitanika, što je i očekivano. Da je neophodna plata od preko 130.000 dinara, smatra 64,5% najstarijih mladih (25–30) u odnosu na mlade nižih godina sa 49,9% i najmlađih mladih sa 47%.

U martu 2024. godine pojavio se izveštaj o sreći u svetu, koji je pokazao da je Srbija u odnosu na svet treće najsrećnije mesto za život za mlade od 30 godina (rangirano po samoproceni ispitanika, World Happiness Report,¹⁰⁵ podaci za period 2021–2023). Ovaj izveštaj pokazuje da je Srbija ukupno na 37. mestu, ali za mlade – Srbija je na trećem mestu. Za opštu populaciju, prosečna vrednost za Srbiju iznosi 6,411, dok za mlade iznosi 7,658. Ovo istraživanje takođe mlade u Srbiji svrstava među mlade čija je sreća najviše narasla od perioda 2006–2010. do perioda 2021–2023. godina za vrednost od 2,418.

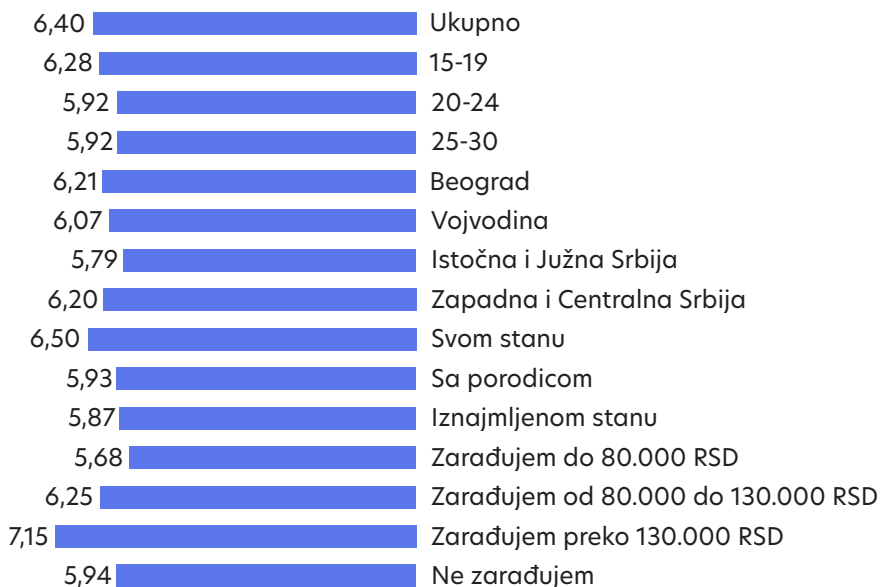
¹⁰⁵ World Happiness Report. World Happiness Report 2024. Oksford, 2024, <https://worldhappiness.report/>

Da bismo testirali ovaj izveštaj u Srbiji, mlade smo zamolili da zamisle lestvicu od 0 na dnu do 10 na vrhu. Da vrh lestvice predstavlja najbolji mogući život za njih, a dno lestvice predstavlja najlošiji mogući život za njih, i pitali ih: „Na kom stepeniku lestvice biste rekli da se nalazite u ovom trenutku, na osnovu ličnog osećaja?”

Prosečna vrednost odgovora na ovo pitanje iznosila je 6,04, što jeste manje od prosečne vrednosti zadovoljstva životom dobijene u pomenutom globalnom izveštaju, ali jeste i izuzetno visoka vrednost.

Važno je naglasiti i da postoje razlike u odnosu na sociodemografska svojstva ispitanika.

Grafikon 55. Zadovoljstvo mladih sopstvenim životom

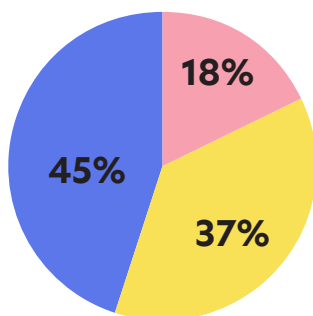

Vidimo da su najmlađi mladi značajnije srećniji nego stariji mladi (statistički značajno $p < 0,01$). Mladi iz Beograda su srećniji od mladih iz drugih regiona, a velike statistički značajne razlike ($p < 0,001$) primećene su u odnosu na zarade mladih. Oni koji zarađuju preko 130.000 dinara znatno su srećniji (7,15 prosečna vrednost) od mladih sa nižim zaradama (do 80.000 dinara – prosečna ocena je 5,68, a ko zarađuje između 80.000 i 130.000 dinara – prosečna ocena je 6,25), ili onih koji ne zarađuju (prosečna ocena je 5,94). Statistički značajne razlike su i u odnosu na tip stanovanja ($p < 0,001$), gde su mladi koji žive u sopstvenom stanu svoje zadovoljstvo životom ocenili sa 6,50, mladi koji žive sa porodicom sa 5,93, a mladi koji žive u iznajmljenom stanu sa 5,87. Možemo zaključiti da na percepciju života mladih u Srbiji dominantno utiču zarada i stanovanje.

Usledio je niz pitanja u vezi sa praksom. Najpre smo mlade pitali da li su nekada bili na praksi. Više od polovine njih (56%) bilo je na nekom programu praksi.

Grafikon 56. Mladi na praksi

Da li ste bili na praksi?

Ne

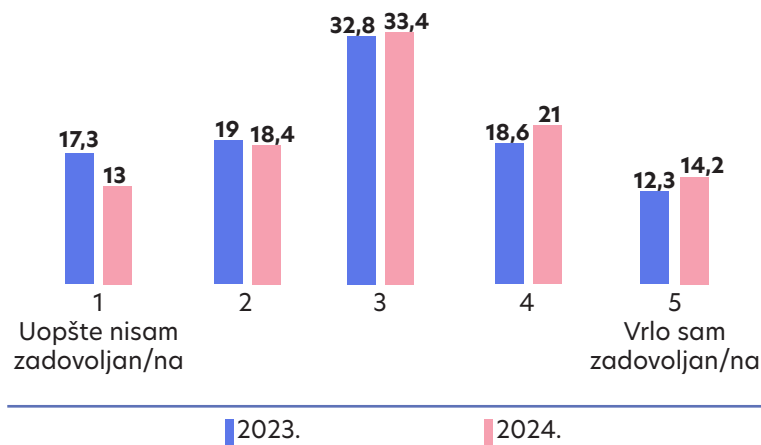
Da, nije bila
plaćena

Da, bila je
plaćena

Za razliku od prošle godine, kada je oko 13% bilo na plaćenju praksi, taj broj sada iznosi 18%. Broj mladih koji su bili na neplaćenju praksi ostaje u sličnom rangu kao prethodnih godina, što nam govori da problem neplaćenog rada praktikanata i dalje postoji.

Mlade koji su bili na praksi pitali smo koliko su bili zadovoljni tom praksom. Prosečan odgovor iznosi 3,05 (na skali 1 – Uopšte nisam zadovoljan/na do 5 – Veoma sam zadovoljan/na).

Grafikon 57. Zadovoljstvo praksom

Mladi su bolje ocenili kvalitet prakse u odnosu na prošlu godinu. **Nešto više od trećine mladih** istaklo je da je bilo zadovoljno programom prakse koju je pohađalo.

Takođe smo mlade pitali kakav je njihov utisak, koliko su bitni sledeći elementi za dobijanje posla u Srbiji na skali od 1 do 5 (1 – Uopšte nije bitno, 5 – Veoma je bitno). Poražavajuća je činjenica da **mladi veruju da su za dobijanje posla najvažniji lična i porodična poznanstva i kontakti, kao i članstvo i aktivizam u političkoj partiji, a tek zatim adekvatno formalno obrazovanje ili prethodno radno iskustvo.**

Tabela 50. Šta vam je važno kod zaposlenja?

Koliko je bitno?	2019.	2024.
Formalno obrazovanje – Diploma obrazovne institucije	3,1	3,25
Prethodno radno iskustvo	*	3,81
Lična i porodična poznanstva i kontakti („veze”)	4,3	4,27
Članstvo i aktivizam u političkoj partiji	4,1	3,96
Neformalno obrazovanje	3,1	2,94
Iskustvo u volontiranju i aktivizam u civilnom sektoru	*	2,56

Ovo poglavlje obuhvatilo je ispitivanje stavova mladih u vezi sa temom obrazovanja, kao i statistiku u pogledu završenih studija i srednjih škola. U trenutku zaključivanja ovog izveštaja, još nisu bili dostupni statistički podaci za 2023. godinu.

U kalendarskoj 2023. godini, u Republici Srbiji je, na svim visokoškolskim ustanovama i na svim nivoima studija, diplomirao 38.132 student. Od ukupnog broja diplomiranih studenata, 14.832 ili 38,9% su muškarci, a 23.300 ili 61,1% su žene. Na državnim i privatnim univerzitetima ukupno su diplomirala 29.123 studenta – od toga 76,8% ili 22.367 studenata diplomiralo je na državnim, a 23,2% ili 6.756 studenta na privatnim fakultetima. Na državnim akademijama / visokim školama strukovnih

studija i privatnim visokim školama strukovnih studija diplomiralo je 9.009 studenata - od toga 84,3% na državnim visokim školama, a 15,7% studenata na privatnim

Tabela 51. Broj diplomiranih studenata po polu u periodu od 2017. do 2020. godine

Godina	Ukupan broj diplomiranih	Muškarci	Žene
2017.	45.119	18.548	26.571
2018.	45.221	18.488	26.733
2019.	42.499	17.497	25.002
2020.	41.331	16.488	24.843
2021.	39.956	15.508	24.448
2022.	36.951	14.516	22.435
2023.	38.132	14.832	23.300

Izvor: Republički zavod za statistiku¹⁰⁷

U školskoj 2023/24. godini, na svim visokoškolskim ustanovama i na svim nivoima studija u Republici Srbiji upisano je 249.626 studenata. Od ukupnog broja upisanih, 102.050 studenta (40,9%) muškog je pola, a 147.576 (59,1%) studenata ženskog je pola. **Na državnim i privatnim univerzitetima ukupno je upisan 209.825 student -**

¹⁰⁶ Diplomirani studenti 2023. Republički zavod za statistiku, 26. jun 2024. <https://publikacije.stat.gov.rs/G2024/Html/G20241171.html>. Pristupljeno 1. jula 2023.

¹⁰⁷ Obrazovanje. Republički zavod za statistiku, <https://www.stat.gov.rs/oblasti/obrazovanje/>. Pristupljeno 1. jula 2023.

od toga 83,7% ili 175.625 studenata upisano je na državnim, a 16,3% ili 34.200 student na privatnim fakultetima. Na državnim akademijama / visokim školama strukovnih studija ukupno je upisano 32.528 studenata, dok su na privatnim visokim školama strukovnih studija upisana 7.273 studenta.¹⁰⁸

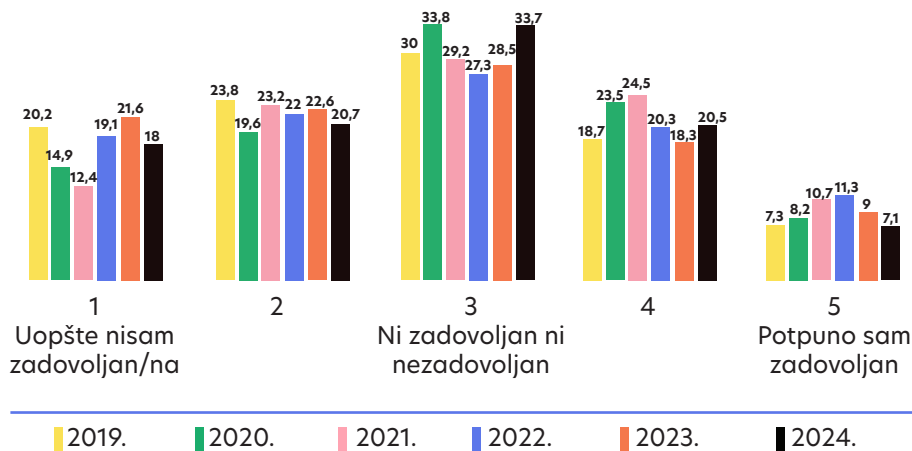
Narodna skupština Republike Srbije usvojila je u oktobru 2023. godine set zakona o obrazovanju, uključujući Zakon o srednjem obrazovanju i Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja. Kako je obrazloženo u predlogu zakona, njihov primarni cilj bio je da unaprede vaspitnu ulogu obrazovnog sistema u svetlu tragičnih događaja u maju 2023. Zakonom o srednjem obrazovanju propisano je da će se, počevši od 2025/2026. godine, u srednjim školama polagati umetnička, stručna i opšta matura.

Prema rezultatima PISA testa iz 2022, objavljenog u aprilu 2024. godine – prosečan rezultat srednjoškolaca u Srbiji na skali matematičke i čitalačke pismenosti iznosi po 440, a na skali naučne pismenosti 447 poena. Rezultati se nisu značajnije promenili u odnosu na prethodnu rundu PISA testa iz 2018. godine. U odnosu na zemlje OECD, učenici iz Srbije lošiji su za 32 poena na skali matematičke pismenosti, 36 poena na skali čitalačke pismenosti i 38 na skali naučne pismenosti.

Ovogodišnji KOMS-ov upitnik pokazao je da je, na pitanje da li su mladi zadovoljni obrazovnim programom za koji se školuju ili su se školovali, na skali od 1 do 5 (1 – Uopšte nisam zadovoljan/na programom; 5 – U potpunosti sam zadovoljan/na programom), **prosečna ocena odgovora 2,78**, što je nešto veći procenat u odnosu na prošlu godinu (2,71). Procenat onih koji nisu zadovoljni (ocene 1 i 2) iznosi 38,8%, dok je prethodne godine iznosio 44,2%. S druge strane, procenat onih koji su zadovoljni svojim obrazovnim programom (ocene 4 i 5) povećao se sa 27,3% na 27,6%. **Opšti zaključak je da je nezadovoljstvo obrazovnim programom blago opalo.**

¹⁰⁸ Upisani studenti 2023/2024. Republički zavod za statistiku, 5. jul 2024, <https://publikacije.stat.gov.rs/G2024/Htm/G20241184.html> Pristupljeno 22. jula 2024.

Grafikon 58. Zadovoljstvo mladih obrazovnim programom (%)

Mlade koji su odustali od daljeg obrazovanja (bilo nakon srednje škole ili fakulteta), pitali smo da nam kažu razlog odustajanja. Čak petina njih nije sebi mogla da priušti dalje školovanje, iako su to želeli.

Grafikon 58. Odustajanje od školovanja
Iz kog razloga ste odustali od daljeg školovanja?

Nisam mogao da priuštım

Morao sam da radim da bih izdržavao sebe/porodicu

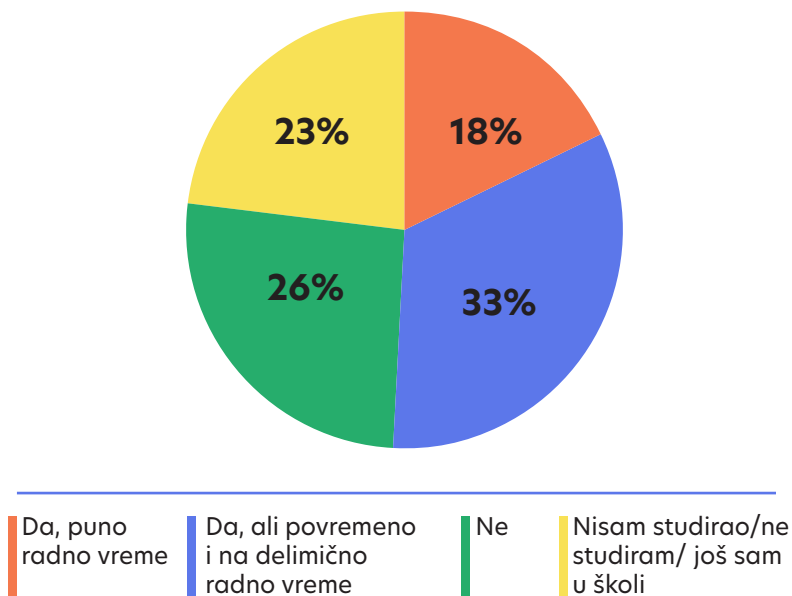
Nisam želeo da se dalje obrazujem

Nije mi potrebno dodatno obrazovanje za karijerni napredak

Mlade smo takođe pitali da li istovremeno rade dok studiraju (ili da li su radili dok su studirali). **Polovina mladih** je odgovorila da je radila (puno ili delimično radno vreme) tokom studija.

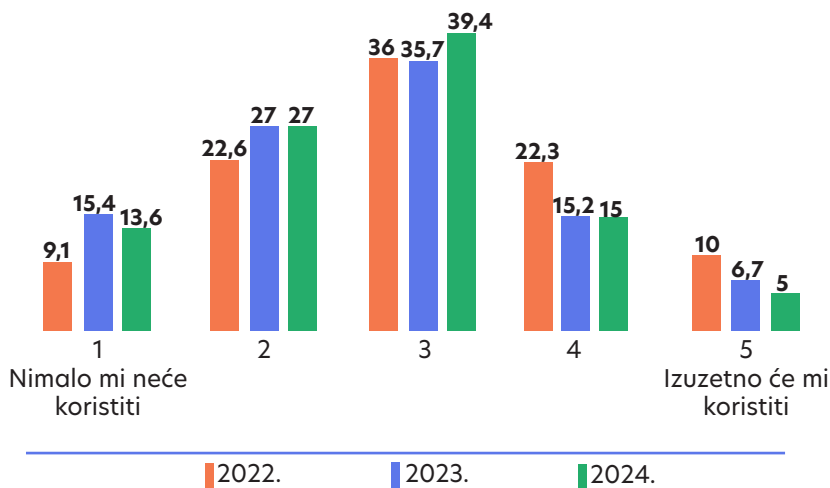
Grafikon 60. Zaposlenje tokom studija

Da li ste (ukoliko ste studirali/studirate) istovremeno radili i studirali?

Pitali smo mlade koliko će im, prema njihovom mišljenju, ono što su naučili u školi pomoći pri pronalaženju posla. Vidimo da je situacija približno nepromenjena u odnosu na 2023. godinu.

Grafikon 61. Koliko će vam naučeno u školi/na fakultetu pomoći pri pronalaženju posla?

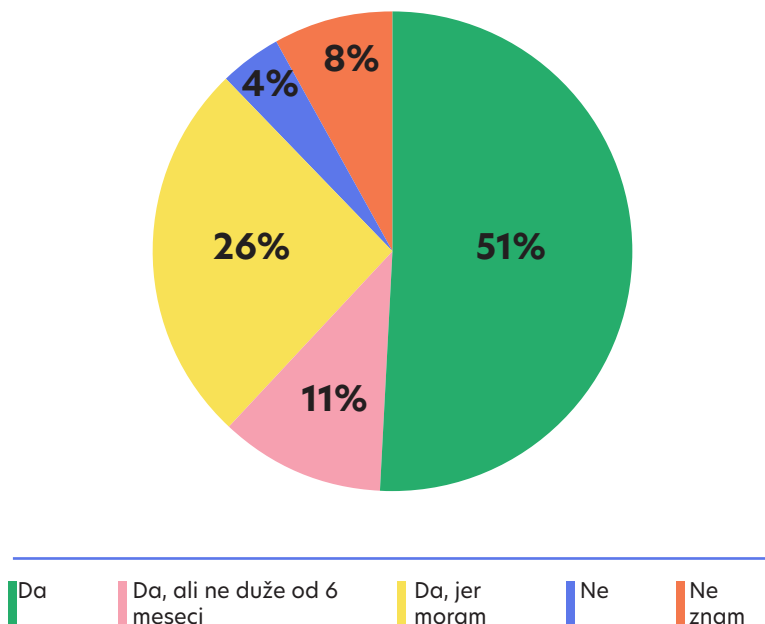
Pitali smo mlade i za koje od ovih oblasti/veština smatraju da bi trebalo da budu zastupljenije u obrazovnom sistemu, a najviše im nedostaje zdravstveno i seksualno obrazovanje u obrazovnom sistemu (64,3%) i međuljudski odnosi (64%).

Tabela 52. Koje oblasti/veštine bi trebalo da budu zastupljenije u obrazovanju

Oblast	2023.	2024.
Građansko obrazovanje	44,3%	44,2%
Zdravstveno i seksualno obrazovanje	71,7%	64,3%
Kritičko mišljenje	58,8%	58,6%
Kreativnost	54,5%	52,6%
Praktična ekonomska znanja	58,4%	56,4%
Savremene digitalne tehnologije	55,9%	50,9%
Međuljudski odnosi	69,6%	64,0%

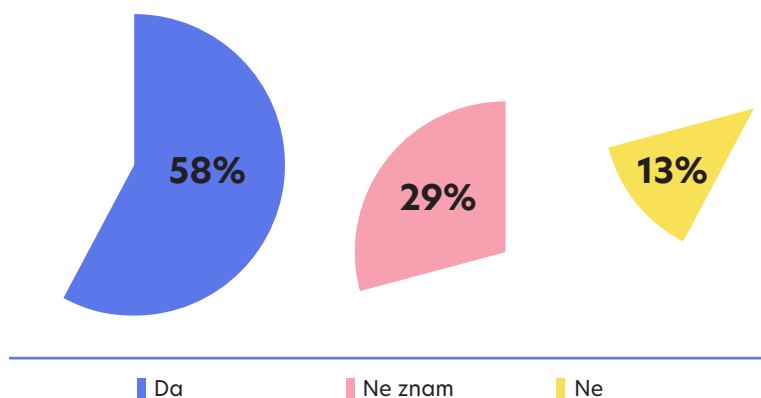
Pitali smo mlade i da li su spremni da rade druge poslove dok ne pronađu posao u struci. U odnosu na prošlu godinu, kada je preko 85% odgovorilo potvrdno, ove godine 87,5% **mladih je spremno da radi druge poslove dok ne nađe adekvatan u struci**, navodeći da bi radili jer moraju – 26%, a 11% njih ne bi radilo duže od šest meseci. Samo 4% ne bi radila, a 8% ne zna, što upućuje, kao i u prethodnim izveštajima, na zaključak da mladi u Srbiji nisu probirljivi što se tiče posla i da bi radili tamo gde im se ukaže prilika.

Grafikon 62. Da li ste spremni da radite druge poslove dok ne pronađete posao u struci?

Mladima smo postavili pitanje da li su spremni da se prekvalifikuju ukoliko na tržištu rada ne postoji potreba za njihovim obrazovnim profilom i blizu tri petine jeste spremno. Utisak da su mladi **spremni da se prilagođavaju uslovima tržišta, od rada van struke do spremnosti na prekvalifikacije, čekanje na posao i slično**, ostaje nepromenjen.

Grafikon 63. Da li biste bili spremni da se prekvalifikujete ukoliko na tržištu rada ne postoji potreba za vašim obrazovnim profilom?

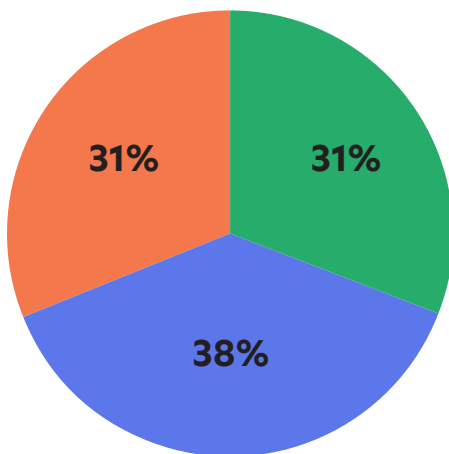

Mobilnost:

Imajući u vidu da je sticanje nekretnine za život jedna od glavnih stvari pri osamostaljivanju, mlade smo pitali kada misle da će biti u mogućnosti da kupe svoju nekretninu. Najčešći odgovor je bio da se nadaju da će to učiniti između svoje 30. i 45. godine. Nešto manje od trećine mladih smatra da će to moći da učini do svoje 30. godine.

Grafikon 64. Kupovina nekretnine

Ukoliko nemate svoj stan, kada mislite da ćete biti u mogućnosti da kupite svoju prvu nekretninu?

Do 30.
godine

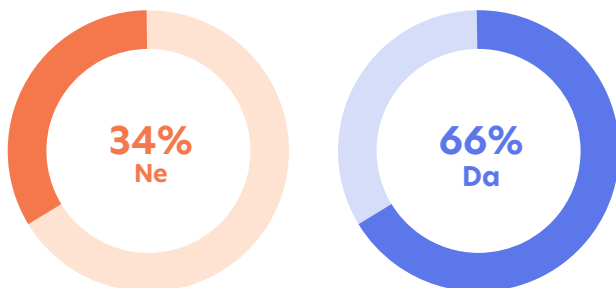
Između 30. i
45. godine

Nikad osim u
slučaju nasljedstva

Postoji statistički značajna razlika kada je reč o starosti i obrazovanju ispitanika***. Najmlađa kategorija mladih (15–19), koji su ujedno i najniža kategorija kada je reč o stepenu stečenog obrazovanja, u velikoj meri iskazuje da će kupiti svoju nekretninu do 30. godine u odnosu na ostale kategorije mladih. Kada je reč o polu, obrazovanju, tipu naselja gde ispitanici žive i regionu iz koga dolaze, ne postoje statistički značajne razlike kada se govori o kupovini prve nekretnine. Pitali smo mlade da li žive u mestu u kom su odrasli. Dve trećine mladih (66,4%) i dalje žive u svom rodnom mestu, dok se trećina odselila iz svog mesta.

Grafikon 65. Mesto života mladih

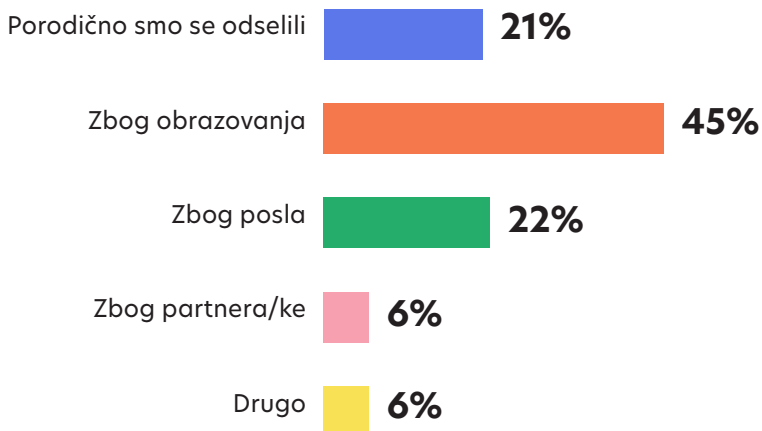
Da li trenutno živite u mestu u kom ste odrasli?

Pitali smo mlade koji su se odselili iz rodnog mesta koji je razlog za to. Rezultati su sledeći:

Grafikon 66. Razlozi selidbe mladih

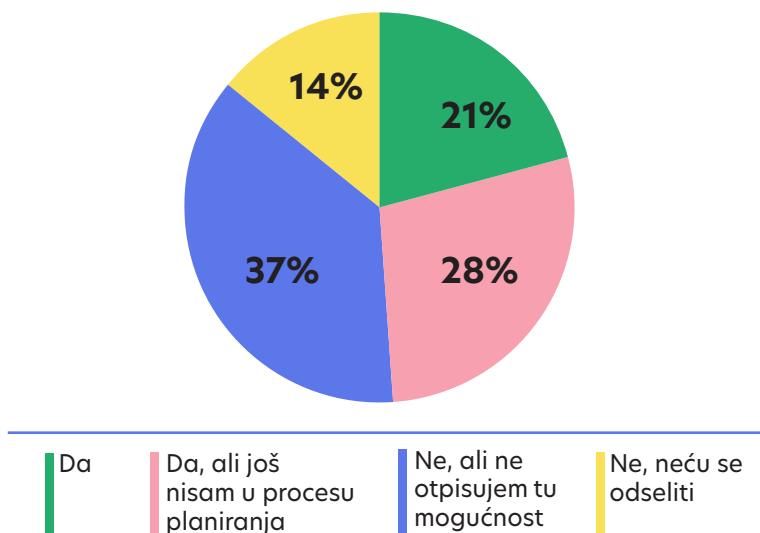
Ako ne živite u mestu odrastanja, šta je uzrok tome?

Najveći broj mladih odselio se zbog obrazovanja (45,4%), zatim zbog posla (21,7%) i zbog porodične selidbe (21,2%).

Pitali smo mlade da li planiraju da se isele iz zemlje, a rezultati su slični kao i prethodnih godina. Njih 20,9% odgovorilo je da to već planira, dok je 28,2% njih odgovorilo da planira, ali da još nije ušlo u sam proces planiranja.

Grafikon 67. Da li planirate da se odselite iz zemlje?

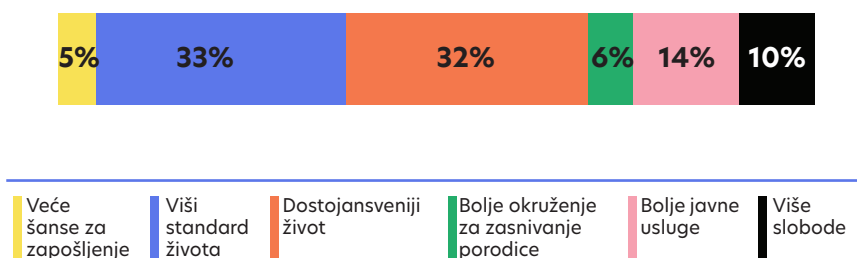

Postoji statistički značajna razlika u odgovorima u odnosu na pol* i obrazovanje ispitanika. Mladi muškarci u većem procentu odgovorili su sa „ne, neću se odseliti” u odnosu na mlade žene. Takođe, visokoobrazovani mladi u većoj meri su dali taj odgovor u odnosu na druge kategorije mladih.

Pitali smo mlade i zašto bi se odselili iz Srbije. Rezultati su prilično ujednačeni kao i prošle godine. I dalje je viši životni standard glavni razlog (33,4%), a odmah iza njega je dostojanstveniji život (31,8%),

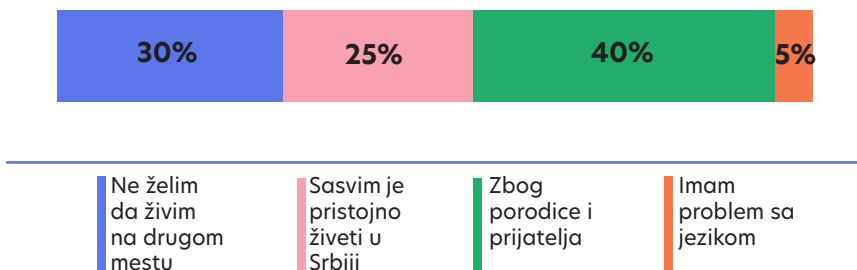
dok su se na trećem mestu, kao i prošle godine, našle bolje javne usluge (14,1%).

Grafikon 68. Zašto biste se odselili?

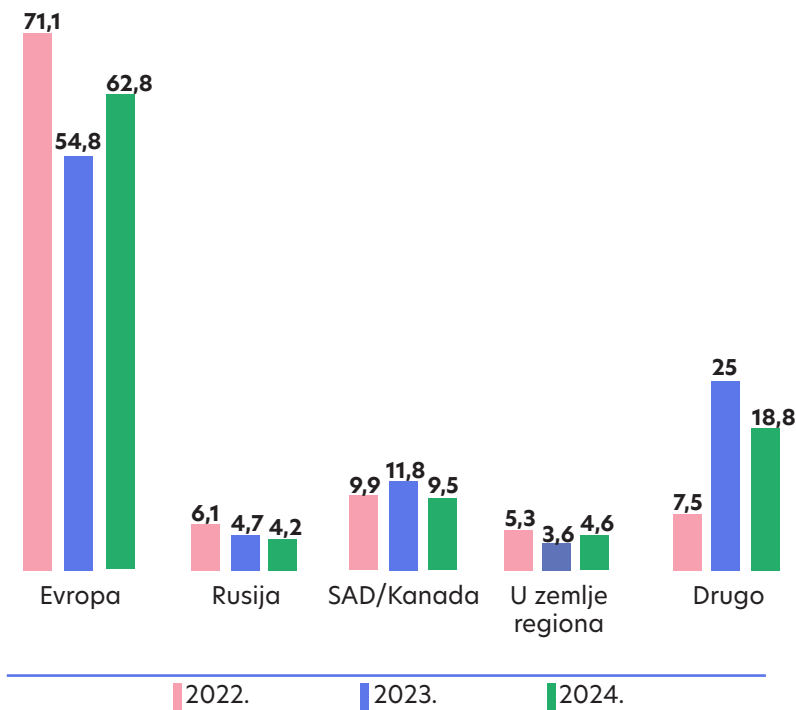
Pitali smo mlade i zašto se ne bi odselili, a najveći broj njih se ne bi odselio zbog porodice i prijatelja (40,3%), a oko četvrtine mladih smatra da se može pristojno živeti u Srbiji.

Grafikon 69. Zašto se ne biste odselili?

Na pitanje gde bi se preselili, na prvom mestu želja gde bi mladi živeli jesu zemlje Zapadne Evrope, u 62,8% slučajeva.

Grafikon 70. Gde bi se mladi preselili?

Procenat opcije „drugo” opao je sa 25% na 18,8% ove godine i mahom se prelio u odgovor „Zapadna Evropa”.¹⁰⁹

¹⁰⁹ *U upitniku iz 2022. godine postojao je ponuđen odgovor SAD (bez Kanade)

Drugi put smo ove godine ispitali stavove mladih o ruralnom razvoju i životu na selu.

Pitali smo mlade da li se slažu sa narednim tvrdnjama u vezi sa životom na selu, sa ponuđenim odgovorima od 1 do 5 (1 – U potpunosti se ne slažem, 5 – U potpunosti se slažem), prosečni odgovori ispitanika/ca su sledeći.

Tabela 53. Mladi i život na selu

Tvrdnja	Prosečna ocena 2023.	Prosečna ocena 2024.	Razlike u odgovorima
Mladima sa sela je dostupno kvalitetno obrazovanje	2,15		(1) ¹¹⁰
Uslovi za stanovanje na selu su dobri	2,37	2,55	(1)
Pokrivenost internetom i telekomunikacijama je dobra u seoskim područjima	2,56	2,69	(1)
Mladi sa sela imaju priliku za kvalitetne poslove	2,13	2,31	(1)
Živim na selu i planiram da se preselim u gradsko područje	2,63	2,69	(2) ¹¹¹

U odnosu na prethodnu godinu, prosečne ocene za sve stavove blago su uvećane, ali su one i dalje ispod ocene 3, što govori o nedovoljno dobrim uslovima života na selu.

¹¹⁰ Ispitanici iz Beograda davali su niže prosečne ocene u odnosu na ostale regione u gotovo svim stavovima

¹¹¹ Najstariji mladi (25–30) imaju negativnije viđenje kvaliteta života na selu u svim obeleženim aspektima

Zaključak i preporuke

Ovo poglavlje nam je ukazalo na položaj mladih na tržištu rada, prilike za zaposlenje, obrazovanje i stavove o obrazovanju, kao i na njihovu mobilnost. **Ove godine je nezaposlenost smanjena za oko 4,41%, odnosno za 3.257 mladih (od 2014. godine nezaposlenost mladih je smanjena za 124.000 mladih). Ukupan broj nezaposlenih mladih je 72.269, što predstavlja 18,63% od ukupnog broja nezaposlenih u Republici Srbiji.**

Najveći broj mladih nezaposlen je u regionu Centralne i Zapadne Srbije (36,61% od ukupnog broja nezaposlenih mladih) i regionu Južne i Istočne Srbije (28,52% od ukupnog broja nezaposlenih mladih). Podaci pokazuju da veliki broj zaposlenih mladih (skoro petina, 17%) radi bez ugovora, a da se tek 28% nezaposlenih mladih registruje u evidenciju NSZ. Podaci takođe pokazuju i da tri od pet mladih osoba nisu zaposlene na poziciji za koju su se školovale. Mladi i dalje veruju da je za dobijanje posla najvažnije da imaju lična i porodična poznanstva („veze”), kao i aktivizam u političkoj partiji, u značajno većoj meri od formalnog ili neformalnog obrazovanja.

Najveći broj mladih smatra da je za pristojan život u Srbiji potrebno više od 130.000 dinara mesečno iako je prosečna zarada značajno niža od toga.

Zabrinjavajući je podatak da skoro 1/3 mladih smatra da nikada neće moći da kupi svoju nekretninu. Kao i ranijih godina, visoki su procenti mladih koji planiraju da se odsele ili to žele, ali nisu još u procesu planiranja, a najvažniji razlozi za to su viši standard života i dostojanstveniji život.

- Usvojiti zakon o radnim praksama, koji će regulisati i zaštititi radna prava mladih u okviru obavljanja radne prakse
Akteri: Vlada RS, Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja; Nacionalna služba za zapošljavanje; sindikati; KOMS; udruženja mladih i za mlade,
- Razviti kapacitete i implementirati program „Garancija za mlade” na teritoriji cele Republike Srbije
Akteri: Vlada RS, Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja; Nacionalna služba za zapošljavanje; udruženja poslodavaca, sindikati, Ministarstvo finansija
- Nastaviti sa realizacijom programa „Moja prva plata”, ne smanjivati broj korisnika i uvećati sredstva za naknadu za mlade
Akteri: Vlada RS; Ministarstvo finansija; Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, Nacionalna služba za zapošljavanje, udruženje poslodavaca
- Kreirati posebne dodatne programe zapošljavanja mladih u regionima Centralne i Zapadne Srbije, kao i Južne i Istočne Srbije, gde je najveća nezaposlenost mladih
Akteri: Vlada RS; Ministarstvo privrede; Ministarstvo finansija; Nacionalna služba za zapošljavanje
- Kreirati posebne mere i politike za osamostaljivanje od porodice i samostalan život mladih
Akteri: Vlada RS; Ministarstvo privrede; Ministarstvo finansija; Nacionalna služba za zapošljavanje, KOMS; udruženja mladih i za mlade
- Prepoznati mlade kao posebnu kategoriju i kreirati za njih mere za unapređenje stambene politike kroz pilot-program Akcionog plana Nacionalne stambene strategije do 2030. godine
Akteri: Vlada RS; Ministarstvo građevinarstva i infrastrukture; Ministarstvo finansija; KOMS

- Uticati na to da se smanji broj mladih koji rade bez ugovora kroz inspekcijski nadzor i edukaciju mladih o značaju prava na rad i svega što proizilazi iz ugovora o radu

Akteri: Vlada RS; Ministarstvo finansija; Poreska uprava

- Popularizovati usluge i servise koje mladi mogu da dobiju od Nacionalne službe za zapošljavanje i podsticati prijavljivanje mladih na evidenciju nezaposlenih lica

Akteri: Ministarstvo finansija; Nacionalna služba za zapošljavanje

- Promovisati i podstaknuti preduzetništvo i socijalno preduzetništvo mladih, kako kroz ekonomske i finansijske olakšice, tako i kroz sistem formalnog obrazovanja

Akteri: Vlada RS; Ministarstvo privrede; Ministarstvo finansija; MPNTR; udruženja građana; udruženja mladih i za mlade

- Reformisati obrazovanje kroz modernizaciju i pospešivanje kvaliteta kurikuluma, povezivanje i korespondiranje sa modernim tržištem rada, kao i kroz reformu nacionalnog okvira kvalifikacija

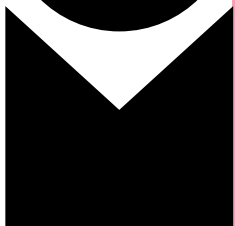
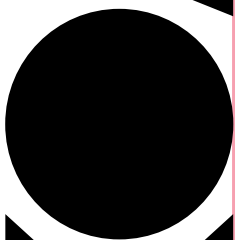
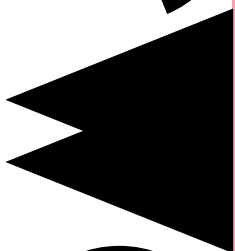
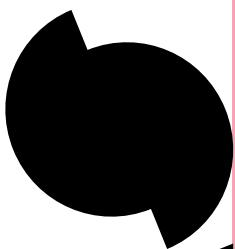
Akteri: Vlada RS; Ministarstvo prosvete; MzRZBiSP

- Prilikom primene Projekta državne mature voditi računa o opterećenju učenika i uključiti ih u proces konsultacija.

Akteri: Vlada RS; MPNTR; univerziteti

- Kreirati opsežnije i preciznije mere u programima podrške mladima u zasnivanju porodice

Akteri: Vlada RS; Ministarstvo finansija; Ministarstvo za brigu o porodici i demografiji.

Bezbednost i zdravlje mladih

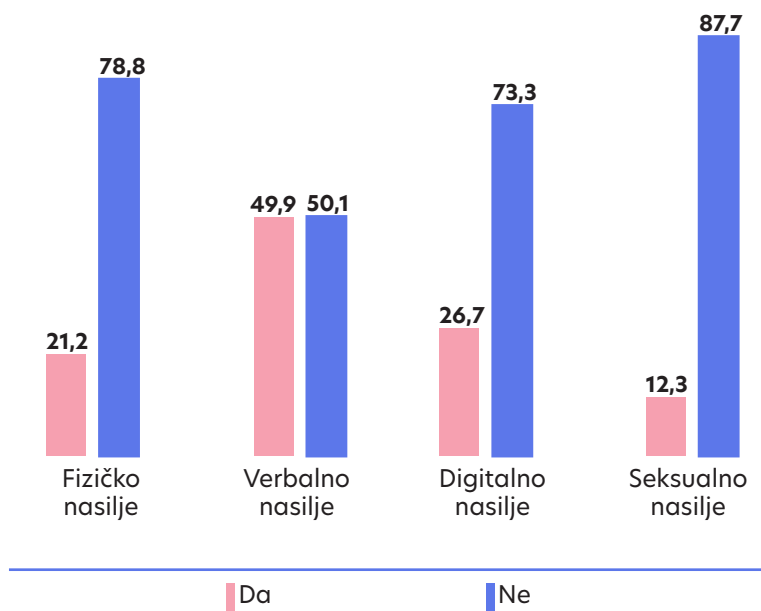
08

U ovom poglavlju se predstavljaju nalazi u vezi sa perspektivama mladih o bezbednosnim problemima, njihovim uzrocima i reakcijama na različite bezbednosne situacije, kao i zdravstvenim navikama mladih i percepciji zdravstvenog stanja.

Prvi put nakon više godina posmatranja različitih oblika nasilja beleži se značajan pad broja mladih koji su doživeli fizičko ili verbalno nasilje.

U upitniku smo mladima postavili pitanje da li su izloženi ili su bili izloženi nekom obliku nasilja. Procenat mladih izloženih fizičkom nasilju značajno je opao u odnosu na prethodnu godinu sa 49% na 21%. Pad je primećen i kada je reč o verbalnom nasilju (sa 71% na 50%), dok je procenat mladih koji je bio izložen digitalnom nasilju povećan sa 47% na 50%.

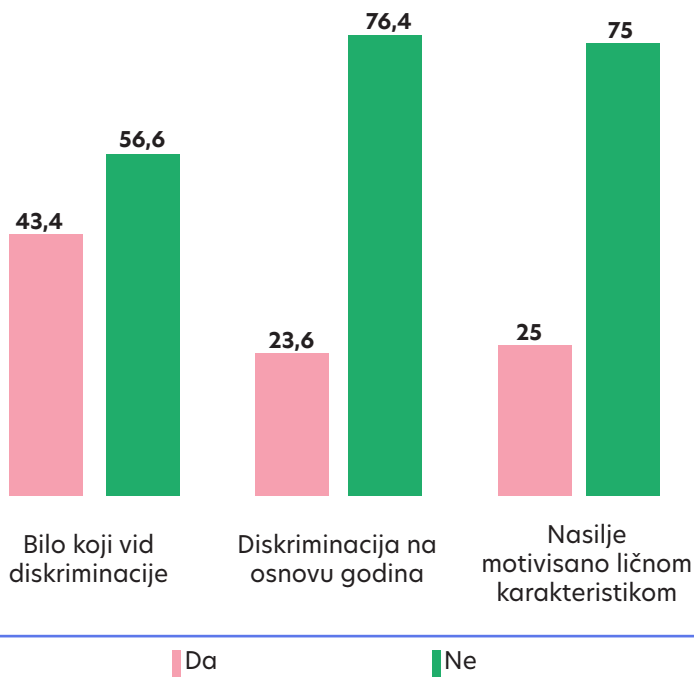
Grafikon 71. Izloženost mladih različitim oblicima nasilja

Mlade smo pitali i da li su izloženi vidovima diskriminacije i 43% njih je reklo da su izloženi nekom obliku diskriminacije, što je značajan pad u odnosu na prethodnu godinu, kada je ovaj procenat iznosio 62%. Primetan je značajan pad diskriminacije na osnovu godina. Prošle godine, 38% mladih je doživelo ovaj vid diskriminacije, dok je taj broj ove godine 27%. Na kraju, broj mladih koji je bio izložen nasilju motivisanom ličnom karakteristikom opao je sa 38% na 25%.

Pad broja mladih koji su doživeli neku vrstu diskriminacije ili nasilja ohrabruje, ali je neophodno dodatno raditi na iskorenjivanju nesigurnosti i povećanju bezbednosti mladih kako bi se ovaj pozitivan trend nastavio.

Grafikon 72. Izloženost mladih diskriminaciji

Pitali smo mlade kako procenjuju uzroke nasilja i šta, prema njima, od navedenog utiče na rast nasilja među mladima na skali od 1 do 5 (1 – Nimalo ne utiče, 5 – Veoma utiče).

Kao uzroke nasilja u Srbiji mladi ljudi najčešće prepoznaju, na prvom mestu, porodične odnose, kao i 2022. godine. S druge strane, odsustvo i pad društvenih vrednosti i loša kaznena politika zamenili su mesta, te je pad društvenih vrednosti ocenjen kao drugi najvažniji uzrok nasilja, dok je loša kaznena politika sada na trećem mestu. Tri najviše ocenjena uzroka nasilja od strane mladih su:

1. Porodični odnosi
2. Loša kaznena politika
3. Odsustvo i pad društvenih vrednosti u zemlji

Tabela 54. Prosečne ocene ispitanika u pogledu uzroka nasilja

Tvrdnja	Prosečna ocena 2018.	Prosečna ocena 2024.	Razlike u odgovorima ¹¹²
Medijsko izveštavanje ¹¹³	4,0	3,88	(2) ¹¹⁴ (3) ¹¹⁵
Porodični odnosi	4,4	4,25	(1) ¹¹⁶
Siromaštvo	3,9	3,94	(1)
Diskriminacija ugroženih grupa (LGBT, Romi itd.)	3,9	3,72	(1) (2) (3)
Konzumiranje alkohola i droga	3,8	3,66	(2)
Oružje	3,3	3,57	(1)
Loša kaznena politika prema nasilnicima	4,3	4,2	(1) (3)
Represija organa policije	3,7	3,8	
Odsustvo i pad društvenih vrednosti u Srbiji	4,3	4,26	(2)
Navijači i navijačke grupe	3,7	3,66	(3)
Gužve u saobraćaju	*	2,65	(1) (2)

¹¹² (1) Postoji statistički značajna razlika u odgovorima između mladih muškaraca i žena

¹¹³ (2) Postoji statistički značajna razlika u odgovorima između različitih starosnih grupa

¹¹⁴ (3) Postoji statistički značajna razlika u odgovorima između regiona iz kojih su ispitanici

¹¹⁵ Do sada je ovaj odgovor imao naziv „Promocija nasilnika u medijima”

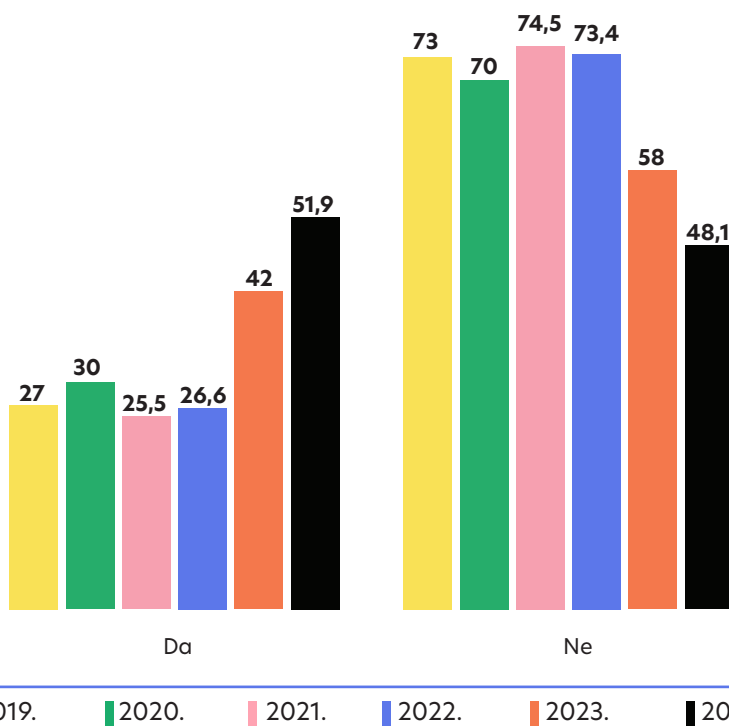
¹¹⁶ Ispitanici iz starijih uzrasnih grupa daju više ocene za uzroke nasilja gde god postoje statistički značajne razlike. Izuzetak je, kao i prethodnih godina, diskriminacija ugroženih grupa, gde grupa od 15 do 19 godina ima viši prosečan odgovor

¹¹⁷ Mladi iz regiona Beograda i Vojvodine daju više ocene sledećim uzrocima nasilja: medijsko izveštavanje, diskriminacija ugroženih grupa, loša kaznena politika i navijači i navijačke grupe

¹¹⁸ Mlade žene daju prosečno više ocene sledećim uzrocima nasilja: porodični odnosi, siromaštvo, diskriminacija ugroženih grupa, oružje, loša kaznena politika i gužve u saobraćaju

Pitali smo mlade da li nasilje može biti opravdano: u odnosu na prošlu godinu, kada je 42% mladih reklo da nasilje može biti opravdano, ove godine taj odgovor iznosi 52%.

Grafikon 73. Da li nasilje može biti opravdano?

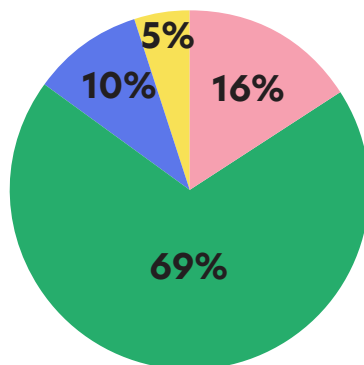
Imajući u vidu da smo prethodne godine zabeležili nagli rast fenomena opravdanosti nasilja, ove godine smo želeli da saznamo u kojim slučajevima mladi smatraju da nasilje može biti opravdano. Dobili smo sledeće odgovore:

Tabela 55. Opravdanost nasilja

Opravdanost nasilja	Prosečan odgovor 2024.	Procenat podrške (ocene 4 i 5)
Kada država/policija ne radi svoj posao	2,96	39%
Iz osвете („oko za oko“)	2,34	17,7%
Nad počinocima najtežih krivičnih dela	3,36	55%
Kada neko ozbiljno ugrožava i vređa moj identitet	2,51	25%
U porodici (roditelj/deca, braća i sestre)	1,57	6,2%
U partnerskim odnosima (dečko/devojka, muž/žena)	1,31	3,4%
U saobraćaju	1,63	4,8%

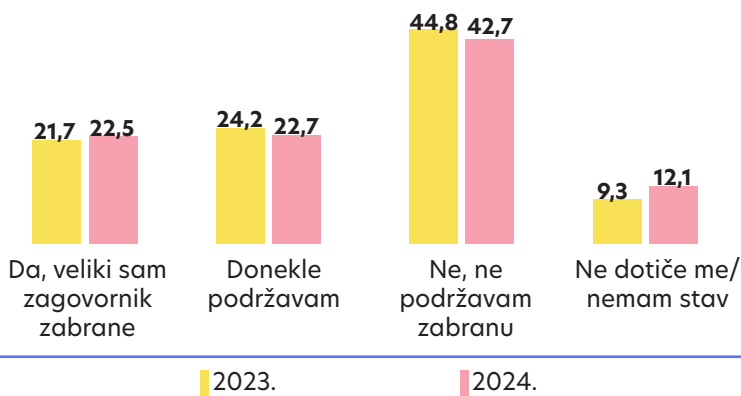
Prema rezultatima iz tabele, mladi većinski jedino opravdavaju nasilje (ocene 4 i 5) ukoliko je ono usmereno na počinioce najtežih krivičnih dela (55%) i u nešto manjoj meri kada država/policija „ne radi svoj posao“ (39%).

I ove godine smo postavili nekoliko pitanja koja se tiču zdravlja i navika mladih u vezi sa konzumiranjem psihoaktivnih supstanci. Tako smo pitali mlade da li su za legalizaciju marihuane/kanabisa. Podrška legalizaciji marihuane ostala je skoro nepromenjena u odnosu na prošlu godinu.

Grafikon 74. Podrška mladih legalizaciji marihuane

■ Da
 ■ Da, ali samo u medicinske svrhe
 ■ Ne
 ■ Nemam stav

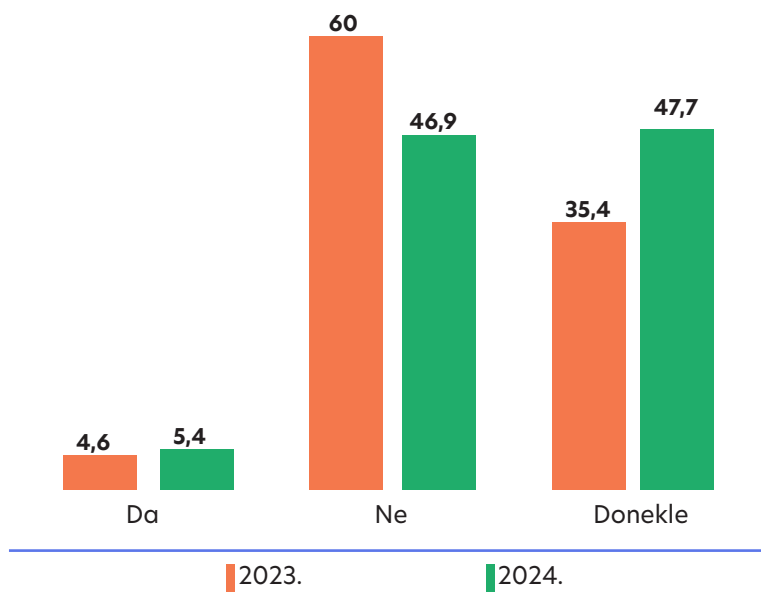
Povodom aktuelnog predloga Ministarstva zdravlja o potpunoj zabrani pušenja u ugostiteljskim objektima u Srbiji, pitali smo mlade u kojoj meri se slažu sa ovim predlogom.

Grafikon 74. Odnos prema zabrani pušenja u ugostiteljskim objektima

Dobili smo slične odgovore kao prošle godine. Mladi su po ovom pitanju polarizovani: oko 45% njih su za i protiv (24,2% donekle podržava) ovog predloga, dok 9% nema stav.

Mladima smo postavili i nekoliko pitanja u vezi sa mentalnim zdravljem. Većina smatra da im je stručna pomoć u ovoj oblasti nedovoljno dostupna u Srbiji, iako je odgovor „ne” opao za 13%.

Grafikon 76. Dostupna stručna pomoć mladima

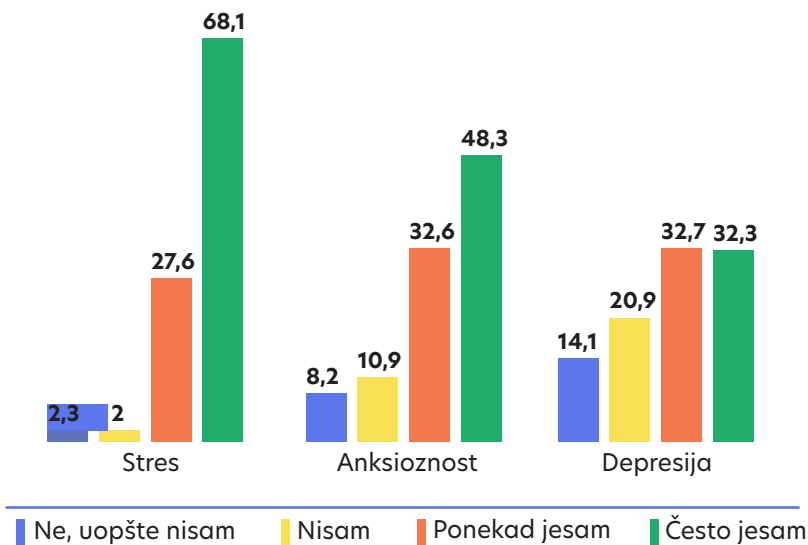

Potom smo pitali mlade da nam kažu koju instituciju na lokalnom nivou vide kao najadekvatnije mesto za pružanje usluga u vezi sa mentalnim zdravljem. Većina smatra da je najbolje mesto za to kod privatnog psihologa, dok 18% smatra da postoji pogodnija institucija koju mi nismo naveli.

Tabela 56. Opravdanost nasilja

Institucija	Procenat
Regularno odeljenje u okviru Doma zdravlja	4,6
Savetovalište specijalizovano za mlade u okviru Doma zdravlja	6,5
Omladinski centar/klub	3,8
Udruženje mladih i za mlade	3,6
Onlajn savetovanje - SOS telefoni/aplikacije za mobilne telefone	2,8
Privatni psiholog/psihijatar	60,8
Nijedno od ponuđenih	17,9

Pitali smo mlade koliko često su se susretali sa stresom, anksioznošću i depresijom. Dobili smo sledeće podatke.

Grafikon 77. Susretanje mladih sa stresom, anksioznošću i depresijom

Svake godine pratimo određene aktuelne teme u društvu, te smo ove godine postavili pitanje o vakcinaciji mladih HPV vakcinom.

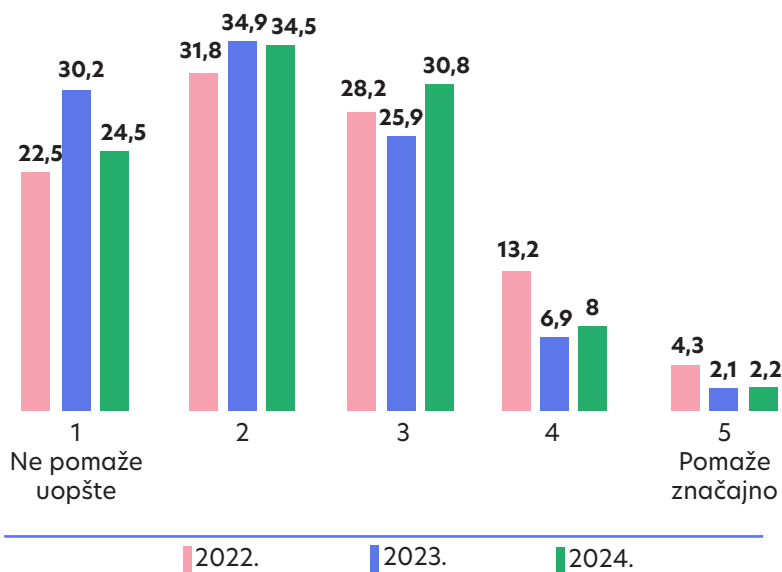
Tabela 57. Mladi i HPV vakcina

Odgovor	Procenat
Jesam	12,3
Nisam još uvek, planiram	23,2
Nisam, nisam imao informaciju	11
Nisam jer mi nije jasno zašto je važno	3,3
Neću jer je skupa	2,4
Neću jer nemam poverenja	11,4
Nisam jer će umanjeno delovati na mene (nema poente)	4,5
Ne znam ništa o HPV vakcini	28.4
Drugo	3.5

Do trenutka distribucije ovog upitnika (april 2024. godine), tek svaka osma mlada osoba vakcinisala se protiv HPV. Iz dobijenih odgovora vidimo veliku dozu neinformisanosti mladih o ovoj vakcini (oko 50% je izjavilo da nije imalo informaciju, nema poverenja ili ne zna ništa o HPV vakcini).

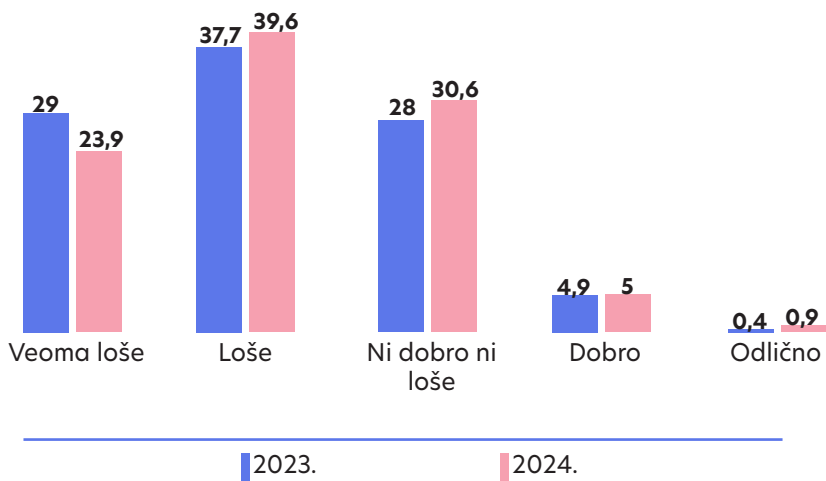
Pitali smo mlade kako ocenjuju državnu pomoć mladim bračnim parovima u zasnivanju porodice. Mladi su na skali od 1 do 5 (1 – Ne pomaže uopšte do 5 – Pomaže značajno) dali prosečnu ocenu 2,29.

Grafikon 78. Koliko će vam naučeno u školi/na fakultetu pomoći pri pronalaženju posla?

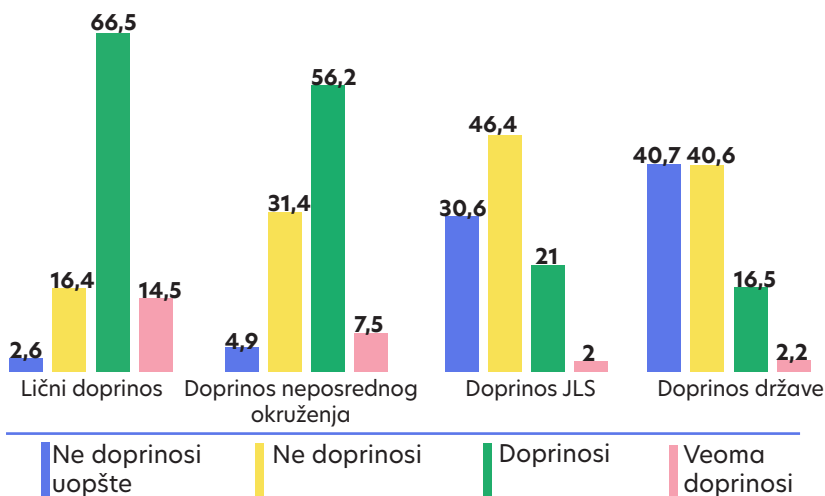

Postoji statistički značajna razlika u odnosu na pol ispitanika*. Muški ispitanici smatraju da država više pomaže mladim bračnim parovima da osnuju porodicu (2,37) u odnosu na ženske ispitanike (2,2).

Mlade smo pitali da ocene kvalitet životne sredine u Srbiji (na skali od 1 – Veoma loše do 5 – Odlično) i dobili smo prosečnu ocenu 2,19, što je blago povećanje u odnosu na 2023. godinu (2,1).

Grafikon 79. Kvalitet životne sredine

Potom smo ih pitali kako različiti akteri doprinose zaštiti životne sredine. Odgovori su sledeći:

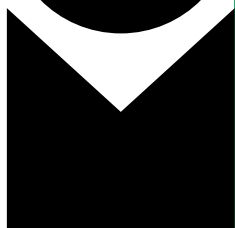
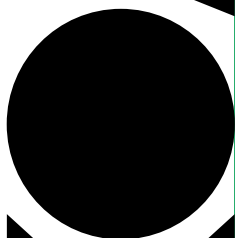
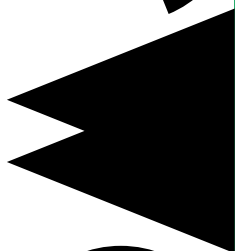
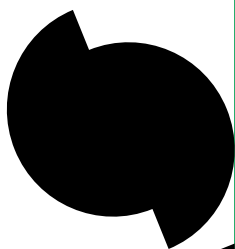
Grafikon 80. Akteri i doprinos zaštiti životne sredine

Zaključak i preporuke:

Ovo poglavlje je pokazalo da je broj mladih izloženih svim oblicima nasilja izuzetno veliki (najveća izloženost verbalnom, digitalnom i fizičkom nasilju), iako je za određene kategorije procenat opao u odnosu na prethodnu godinu, a visoka je i izloženost diskriminaciji, iako su i tu procenti odgovora opali. Mladi smatraju da na nasilje najviše utiču porodični odnosi, loša kaznena politika i odsustvo i pad društvenih vrednosti u zemlji. Posebno je zabrinjavajuće to što je čak 52% mladih navelo da nasilje može biti opravdano, što je značajan rast u odnosu na prošlu, a posebno na period od 2019. do 2022. Mladi smatraju da je nasilje opravdano najviše nad počiniocima teških krivičnih dela, kada država/policija ne radi svoj posao i kada neko ozbiljno ugrožava i vređa identitet ispitanika. Mladi u velikoj meri podržavaju legalizaciju marihuane u medicinske svrhe, a podeljeni su oko predloga zabrane pušenja u ugostiteljskim objektima. Mladi ne smatraju da im je stručna pomoć za probleme sa mentalnim zdravljem dostupna, a navode da se često suočavaju sa stresom (često jeste - 68,1%), anksioznošću (često jesam - 48,3%) i depresijom (često jesam - 32,3%), što su nešto manji procenti nego prethodne godine. Mladi loše ocenjuju kvalitet životne sredine u Srbiji (veoma loše - 23,9%; loše - 39,6%; odlično - samo 0,9%).

- Kreirati bezbednosne politike zasnovane na podacima i usmerene ka posebnim grupama mladih; uključiti mlade u kreiranje bezbednosnih politika i identifikovanje bezbednosnih rizika
Akteri: Vlada RS; MTO; MUP; jedinice lokalne samouprave; KOMS; Nacionalna KzM
- Ispitati učestalost i uzroke nasilja među mladima i kreirati mehanizme i politike prevencije
Akteri: Vlada RS; MTO; MUP; jedinice lokalne samouprave; KOMS; Nacionalna KzM; Ministarstvo prosvete; škole i univerziteti; udruženja građana; udruženja mladih i za mlade; mediji

- Decentralizovati bezbednosnu politiku kroz jedinstveno nacionalno telo za bezbednost mladih, u skladu sa različitim bezbednosnim rizicima koji se javljaju u različitim jedinicama lokalne samouprave
Akteri: Vlada RS; MUP; jedinice lokalne samouprave
- Usvojiti smernice za uključivanje bezbednosti u Strategije unapređenja položaja mladih u svim jedinicama lokalne samouprave
Akteri: MTO; jedinice lokalne samouprave; kancelarije za mlade; KOMS; KzM; udruženja mladih i za mlade
- Pokrenuti veliku medijsku i terensku kampanju o važnosti fizičkog i posebno mentalnog zdravlja mladih
Akteri: Vlada RS, MTO, Ministarstvo zdravlja, KOMS, udruženja mladih i za mlade
- Uvesti obavezno seksualno obrazovanje u školski program
Akteri: Vlada RS, Ministarstvo prosvete
- Omogućiti dostupno besplatno psihološko savetovalište za sve mlade
Akteri: Vlada RS, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo prosvete
- Razmotriti mogućnosti dekriminalizacije posedovanja marihuane/kanabisa
Akteri: Vlada RS, Ministarstvo unutrašnjih poslova.

Bibliografija

09

Andrašević, Ivana et al, Rečnik omladinske politike, KOMS, Beograd, 2017.

Centar za građansko delovanje, Analiza stanja lokalnih Saveta za mlade u Republici Srbiji, Centar za građansko delovanje, Beograd, 2024. <https://savetzamlade.youth.rs/wp-content/uploads/2024/05/Saveti-za-mlade-Analiza-2642024.pdf>

CeSID, Nasilni ekstremizam i mladi: Od dezinformacije do radikalizacije - Izveštaj iz istraživanja sa mladima, CeSID, Beograd, 2024. <https://www.cesid.rs/wp-content/uploads/2024/01/Izvestaj-iz-istra%C5%BEivanja-javnog-mnjenja.pdf>

European Commission, Serbia 2023 Report, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/serbia-report-2023_en

Ivković, Aleksandar; Stojanović, Boban; Kaličanin, Boris, Glas mladih Evrope: Komparativna analiza nacionalnih politika za mlade u kontekstu Strategije za mlade EU i pregled 11 ciljeva za mlade, European Youth Voices - KOM018, Beograd, 2023. <https://koms.rs/wp-content/uploads/2023/12/Glas-mladih-Evrope-Komparativna-analiza.pdf>

MTO, Istraživanje položaja i potreba mladih u Republici Srbiji - terensko istraživanje, MTO i Ninamedia Research, 2024. <https://mto.gov.rs/extfile/sr/4341/Istrazivanje.pdf>

Jovanović, Rodoljub, Stavovi mladih u Srbiji o ratovima devedesetih, Inicijativa mladih za ljudska prava, Beograd, 2023. https://yihr.rs/wp-content/uploads/2023/11/231110-YIHR-Istrazivacki-izvestaj_Stavovi-mladih-u-Srbiji-o-ratovima-devedesetih_web-verzija.pdf

Mirosavljević Bobić, Mirjana, Participation Indeks - Monitoring Report of Political, Social and Economic participation of Youth 2022, Fondacija „Ana i Vlade Divac”, Beograd, 2023.

KOMS, Mladi u kampanji 2023. Finalni monitoring izveštaj – Ko se i koliko obraćao mladima, KOMS, Beograd, 2024. <https://koms.rs/wp-content/uploads/2024/02/Monitoring-izborne-kampanje-2023-finaln.pdf>

Stjepić, Darija; Subotić, Ivan, Priručnik za etičko izveštavanje medija o mentalnom zdravlju mladih, KOMS, Beograd, 2024. <https://koms.rs/wp-content/uploads/2024/04/Prirucnik-za-eticko-izvestavanje-medija-o-mentalnom-zdravlju-mladih.pdf>

Stojanović, Boban, Lokalna omladinska politika: Saveti za mlade jedinica lokalne samouprave, Krovna organizacija mladih Srbije, Beograd, 2021.

Stojanović, Boban; Ivković, Aleksandar, Kalićanin, Boris, Političke partije i mladi, KOMS, Beograd, 2023.

Stojanović, Boban; Šljukić, Ana; Jovanović, Tamara, Priručnik – Kako koristiti UN mehanizme u zagovaranju za bolji položaj mladih, KOMS, Beograd, 2023. <https://koms.rs/wp-content/uploads/2023/08/Prirucnik-KOMS.pdf>

Stojanović, Boban; Šljukić, Ana; Jovanović, Tamara, Mladi, mir i bezbednost: Analiza UN Agende u kontekstu Srbije, KOMS, Beograd, 2023. <https://koms.rs/wp-content/uploads/2023/12/Mladi-za-mir-i-bezbednost-Analiza-UN-Agende-u-kontekstu-Srbije-1.pdf>

Čavlin, Elena; Ristić, Natalija, Koraci ka aktivnoj studentskoj zajednici, KOMS, Beograd, 2024. <https://koms.rs/wp-content/uploads/2024/03/Koraci-ka-aktivnoj-studentskoj-zajednici.pdf>
World Happiness Report, <https://worldhappiness.report/>

Normativna i druga akta

Akcioni plan za sprovođenje Strategije za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine, Službeni glasnik RS, broj 109/22, <https://pravno->

informacioni-sistem.rs/eli/rep/sgrs/vlada/drugiakt/2022/109/1

Nacionalna strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine.

Nacionalna služba za zapošljavanje, Mesečni statistički bilten – mart 2024, br. 259 <https://www.nsz.gov.rs/filemanager/Files/Dokumenta/Statisti%C4%8Dki%20bilteni/2024/Bilten%20NSZ%20MART%202024.pdf>

Plan implementacije „Garancije za mlade” za period od 2023. do 2026. godine, Službeni glasnik RS, broj 120/23.

Popis stanovništva, domaćinstava i stanova 2022, Republički zavod za statistiku, 2023 <https://publikacije.stat.gov.rs/G2023/Pdf/G20234003.pdf>

Strategija za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine.

Strategija za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine, Službeni glasnik RS, broj 23/22, <https://pravno-informacioni-sistem.rs/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2022/23/2>

Zakon o lokalnoj samoupravi, Službeni glasnik RS, broj 129/2007, 83/2014 – dr. zakon, 101/2016 – dr. zakon i 47/2018.

Zakon o mladima, Službeni glasnik RS, br. 50/2011.

Zakon o budžetu Republike Srbije za 2024. godinu, Službeni glasnik RS, broj 92/2023.

Intervju: Jasmina Šantić, načelnica odeljenja za razvoj odnosa sa poslodavcima, i Biljana Jelenković Pastor, načelnica odeljenja za posredovanje, zapošljavanje i planiranje karijere, 5. 6. 2024. godine.

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

Krovna organizacija mladih Srbije

CRTA: **BeFem**

FONDACIJA
SLAVKO
CURUVIJA
FOUNDATION

**SRPSKI
FILANTROPSKI
FORUM**